

**Úvodní**

Čermák Karel: O duchu zákonů	3
------------------------------	---

**Články**

Repík Bohumil: Kdy porušení vnitrostátního práva má za následek porušení Evropské úmluvy o evropských právech?	9
Smejkal Vladimír: Má pravdu Mates nebo Sokol? K ochraně osobních údajů v advokacii potřetí	33
Telec Ivo: Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva (dokončení)	40
Pípek Jiří: Nad návrhem novelizace úpravy odvolání v trestním řízení	51
Baudyš Petr: K obnovení důvěryhodnosti zápisů o právních vztazích v katastru nemovitostí	61
Slunský Petr: Vazba adhezního řízení na občanské právo a civilní proces	72

<b>Přečetli jsme za Vás</b>	78
-----------------------------	----

**Z judikatury**

• K soudní pravomoci přezkoumání podmínky pro zápis do seznamu advokátů	81
• K místní příslušnosti soudu ve věcech přezkoumávání zákonnosti druhostupňového rozhodnutí v kárném řízení proti advokátovi	82
• Kdy je při podmíněném zastavení trestního stíhání obviněný povinen nahradit státu odměnu obhájce	83

**Z České advokátní komory**

1) Informace o schůzi představenstva ČAK konané dne 9. 1. 2001	85
2) Odpověď místopředsedy vlády a ministra spravedlnosti ČR JUDr. Pavla Rychetského na dopis předsedy ČAK ve věci paušální odměny advokáta a v občanskoprávním řízení	86
3) Informace o návštěvách obhájců ve věznicích v době po 16. hod.	87
4) Informace o postupu Vězeňské služby při dokladování porušování zákona advokáty při návštěvách ve věznicích	88
5) Upozornění pro koncipienty ve 3. roce praxe	91

## Obsah

---

6) <u>Seminář k novele o. s. ř. pro advokáty ze Severočeského regionu</u>	91
7) <u>Fakultativní seminář pro advokátní koncipienty i zájemce z řad advokátů</u>	92
<b>Odpověď na dotaz</b>	
a) Sdělování advokátem sídla jiného advokáta na dotaz;	
b) K některým otázkám elektronické podoby klientského spisu	92
<b>Z kárné praxe</b>	
• Je závažným porušením povinností advokáta, jestliže se při zastupování klienta neúčastní ústních jednání u soudu, klienta neinformuje, jeho stanoviska nezjišťuje a v důsledku toho provede úkon, který si klient nepřál a navíc mu tento úkon vyúčtuje.	95
<b>Dokument</b>	
• Etické zásady chování soudce	97
<b>Ze zahraničí</b>	
<i>Slovensko</i>	
Madliak Andrej: Konkurz a vyrovnanie na Slovensku po novele z r. 2000	98
<b>Mezinárodní vztahy</b>	
AIJA a mladí čeští advokáti aneb je všechno, jak má být? (Radka Pelikánová)	105
<b>Víte, že...</b> (Stanislav Balík)	107
<b>Recenze, Anotace</b>	
Brzek Antonín: Sexuologie pro právníky (rec. Miroslav Mitlöhner)	108
<b>Z odborného tisku</b> (Jaroslava Vanderková)	109
<b>Tisk o advokacii</b> (Jaroslava Vanderková)	113
<b>Různé</b>	
• Z odpovědi Ministerstva spravedlnosti ČR na podnět Bílého kruhu bezpečí ke zřizování oddělených čekáren pro oběti trestných činů	117
<b>Nakonec</b> (Kresba L. Lichého)	119
<b>Inzerce</b>	120

### ***O duchu zákonů***

Své celoživotní dílo *De l'esprit des lois* (O duchu zákonů) vydal Charles de Montesquieu (1689 – 1755) v Ženevě v roce 1748. Montesquieu byl v mládí úspěšný praktický právník, později už výhradně soukromý učenec v oblasti právní teorie, srovnávacího práva, filozofie a dnes bychom asi řekli i politologie a sociologie. Svým učením o dělbě mocí ve státech na zákonodárnou, výkonnou a soudní se stal nejen duchovním otcem americké ústavy, ale i prvních ústav francouzské revoluce a vlastně všech demokratických ústav současných.

Montesquieuu patří zkrátka ke všeobecnému vzdělání stejně jako třeba Goethe, Shakespeare nebo Bach, takže se můžete právem zeptat, proč se tady s ním chceme vlastně zabírat, když přece všichni už máme po maturitě. Inu, zdá se mi, že nebude škodit si Montesquieuu trochu zopakovat, neboť mnozí z nás, zejména ti, kteří se vydali na dráhu vrcholové politiky, na Montesquieuu ve škole zřejmě chyběli, což by ještě ani tak nevadilo, kdyby o tom skromně mlčeli; ale oni, jako praví repetenti a křupani, když slyší o duchu zákonů, hlasitě vykřikují, a ještě to všelijak trapně rozvádějí, který blbec si ten právní spiritismus mohl vymyslet, a předpokládají, že se elegantním bonmotem strefili do pana prezidenta, přičemž se ovšem strefili do chudáka Montesquieuu a do své vlastní nevzdělané omezenosti a vydali svědectví o tom, že chyběli nejen na Montesquieuovi, ale i na biblické dějepřevě, z níž by se v souvislosti se zákonodárstvím, v němž se považují za odborníky, dověděli, že litera zabíjí, ale duch ožívuje, což tedy *entre nous* bylo známo už před dvěma tisíci lety. Ale co chcete, oni jistě chyběli i na toho Bacha, takže k jeho Temperovanému klavíru by jistě poznamenali, že ten strejda se zabýval vyhríváním pián, aby ho při brnkání nezábly prsty.

Teď si tedy už jenom připomeneme pár myšlenek Montesquieuových. Duch zákonů má podle něho vyplývat především z povahy vlády ve státě. Jsou tři druhy vlád: republikánská, monarchická a despotická. Každá z nich se musí řídit jinými zásadami. Všimněme si úvah o zásadách demokracie; to je snad u nás v tuto chvíli nejpraktičtější.

„Není třeba mnoho počestnosti, aby se udržela vláda monarchická nebo despotická. Moc zákonů ve státě monarchickém a napřažená ruka vladaře ve státě despotickém řídí nebo udržují všechno v mezích. Ale v lidovém státu je třeba další

hybné síly, a to je občanská ctnost... Byl to velmi pěkný pohled na Angličany, jak se nadarmo pokoušeli zavést u sebe demokracii. Protože ti, kteří byli účastni veřejných věcí, neměli vůbec občanskou ctnost, protože jejich ctižádost byla rozdrážděna, a protože jedno stranictví bylo zatlačováno stranictvím druhým, vláda se neustále měnila; lid v údivu hledal demokracii a nikde ji nenacházel“.

Pěkně řečeno, ne, to o té rozdrážděné ctižádosti a stranictví?

Ale co je to vlastně ta občanská ctnost, jejíž duch má prostupovat demokratické zřízení a zákony?

„Občanská ctnost ve státě je věc velmi prostá: je to láska k republice; je to cit, ne snad následek poznání. Tento cit může mít poslední člověk jako první člověk ve státě. Když má jednou lid dobré zásady, drží se jich déle, než tak zvaní čestní lidé. Zřídka zkáza mravů začíná u něho. Jeho nevelké uvědomění je nahrazeno větší příchylností k stávajícímu pořádku“.

Vida, jak Montesquieu pěkně a jednoduše definoval právní vědomí v demokratickém státě, zatímco my se z tohoto problému pořád nemůžeme vyhrabat.

Duchem demokracie je tedy občanská ctnost, monarchie čest a despotie strach. Ale jak si máme občanskou ctnost obstarat?

„V republice je nutno využití moci výchovy. Strach v despotických státech se rodí sám sebou z hrozeb a trestů; čest v monarchii je podporována ušlechtilými vášněmi; ale politická ctnost je odříkání – a to je vždycky obtížné. Tuto ctnost možno definovat jako lásku k zákonům a k vlasti. Z této lásky, která dává stále přednost zájmu obecnému před zájmem vlastním, vyplývají všechny ostatní ctnosti, které nejsou nic jiného než toto odříkání. Tato láska je drahá jen všem demokraciím. Jen v nich vláda může býti v rukou každého občana. S vládou to je jako se všemi ostatními věcmi na světě: aby se zachovala, musí se milovat. Vše tedy záleží v tom, jak upevnit v republice tuto lásku; a výchova se musí snažit tuto lásku vštěpovat. Ale aby ji měly děti, je naprosto nutné, aby ji měli také jejich otcové“.

Já bych k tomu ještě dodal toto: ale aby ji měli jejich otcové, je naprosto nutné, aby ji měli ti, kteří jsou účastni veřejných věcí.

Montesquieu velmi aktuálně líčí, jak zkáza každé vlády začíná vždy tím, že se začne porušovat duch zásad té které vládní formy. Poslyšme:

„V demokracii lid upadne do takovéhoho neštěstí, když se jej snaží ti, kterým se svěřil, zakazit, aby zakryli svou vlastní zkaženost. Mluví s ním jen o jeho vlastní velikosti, jen aby neviděl jejich ctižádost; stále mu lichotí, jen aby nerozpoznal jejich touhu po majetku“.

Teď přijde to, čemu se u nás říká katastrofický scénář:

„Zkaženost poroste u těch, kteří jsou příčinou zkaženosti, ale také u těch, kteří byli zkaženi. Lid si rozebere všechno obecné jmění; a zrovna tak jako ten,

kdo při své lenosti vzal na sebe řízení veřejných věcí, bude chtít se při své chudobě přepychově bavit. Ale při lenosti a přepychu bude moci býti cílem choutek jen státní poklad. Pak nebude divu, že se budou kupovat hlasy občanů za peníze. Není možno dáti lidu mnoho, aniž se při tom od něho ještě více chce; ale aby se z něho ještě více dostalo, je třeba zničit stát. Čím více se bude zdát, že bude mít prospěch z větší svobody, tím více se přibližuje okamžiku, kdy ji nutně ztratí. Povstane mnoho malých tyranů, kteří mají všechny neřesti jednoho tyрана. Brzo se stane nesnesitelným to, co ještě zbylo ze svobody. Jediný tyran povstane; a lid ztratí všecko, i výhody, které měl ze své zkaženosti“.

Ani se moc nedivím, že naši malí tyraní nechtějí o duchu zákonů raději ani slyšet, když je tady Montesquieu tak pěkně odhaluje.

Jaký je rozdíl mezi literou zákona a jeho duchem formuluje Montesquieu tak pregnantně, že při četbě následujícího citátu našim právním neo a postpozitivistům dozajista vstanou vlasy hrůzou na hlavě:

„Když jsou jednou zásady vlády porušeny, nejlepší zákony se stanou špatnými a obrátí se proti státu; jsou-li její zásady zdravé, zákony špatné mají též výsledek jako zákony dobré: síla zásady strhne vše s sebou... Je málo zákonů, které by nebyly dobré; stát nesmí však zradit své zásady. Epikuros říkal: nádoba je špatná, a ne tekutina“.

K hektické zákonodárné činnosti, včetně nového zákona o televizi, lze posloužit ještě následujícím citátem:

„Když je republika zkažená, není možno odstranit žádné zlo, které vzniká, ledaže by se odstranila celková nákaza a znovu se vyvolaly v život původní zásady: každá jiná částečná náprava je neúčinná a je příčinou nového zla. Dokud zachovával Řím své zásady, mohli senátoři být soudci bez zneužívání moci; ale když podlehl nákaze mravní, nebylo nikdy lépe, i když se přenesla soudcovská moc na kohokoliv, protože ti neznali zrovna tak jako senátoři, co je to občanská ctnost“.

Do citátu stačí si dosadit na příslušná místa poslance, televizní radu, ředitele české televize a koho chcete a vyjde vám pořád totéž: když je republika zkažená, není možno odstranit žádné zlo a každá částečná náprava je neúčinná a je příčinou nového zla. V život je třeba vyvolat původní zásadu demokratického státu a tou je občanská ctnost. A můžete začít číst dnešní citáty da capo al fine. A jako kódu si můžete přidat ještě jeden závěrečný citát:

„Když má soud rozhodnout, zda jsou mravy porušeny čili nic, musí nějaké mravy být.“

Ale abychom se na závěr trochu povesečili a zažertovali si na úkor oné proslulé Lex americana Bohaemorum o sexuálním obtěžování, ani tuto oblast neponechal Montesquieu bez povšimnutí a úsilí antických zákonodárců komentoval takto:

## Úvodník

---

„Chtěli dokonce zamezit i vznik milostných pletek, přičemž kladli důraz na každou nicotnou maličkost a snižovali to, co je důležité“.

Z čehož, milé kolegyně, hned poznáte, že Montesquieu byl Francouz.

Karel Čermák



Únor 2001

Poznámka: Citáty jsou jen s nepatrnými úpravami převzaty z překladu Stanislava Lyera, který vyšel v r. 1947 v nakladatelství V. Linharta v Praze.

**Bulletin advokacie jako jediný odborný časopis přináší pravidelně informace o obsahu periodik z oblasti práva a hlavních souvisejících oborů.**  
Dnes na stranách 109 – 113.

**JUDr. Bohumil Repík, CSc.**

býv. soudce Evropského soudu pro lidská práva, Štrasburk

## ***Kdy porušení vnitrostátního práva má za následek porušení Evropské úmluvy o lidských právech?***

### **ÚVOD**

Stížnosti adresované Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „Soud“) často namítají porušení vnitrostátního práva a teprve z toho dovozují porušení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“). Např. namítají, že vnitrostátní soud, popř. jiný orgán neprovedl navrhovaný důkaz,<sup>1)</sup> nesprávně zhodnotil provedené důkazy,<sup>2)</sup> aplikoval právní předpis odporující ústavě,<sup>3)</sup> nesprávně vyložil předpis, který ve věci použil, neaplikoval předpis, který aplikovat měl<sup>4)</sup> atd. Na takto odůvodněné stížnosti Soud (popř. v minulosti nyní již zaniklá Komise) odpovídá takto: „(Soud) připomíná, že v souladu s článkem 19 Úmluvy (nyní s článkem 32 ve znění Protokolu č. 11, B. R.) jeho jedinou úlohou je zabezpečit dodržování závazků vyplývajících pro smluvní strany z Úmluvy. Zvláště není kompetentní řešit stížnosti namítající, že před vnitrostátními soudy došlo ke skutkovým nebo právním omylům, ledaže by tyto omyly mohly zakládat porušení některého práva nebo svobody garantovaných Úmluvou. Kromě toho nepřísluší Soudu přezkoumávat skutkové nebo právní otázky, které řešily vnitrostátní soudy (...).“<sup>5)</sup> Štrasburský Soud se brání tomu, aby byl

---

1) Viz např. rozhodnutí Soudu z 25. 5. 1999 o nepřijetí stížnosti ve věci *J. Bonda c. Slovensko*.

2) Viz např. rozhodnutí Komise ze 14. 1. 1998 o nepřijetí stížnosti ve věci *A. Zvolenský aj. c. Česká republika*.

3) Viz např. rozsudek Soudu z 25. 5. 1993 ve věci *Kokkinakis c. Řecko*, série A č. 260-A, § 40; rozhodnutí Soudu ve věci *J. K. c. Slovensko* z 25. 5. 1999.

4) Viz rozhodnutí cit. v pozn. 2).

5) Viz např. rozsudek z 21. 1. 1999 ve věci *Garcia Ruiz c. Španělsko*, § 28 a rozhodnutí Komise z 21. 10. 1998 o nepřijetí stížnosti ve věci *J. Kuchař a P. Štis c. Česká republika* a mnohé další.

považován za čtvrtou instanci, která přezkoumává správnost rozhodnutí vnitrostátních soudů z hlediska vnitrostátního práva. Úkolem Soudu je kontrola těchto rozhodnutí z hlediska Úmluvy.<sup>6)</sup>

Ačkoli Soud označil Úmluvu za „ústavní nástroj evropského veřejného pořádku na ochranu práv člověka“,<sup>7)</sup> Soud není ani jakýmsi evropským ústavním soudem, který by posuzoval *in abstracto* kompatibilitu vnitrostátních právních řádů jednotlivých států s požadavky Úmluvy. Při rozhodování o individuálních stížnostech je jeho funkcí zjistit, zda určité konkrétní rozhodnutí nebo opatření orgánů žalovaného státu zakládá či nikoli porušení Úmluvy.<sup>8)</sup> Je sice pravda, že pro rozhodnutí této otázky je někdy třeba zhodnotit soulad určité normy nebo právní situace s Úmluvou, ale takové případy jsou výjimečné. Jde o případy, kdy porušení Úmluvy vyplývá přímo a automaticky již ze samotné existence normy, a to i před její aplikací vůči konkrétní osobě soudním nebo správním aktem (např. existence norem diskriminujících děti narozené mimo manželství,<sup>9)</sup> existence trestněprávních norem trestajících homosexuální styky mezi souhlasícími dospělými osobami<sup>10)</sup> apod.). Jinak lze jen nepřímo z rozsudku Soudu dovodit, že určitá vnitrostátní norma je inkompatibilní s Úmluvou tehdy, když aplikace takové normy vždy nutně vede k porušení Úmluvy,<sup>11)</sup> nebo tehdy, když porušení Úmluvy bylo umožněno obsahem normy, jejíž aplikace může, ale nemusí vždy nutně vést k porušení Úmluvy.<sup>12)</sup>

Nejčastěji je ovšem Úmluva porušena rozhodnutím, opatřením nebo postupem orgánů státu, které jsou v rozporu také s domácím právem. Zde je třeba rozlišovat případy, kdy Úmluva odkazuje přímo na vnitrostátní právo a vyžaduje, aby omezení určitého práva nebo svobody bylo v souladu s tímto právem, a případy, kdy ustanovení Úmluvy neobsahuje přímý odkaz na vnitrostátní právo, ale porušení vnitrostátního práva může, ale nemusí mít nutně za následek porušení Úmluvy.<sup>13)</sup>

---

<sup>6)</sup> Viz např. rozsudek z 24. 10. 1979 ve věci *Winterwerp c. Holandsko*, série A č. 33, § 40, a mnohé další.

<sup>7)</sup> Rozsudek z 23. 3. 1995 ve věci *Loizidou c. Turecko*, série A č. 310, § 93.

<sup>8)</sup> Např. rozsudek z 25. 9. 1992 ve věci *Pham Hoang c. Francie*, série A č. 243, § 33, rozsudek z 25. 3. 1999 ve věci *Nikolova c. Bulharsko*, § 60 a mnohé další.

<sup>9)</sup> Viz např. rozsudek z 13. 9. 1979 ve věci *Marckx c. Belgie*, série A č. 31.

<sup>10)</sup> Viz např. rozsudek z 22. 10. 1981 ve věci *Dudgeon c. Spojené království*, série A č. 45.

<sup>11)</sup> Srov. např. rozsudky z 2. 9. 1998 ve věcech *Lauko a Kadubec c. Slovensko* pokud jde o § 83 odst. 1 zák. SNR č. 372/1990 Sb., o přestupcích.

<sup>12)</sup> Např. přítomnost prokurátora, nikoli však obviněného na neveřejném zasedání soudu porušuje princip rovnosti zbraní. Porušení se lze vyhnout tím, že prokurátor se jednoduše neveřejného zasedání nezúčastní.

<sup>13)</sup> Např. porušení určitého vnitrostátního procesního předpisu může, ale nutně nemusí mít za následek porušení práva na spravedlivý proces podle článku 6 Úmluvy.



Soud je však krajně zdrženlivý při kontrole toho, jak vnitrostátní soudy, popř. jiné orgány vykládají a aplikují vnitrostátní právo, a to i tam, kde Úmluva odkazuje na toto právo.<sup>14)</sup> Následující formulaci lze najít v desítkách jeho rozsudků: „Jestliže (Soud) zpravidla nepřísluší prověřovat respektování vnitrostátního práva vnitrostátními orgány, je tomu jinak tam, kde Úmluva na toto právo přímo odkazuje (...). V těchto případech porušení vnitrostátního práva má za následek porušení Úmluvy, takže Soud může a musí provádět určitou kontrolu. Systém ochrany práv ustavený Úmluvou však vymezuje hranice rozsahu této kontroly. Náleží v první řadě vnitrostátním orgánům, zejména soudům, vykládat a aplikovat vnitrostátní právo, a to i v těch oblastech, kde si Úmluva „přisvojuje“ jeho normy; z povahy věci vyplývá, že tyto orgány jsou zvláště kvalifikovány a lépe postaveny než mezinárodní soud řešit otázky, které se při tom vyskytují.“<sup>15)</sup> Vnitrostátním právem se zde rozumí právo daného státu s výjimkou Úmluvy, je-li Úmluva do něj inkorporována a je na vnitrostátní úrovni přímo aplikovatelná. Úmluva interpretuje a její aplikaci suverénně kontroluje Soud nejso v žádném směru vázán názory vnitrostátních orgánů (článek 32 Úmluvy ve znění Protokolu č. 11). Soud se necítí být povolán řešit právní otázku vnitrostátního práva ani tehdy, je-li tato otázka na vnitrostátní úrovni sporná.<sup>16)</sup> Vyhrazuje si právo odchýlit se od výkladu a aplikace vnitrostátního práva vnitrostátním soudem nebo jiným orgánem jen v případě, jde-li o zjevné pochybení (*transgression manifeste, clear non observance*),<sup>17)</sup> nebo jsou-li výklad nebo aplikace domácího práva svévolné nebo abuzivní.<sup>18)</sup> Takové případy jsou však vzácné.

Zdrženlivost Soudu při kontrole respektování vnitrostátního práva se projevuje v jeho rozsudcích kromě jiného tak, že všude tam, kde lze zjistit porušení

<sup>14)</sup> Srov. EISSEN M.-A.: La Cour européenne des droits de l'homme, Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger, 1986, s. 1581. Mluví se dokonce o principu neaplikování vnitrostátního práva Soudem. Viz JACOT-GUILLARMOD O.: Règles, méthodes et principes d'interprétation dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme, in La Convention européenne des droits de l'homme. Commentaire article par article, Economica, Paříž, 1995, s. 54.

<sup>15)</sup> Rozsudek cit. v pozn. <sup>6)</sup>, § 46.

<sup>16)</sup> Rozsudky ve věcech *De Jong aj. c. Holandsko* z 22. 5. 1984, A č. 77, § 39 a *Musial c. Polsko* z 25. 3. 1999 aj.

<sup>17)</sup> Rozsudek cit. v pozn. <sup>3)</sup>, § 48.

<sup>18)</sup> Srov. rozsudek z 18. 12. 1986 ve věci *Bozano c. Francie*, A č. 111, § 58 – § 60. V této věci vyhoštěním stěžovatele se sledovala zastřená extradice, kterou soud předtím nepovolil. Srov. též rozsudek z 20. 3. 1997 ve věci *Lukanov c. Bulharsko*, Recueil 1997-II, § 43 n. V této věci považoval Soud vazbu stěžovatele za nezákonnou, neboť čin, pro který byla vazba uvalena, zcela zřejmě nebyl trestným činem podle bulharského práva.

jiných požadavků Úmluvy, se Soud zpravidla vyhýbá řešení otázky, zda vytýkaný zásah do práva nebo svobody porušil též požadavek zákonnosti z hlediska vnitrostátního práva. Část soudců starého Soudu (Soudu rozpuštěného k 1. 11. 1998) vytýkala Soudu tuto zdrženlivost a požadovala striktnější kontrolu postupu a rozhodování vnitrostátních orgánů. Kritiku postupu Soudu lze najít i v literatuře: „(...) orgány Úmluvy neprojevily zvláštní úsilí pokud jde o prověření, zda přijaté opatření bylo skutečně v souladu s vnitrostátním právem. Odkaz na omezenou kompetenci při kontrole, zda bylo respektováno vnitrostátní právo, je příliš kvapný způsob verifikace, zda podmínky stanovené vnitrostátním právem byly skutečně splněny. Aby se mohlo zakročit, čeká se snad na to, aby vnitrostátní soudce ve svém rozhodnutí přiznal, že právě porušuje vnitrostátní právo?“<sup>18a)</sup> Vzápětí však autor těchto výtek nachází ospravedlnění takového postoje Soudu v tom, že Soud není čtvrtou instancí, dále v teorii tzv. „*marge d'appréciation*“ vyhrazené státům, v postoji sebeomezení (*self restraint*) vlastním mezinárodnímu soudu a ve skutečnosti, že před podáním stížnosti musí věc projít všemi vnitrostátními instancemi, a že je proto těžko přijatelné, aby Soud zaujal k výkladu a aplikaci vnitrostátního práva jiný názor, nejde-li o zřejmý exces.

### I. PŘÍMÝ ODKAZ NA VNITROSTÁTNÍ PRÁVO

Úmluva a dodatkové protokoly k ní obsahují celkem 35 odkazů na vnitrostátní právo. Zpravidla se tyto odkazy týkají možných omezení některých práv a svobod zaručených Úmluvou. Na základě některých odkazů vnitrostátní právo, spolu s příslušnými ustanoveními Úmluvy, vymezuje sám obsah práva nebo svobody.

Ve všech těchto případech respektování vnitrostátního práva je integrální součástí závazků smluvních států vyplývajících z Úmluvy.<sup>19)</sup> Nestačí ovšem, aby zásah vnitrostátního orgánu byl v souladu s vnitrostátním právem, musí být též v souladu s Úmluvou, kromě jiného s obecnými principy, které jsou v ní obsaženy, a s cíli, pro které je omezení určitého práva nebo svobody dovoleno.<sup>20)</sup> Jinak řečeno, skutečnost, že zásah je v souladu s vnitrostátním právem, nutně neznamená, že je také v souladu s Úmluvou.<sup>21)</sup> Proto také Soud zpravidla nepovažuje za nutné zkoumat, zda zásah státu odporuje či neodporuje vnitrostátnímu

---

18a) CONDORELLI L.: Premier protocole additionnel, article 1, in Commentaire..., d. cit. v pozn. 14), s. 985.

19) Rozsudek ve věci *Lukanov c. Bulharsko*, § 41 n.

20) Viz např. rozsudek ve věci *Brogan aj. c. Spojené království* z 29. 11. 1988, A č. 145-B, § 65 a mnohé další.

21) Rozsudek ve věci *Sporrong a Lönnroth c. Švédsko* z 23. 9. 1982, A č. 52, § 68.

právu, jestliže je zřejmé, že odporuje Úmluvě.<sup>22)</sup> Naopak, stát se nemůže bránit tím, že zásah vyhovuje požadavkům Úmluvy, jestliže Úmluva odkazuje na vnitrostátní právo a toto bylo porušeno. Taková figura se může vyskytnout zejména v případech, kdy vnitrostátní právo poskytuje právu nebo svobodě garantovaným Úmluvou větší míru ochrany, např. stanoví kratší lhůty pro zadržení než toleruje judikatura Soudu, nebo nepřipouští omezení práva, které Úmluva dovozuje.<sup>23)</sup>

Podle českého a slovenského překladu Úmluva odkazuje na „zákon“, popř. vyžaduje, aby opatření, jímž se zasahuje do práva, bylo „zákonné“. V anglickém znění se používá termín „law“, který však znamená i právo, francouzská verze používá termín „loi“, „légal“ a v článku 5 odst. 1 písm. a) až f) termín (*détention*) „*régulière*“, tzn. sémanticky zbavení svobody, které je v souladu s pravidly („*règles*“). Je zbytečné uvažovat o tom, zda Úmluva odkazuje jen na zákon ve formálním smyslu nebo na právo jako celek, poněvadž Soud dává pojmu zákon (*loi, law*), stejně jako všem ostatním právním pojmům obsaženým v Úmluvě, „autonomní“ význam.<sup>24)</sup> Zákonem ve smyslu Úmluvy jsou tedy podle Soudu též:

- mezinárodní smlouvy přímo aplikovatelné ve vnitrostátním právním řádu (např. rozsudek ve věci *Groppera Radio AG. aj. c. Švýcarsko* z 28. 3. 1990. A č. 173, § 68);
- vykonávací předpisy vydané na základě ústavy nebo zákona (např. rozhodnutí Komise z 12. 10. 1978 ve věci *X. c. Spojené království*, *Décisions et rapports*, dále jen „DR“, 16, s. 32);<sup>25)</sup>

<sup>22)</sup> Viz např. rozsudek ve věci *Herczegfalvy c. Rakousko* z 24. 9. 1992, A č. 244, § 77.

<sup>23)</sup> Srov. DECAUX E.: Article 60, in *Commentaire...*, d. cit. v pozn. <sup>14)</sup>, s. 899.

<sup>24)</sup> „Autonomní“ výklad právních pojmů Úmluvy, tj. výklad, který pouze neodkazuje na význam stejných nebo obdobných pojmů ve vnitrostátním právním řádu příslušného státu, je nezbytnou metodou výkladu Úmluvy, již se musí dát „evropský“ význam platný pro všechny smluvní státy, aby se zachovala rovnost při posuzování plnění jejich závazků.

<sup>25)</sup> Štrasburský Soud se však necítí povolán přezkoumávat zákonnost nebo ústavnost takových předpisů. Např. ve věci *J. K. c. Slovensko* (cit. v pozn. <sup>3)</sup>) stěžovatelovou námitkou, že předpis orgánu místní samosprávy omezující soukromé podnikání na území města je protiústavní, se Soud necítil kompetentním zabývat se. Jestliže stěžovatel nemá možnost napadnout nezákonnost nebo neústavnost aplikovaného předpisu před vnitrostátním obecným nebo ústavním soudem, znamená zdrženlivost Soudu, že právu stěžovatele se neposkytuje dostatečná ochrana ani na vnitrostátní, ani na mezinárodní úrovni.

- normativní akt vydaný orgánem zájmové samosprávy na základě zmocnění zákona (rozsudek ve věci *Barthold c. SRN* z 25. 3. 1985, A č. 90);
- judikatura soudů nejen v systému *common law* (rozsudek ve věci *Sunday Times c. Spojené království* z 26. 4. 1979, A č. 30, § 47), ale též v kontinentálních právních systémech, tj. v systémech psaného práva (rozsudek ve věci *Kruslin c. Francie* z 24. 4. 1990, A č. 176-B, § 29), v těchto posledních však jen jako závazná interpretace psaného práva.

Naproti tomu zákon ve smyslu Úmluvy musí mít určité kvality. Především musí být pro občana dostupný. Dále musí být dostatečně přesný, aby se jím občan mohl řídit, tj. aby mohl v rozumné míře předvídat, jaké důsledky pro usměrnění jeho jednání ze zákona vyplývají.<sup>26)</sup> Požadavky dostupnosti, přesnosti a předvídatelnosti Soud mnohokrát opakoval ve své judikatuře. Těmto požadavkům musí tedy odpovídat právo, na něž Úmluva odkazuje.

V judikatuře Soudu se řešily otázky spojené s odkazem na vnitrostátní právo zejména v následujících případech.

1. Článek 5 Úmluvy zaručující právo na svobodu a osobní bezpečnost v návěť odst. 1 vyžaduje, aby zbavení svobody se stalo „v souladu s řízením stanoveným zákonem“ (*selon les voies légales, in accordance with a procedure prescribed by law*) a kromě toho každé Úmluvou dovolené zbavení svobody v písm. a) až f) odstavce 1 musí být „zákonné“ (*régulière, lawful*). Ve výkladu Soudu se tyto dva požadavky zčásti překrývají. „Soud má za to, že slova „v souladu s řízením stanoveným zákonem“ odkazují hlavně na vnitrostátní zákonodárství; stanoví nutnost postupovat v souladu s řízením jím předepsaným... v obsahu těchto slov je skryt pojem spravedlivého a adekvátního řízení, myšlenka, že každé opatření zbavující svobody musí pocházet od oprávněného orgánu, musí být vykonáno takovým orgánem a nesmí mít svévolnou povahu.“<sup>27)</sup> Naproti tomu „adjektivum „zákonné“ zahrnuje jak řízení, tak materiální podmínky (*fond, substantive rules*). Existuje proto určité překrývání tohoto adjektiva s obecným požadavkem vyjádřeným v úvodu článku 5 slovy „v souladu s řízením stanoveným zákonem“... tyto dva výrazy odrážejí význam cíle skrytého v článku 5 odst. 1: v demokratické společnosti, která se hlásí k právnímu státu... svévolné zbavení svobody nemůže být nikdy zákonné.“<sup>28)</sup>

---

<sup>26)</sup> Rozsudek ve věci *Sunday Times c. Spojené království*, 49.

<sup>27)</sup> Rozsudek cit. v pozn. <sup>6)</sup>, § 45.

<sup>28)</sup> Tamtéž, § 39.

V této souvislosti není důležité, že požadavek, aby zbavení svobody nebylo svévolné a bylo v souladu s cílem, pro který je dovoleno, dovozuje Soud někdy z Úmluvy jako celku (článek 5 v souvislosti s článkem 18), jindy jen ze samotného požadavku zákonnosti (*régularité, lawfulness*).<sup>29)</sup>

Nezákonnost zbavení svobody z hlediska vnitrostátního práva může záležet též v tom, že orgány státu ignorovaly rozhodnutí soudu, které je pro ně závazné.<sup>30)</sup>

Otázka zákonnosti zbavení svobody se nejčastěji kladla u zadržení a vazby (článek 5 odst. 1 písm. c), odst. 3 Úmluvy).

Vazba je nezákonná, není-li dán důvod, pro který může být uvalena, tj. nejsou-li dány zákonné materiální podmínky vazby. Např. ve věci *Lukanov c. Bulharsko* nebyla vazba zákonná proto, že jednání, pro které byl stěžovatel ve vazbě, nebylo zcela zřejmě trestným činem podle bulharského práva. Nebyla proto dána podmínka důvodného podezření ze spáchání trestného činu.

Ve věci *Raninen c. Finsko* byl stěžovatel vícekrát odsouzen pro odmítání vojenské služby i civilní náhradní služby z důvodu svědomí. Dne 18. 6. 1992 byl znovu odsouzen k trestu odnětí svobody, jehož výkon však nebyl ihned nařízen a obviněný nebyl vzat ani do vazby. V budově soudu v Turku jej zadržela vojenská policie, nasadila mu pouta a transportovala jej do kasáren v Pori vzdálených dvě hodiny cesty. Soud konstatoval, že ve finském právu nebyl žádný podklad pro toto zadržení a zjistil porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy.<sup>31)</sup>

Důvody zadržení a vazby v článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy nejsou taxativní. V každém případě musí být splněna podmínka důvodného podezření ze spáchání trestného činu,<sup>32)</sup> ale jinak zadržení nebo vazba mohou být opřeny též o důvody, které cit. ustanovení neuvádí, za předpokladu, že jsou stanoveny vnitrostátním zákonem, např. o obavu z ovlivňování svědků,<sup>33)</sup> obavu z ohrožení veřejného pořádku,<sup>34)</sup> nutnost zajistit vojenskou kázeň, jde-li o zadržení nebo vazbu vojáka.<sup>35)</sup>

---

<sup>29)</sup> Např. v rozsudku ve věci *Boumar c. Belgie* z 29. 2. 1988, A č. 129, § 50, Soud uvádí: „Zákonnost implikuje též soulad zbavení svobody s cíli jejího omezení, které dovoluje článek 5 odst. 1 Úmluvy.“

<sup>30)</sup> Viz rozsudek ve věci *Bozano c. Francie*, cit. v pozn. <sup>18)</sup>, § 60.

<sup>31)</sup> Rozsudek ze 16. 12. 1997, Recueil 1997-VIII, § 46.

<sup>32)</sup> Např. rozsudek ve věci *Fox aj. c. Spojené království* z 30. 8. 1990, A č. 182, ve věci *Lukanov c. Bulharsko*, cit. shora.

<sup>33)</sup> Rozsudek *Letellier c. Francie* z 26. 6. 1991, A č. 207.

<sup>34)</sup> Tamtéž.

<sup>35)</sup> Rozsudek ve věci *De Jong aj. c. Holandsko* z 22. 5. 1984, A č. 77.

Jak je Soud spíše benevolentní při posuzování důvodů zadržení a vazby při počátečním zbavení svobody,<sup>36)</sup> tak jeho kontrola důvodů vazby při posuzování přiměřené lhůty podle článku 5 odst. 3 Úmluvy je neobyčejně striktní. Sice i v této souvislosti Soud opakuje, že „přísluší především vnitrostátním soudním orgánům dbát o to, aby v konkrétním případě doba vazby obviněného nepřesáhla přiměřenou hranici. Za tím účelem musí zkoumat všechny okolnosti způsobilé odůvodnit existenci skutečného veřejného zájmu odůvodňujícího, s ohledem na prezumpci nevinu, výjimku z pravidla respektování osobní svobody a uvést je ve svých rozhodnutích... Je to na základě důvodů figurujících v těchto rozhodnutích a na základě nesporných skutečností uváděných obviněným v jeho stížnostech, co Soud zjišťuje, zda byl nebo nebyl porušen článek 5 odst. 3 Úmluvy.“<sup>37)</sup> Soud proto nebere do úvahy důvody, které vnitrostátní právo nezná, ani důvody, které vnitrostátní soud neuvedl ve svých rozhodnutích o vazbě. Danost vnitrostátním soudem uváděných důvodů vazby po celou dobu jejího trvání pak Soud přezkoumává velmi podrobně a často se odchyluje od závěrů vnitrostátních soudů, a to i pokud jde o důvody vazby uvedené pouze ve vnitrostátním právu.

Na rozdíl od Úmluvy mnohé právní řády obsahují zákonem fixně stanovené maximální lhůty zadržení a vazby. V míře, v jaké byly tyto lhůty překročeny, jsou zadržení nebo vazba nezákonné bez ohledu na to, zda by jinak byly splněny požadavky Úmluvy. Např. Soud zjistil nezákonnost zadržení stěžovatele *Engela*, pokud zadržení přesáhlo zákonem stanovenou dobu 24 hodin o 22, resp. o 30 hodin.<sup>38)</sup> Ve věci *K. F. c. SRN* byla překročena maximální doba zadržení za účelem ověření totožnosti obviněného (12 hodin) pouze o 45 minut, a přesto Soud zjistil porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy.<sup>39)</sup> Respektování těchto vnitrostátních lhůt však automaticky neznamená, že byl respektován též požadavek Úmluvy, aby zadržený byl ihned předveden před příslušný soudní orgán nebo propuštěn na svobodu. Soudci *Bernhardt* a *Löhmus* v odůvodnění svého částečně nesouhlasného vota vyjádřili názor, že zadržení může trvat jen absolutně nezbytnou dobu potřebnou ke splnění jeho účelu. Vzhledem k okolnostem případu nebylo důvodu vyčerpát celou zákonem povolenou dobu zadržení a obviněný měl být propuštěn na svobodu ihned po ověření jeho totožnosti už v průběhu zákonné

---

<sup>36)</sup> Zřejmě proto, že z hlediska Úmluvy, na rozdíl např. od české i slovenské úpravy, dostatečným důvodem zadržení nebo vzetí do vazby je samo důvodné podezření ze spáchání trestného činu. Srov. k tomu REPÍK B.: *Ludské práva v súdnom konaní*, MANZ Bratislava, 1999, s. 184 n.

<sup>37)</sup> Rozsudek cit. v pozn. <sup>31)</sup>, § 35 a mnohé další.

<sup>38)</sup> Rozsudek ve věci *Engel aj. c. Holandsko* z 8. 6. 1976, A č. 22, § 69.

<sup>39)</sup> Rozsudek z 27. 11. 1997, Recueil 1997-VII, s. 2657.

lhůty. Soud nevyjádřil odlišný názor, jen poněkud jinak zjistil skutkové okolnosti případu.

V podstatě stejné úvahy platí, jestliže vnitrostátní právo stanoví maximálně přípustnou dobu vazby. Ve věci *Guzzardi c. Itálie* Soud konstatoval, že kdyby vazba byla trvala déle než dva roky, tj. maximální zákonem dovolenou dobu, nemohla by být považována za zákonnou.<sup>40)</sup> Zde zvláště je třeba opakovat, že respektování vnitrostátního práva samo o sobě neznamená též respektování Úmluvy. Zákonná doba trvání vazby je v mnoha zemích příliš dlouhá, než aby automaticky zaručovala, že je v každém případě přiměřená též z hlediska článku 5 odst. 3 Úmluvy. Např. poslední slovenská úprava (novela ústavy a Trestného poriadku z r. 2000) připouští vazbu až v trvání pěti let. Bude-li tato lhůta využívána, je velmi pravděpodobné, že to bude v rozporu s článkem 5 odst. 3 Úmluvy. V judikatuře Soudu lze totiž najít jako maximální Soudem ještě tolerovanou dobu vazby v trvání čtyř let. Šlo však o neobyčejně složitý případ (spis zabíral 120 m regalů).<sup>41)</sup>

V judikatuře Soudu se nevyskytl ani jediný případ, kde by Soud konstatoval porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy na tom základě, že byla překročena zákonem připuštěná doba vazby, patrně proto, že požadavek přiměřené lhůty vazby ve smyslu článku 5 odst. 3 Úmluvy posuzuje Soud přísněji, než jaká je představa vnitrostátního zákonodávce.

V literatuře se lze setkat s názorem, že překročení doby trvání zadržení nebo vazby stanovené vnitrostátním právem nezakládá nutně porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy, neboť Soud posuzuje respektování jak požadavku *ihned*, tak požadavku *přiměřené lhůty* v článku 5 odst. 3 se zřetelem ke všem okolnostem případu nezávisle od vnitrostátně stanovených lhůt. Překročení těchto lhůt je pouze jednou z okolností, k nimž Soud přihlíží.<sup>42)</sup> Situace je tu prý stejná jako při posuzování přiměřené lhůty řízení podle článku 6 odst. 1, kde překročení lhůt stanovených v některých právních rádech pro provedení určité části řízení nebo jednotlivých procesních úkonů nemá automaticky za následek porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy, ale Soud bere překročení do úvahy při celkovém hodnocení, zda v řízení bylo postupováno dostatečně rychle.<sup>43)</sup> Tyto dva případy však nelze srovnávat. Na rozdíl od článku 5 není v článku 6 odst. 1 odkaz na vnitrostátní právo pokud jde

<sup>40)</sup> Rozsudek z 6. 11. 1980, A č. 39, § 10 a § 102.

<sup>41)</sup> Rozsudek ve věci *W. c. Švýcarsko* z 26. 1. 1993, A č. 254-A.

<sup>42)</sup> Viz MATSCHER F.: Dans quelle mesure une violation du droit national entraîne-t-elle une violation de la Convention?, in *Mélanges en hommage à L. E. Pettiti*, Bruylant Bruxelles, 1998, s. 588.

<sup>43)</sup> Např. rozsudek ve věci *Wiesinger c. Rakousko* z 30. 10. 1991, A č. 213.

o přiměřenou lhůtu řízení. Lhůty stanovené pro rychlost řízení ve vnitrostátním právu jsou pořádkového charakteru, nejsou sankcionovány procesními sankcemi nebo důsledky.<sup>44)</sup> Pokud se tento názor opírá o rozsudky ve věcech *Brogan aj. c. Spojené království a Toth c. Rakousko*,<sup>45)</sup> jde o omyl autora, neboť v těchto věcech vnitrostátně stanovené lhůty překročeny nebyly. Kromě toho je tento názor v rozporu se stokrát vyslovenou zásadou, že v případě odkazu na vnitrostátní právo je porušení tohoto práva porušením Úmluvy, jakož i s judikaturou, která se týká speciálně překročení lhůt stanovených vnitrostátním právem.<sup>46)</sup>

Stejný názor zastává cit. autor i pokud jde o lhůtu uvedenou v článku 5 odst. 4 Úmluvy. Vlastně tu jde o dvě lhůty: o lhůtu na rozhodnutí o návrhu na přezkoumání zákonnosti zbavení svobody, ke kterému musí dojít urychleně (*à bref délai, speedily*), a o interval, v jakém je třeba přezkoumat zákonnost zbavení svobody, vyžaduje-li se periodická soudní kontrola. Povinnost periodické soudní kontroly v určitých případech není výslovně stanovena v článku 5 odst. 4, ale Soud ji z tohoto ustanovení vyvodil. Na podporu svého názoru cituje autor rozsudek ve věci *Herczegfalvy c. Rakousko*,<sup>47)</sup> který však naopak jeho názor vyvrací. Soud totiž výslovně uvádí, že kontrola podle článku 5 odst. 4 Úmluvy „musí respektovat jak hmotněprávní, tak procesní normy vnitrostátního zákonodárství“ (§ 74). Po zjištění, že kontroly byly uskutečněny v intervalech patnácti měsíců, dvou let a devíti měsíců, konstatuje, že první dva intervaly nelze považovat za přiměřené z hlediska článku 5 odst. 4 Úmluvy. Soud pak uzavírá, že toto konstatování jej zbavuje povinnosti zkoumat, zda rozhodnutí soudu byla v souladu s vnitrostátním právem, které vyžaduje intervaly jednoho roku, bylo však mezi stranami sporné, zda interval končí zahájením řízení nebo až rozhodnutím soudu.

Obdobná je problematika zákonnosti zbavení svobody, které nebylo včas prodlouženo po uplynutí zákonem nebo soudem stanovené doby. Pokračování detence poté, co uplynula tato doba a příslušný orgán, zpravidla soud, nerozhodl včas o jejím prodloužení, je nezákonné. Např. ve věci *Baranowski c. Polsko* soud prodloužil vazbu do 31. 1. 1994. Poté se vazba opírala o podání obžaloby. Soud konstatoval, že taková praxe neměla základ ani v zákoně, ani v judikatuře. Kromě toho další trvání vazby nebylo nařízeno soudem. Byl proto porušen člá-

---

44) Pokud jde o trestní řízení, srov. PRADEL J.: La célérité de la procédure pénale en droit comparé, Rapport général, *Revue internationale de droit pénal*, 3 – 4/1995, s. 339 n.; SPENCER J. R.: La célérité de la procédure pénale en Angleterre, tamtéž, s. 427 n.

45) Rozsudek cit. v pozn. 20) a rozsudek z 12. 12. 1991, A č. 224.

46) Srov. zejména rozsudky cit. v pozn. 38, 39 a 40.

47) Rozsudek cit. v pozn. 22).



nek 5 odst. 1 Úmluvy.<sup>48)</sup> Výjimečně Soud akceptoval krátké překročení doby detence s ohledem na to, že již probíhalo řízení o jejím prodloužení, že materiální důvody detence nadále trvaly a že judikatura nejvyššího soudu považuje za těchto okolností detenci za zákonnou, což bylo zřejmě pro Soud rozhodující.<sup>49)</sup>

Zadržení nebo vazba jsou nezákonné též tehdy, jestliže nebylo respektováno rozhodnutí soudu, aby obviněný byl ihned propuštěn na svobodu. Na rozdíl od fixně stanovených zákonných lhůt, kde doba ukončení zadržení nebo vazby je napřed známá a příslušný orgán musí proto už v jejím průběhu učinit opatření, aby obviněný mohl být případně včas propuštěn na svobodu,<sup>50)</sup> Soud připouští, že výkon rozhodnutí soudu o propuštění na svobodu si může vyžádat určitý čas, který však nesmí být příliš dlouhý.<sup>51)</sup> Např. ve věci *Quinn c. Francie* soud rozhodl propustit obviněného na svobodu v 9.00 hod. Žádné opatření k výkonu tohoto rozhodnutí však nebylo záměrně učiněno, aby mohla být bez přerušení uvalena na obviněného vydávací vazba. Na základě intervence francouzského prokurátora odpovědného za výkon soudního rozhodnutí byla faxem podána žádost švýcarského soudce o předběžnou vazbu obviněného v řízení o extradici a obviněný byl vzat do vydávací vazby ve 20.00 hod. téhož dne. Soud zjistil porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy.<sup>52)</sup> Ve věci *Labita c. Itálie* byl obviněný propuštěn na svobodu 12 hodin po vyhlášení zprošťujícího rozsudku proto, že rozsudek byl vyhlášen ve 22.00 hod. a úředník věznice vyřizující propouštěcí formalities nebyl v noci přítomen. Soud konstatoval nezákonnost této vazby a porušení článku 5 odst. 1 Úmluvy.<sup>53)</sup> Soud dále konstatoval, že vazba obviněného po vyhlášení zprošťujícího rozsudku, i když není pravomocný jako v daném případě, již není kryta ustanovením článku 5 odst. 1 písm. c) Úmluvy.<sup>54)</sup> Poněvadž není kryta ani ustanovením článku 5 odst. 1 písm. a) Úmluvy, jak je tomu v případě odsuzujícího, i když nepravomocného rozsudku,<sup>55)</sup> vyplývá z toho, že ustanovení § 74 odst. 2 i. f. tr. ř. není v souladu s Úmluvou. Platí tu, že nestačí, aby zbavení svobody bylo v souladu s vnitrostátním právem, musí být také v souladu s Úmluvou.<sup>56)</sup>

48) Rozsudek z 28. 3. 2000.

49) Rozsudek ve věci *Eriksen c. Norsko* z 27. 5. 1997, Recueil 1997-III.

50) Rozsudek cit. v pozn. 39), § 72.

51) Viz rozsudek ve věci *Giulia Manzoni c. Itálie* z 1. 7. 1997, Recueil 1997-IV, § 25.

52) Rozsudek z 22. 3. 1995, A č. 311, § 42.

53) Rozsudek ze 6. 4. 2000, § 172 – § 173.

54) Cit. rozsudek, § 171.

55) Srov. k tomu REPÍK B.: d. cit. v pozn. 36), s. 196 – 197.

56) Srov. rozsudek ve věci *Johnson c. Spojené království* z 24. 10. 1997, Recueil 1997-VII, kde však šlo o detenci duševně nemocného.

Často jsou podávány stížnosti proti trestu odnětí svobody uloženého odsuzujícím rozsudkem soudu z důvodu, že odnětí svobody je nezákonné, neboť odsouzení je založeno na skutkovém nebo právním omylu, popř. že řízení, v němž k němu došlo, není v souladu se zákonem. Často se stížnosti opírají o skutečnost, že rozsudek byl v opravném řízení zrušen. Komise systematicky odmítala přijímat stížnosti tohoto druhu s odůvodněním, že „článek 5 odst. 1 písm. a) nevyžaduje zákonné odsouzení, ale mluví o zákonném uvěznění... Proto Komise vždycky odmítala přezkoumávat stížnosti vězňů, kteří byli odsouzeni v souladu s řízením stanoveným zákonem a kteří si stěžují, že odsouzení je založeno na právním nebo skutkovém omylu... Komise má též za to, že rozhodnutí vnitrostátního soudu, které zrušilo odsuzující rozsudek, nemá zpětně vliv na zákonnost detence založené na tomto rozsudku.“<sup>57)</sup> Stejný názor zaujal Soud ve věci *Benham c. Spojené království*, která se však týkala článku 5 odst. 1 písm. b) Úmluvy.<sup>58)</sup> Soud přihlédl k tomu, že anglické právo rozlišuje, zda rozhodnutí bylo v opravném řízení zrušeno proto, že je nulitní od počátku (*ab initio*), nebo jen pro omyl soudu. Soud neměl za prokázáno, že příkaz k zatčení byl postižen neplatností od samého počátku, a že tedy detence byla nezákonná z hlediska vnitrostátního práva. Toto rozlišování však nemá význam pro většinu států, neboť jejich právní řád nerozlišuje rozhodnutí nulitní od počátku a rozhodnutí sice vadná, ale do svého zrušení platná.

Judikatura neposkytuje dost informací o tom, jakými vadami by musel trpět odsuzující rozsudek nebo řízení, na jehož základě byl vydán, aby se Soud cítil oprávněn přezkoumat jejich zákonnost z hlediska vnitrostátního práva. V literatuře se lze setkat s výtkou, že nechuť Soudu přezkoumávat rozsudky vnitrostátních soudů je sice pochopitelná (štrasburský Soud není soudem čtvrté instance, obava z návalu stížností), ale Soud by měl i zde uplatnit obecný přístup, tj. kontrolovat rozhodnutí vnitrostátních soudů v případě zřejmé nezákonnosti.<sup>59)</sup> Případy, kdy Soud nebo Komise považovaly vykonaný trest nebo jinou detenci za nezákonné z důvodu vadnosti rozhodnutí, na kterém byly založeny, jsou nesmírně vzácné. Ve věci *Artico c. Itálie* Komise připustila, že „jestliže soud zruší rozhodnutí o nařízení výkonu trestu a propustí odsouzeného na svobodu proto, že trest nelze vykonat z důvodu promlčení, je na místě považovat vykonaný trest za nezákonný“.<sup>60)</sup> Ve věci *Bozano c. Francie*, kde šlo o zajištění osoby stěžova-

---

57) Zpráva Komise ve věci *Krzycki c. SRN* z 9. 3. 1978, DR 13, s. 57.

58) Rozsudek z 10. 6. 1996, Recueil 1996-III.

59) Srov. HARRIS D. J. – O'BOYLE M. – WARBRICK C.: *Law of the European Convention on Human Rights*, Butterworths, Londýn, 1995, s. 107.

60) Rozhodnutí z 1. 3. 1977, DR 8, s. 73.

tele pro vyhoštění, Soud uvedl: „Stává se, že orgány státu se dopustí nezákonnosti v dobré víře. V takovém případě pozdější konstatování nedostatku, jehož se dopustil soudce, nemusí mít ve vnitrostátní právní sféře vliv na platnost opatření, která byla mezitím učiněna. Naproti tomu je pochopitelné, že je tomu jinak, jestliže orgány měly od počátku vědomost, že porušují platné právo, zvláště jestliže jejich původní rozhodnutí bylo poznamenáno zneužitím pravomocí.“<sup>61)</sup>

Zvláštním případem je výkon rozsudku cizího soudu. Takový rozsudek může být zákonným základem zbavení svobody. Sporná je otázka, v jaké míře je stát výkonu trestu povinen přezkoumat, zda řízení předcházející cizímu rozsudku odpovídalo požadavkům článku 6 Úmluvy. Ve věci *Drozd a Janoušek c. Francie a Španělsko* šlo o specifický případ výkonu trestu uloženého andorským soudem ve francouzské věznici na základě staletého obyčeje. Stěžovatelé kromě jiného namítali, že řízení, v němž byli odsouzeni, neodpovídalo požadavkům článku 6 Úmluvy, zejména že jedním z členů senátu byl velitel policie, a proto soud nebyl nezávislý, a dále že byly porušeny procesní záruky článku 6 ve více směrech. Slabou většinou 12 : 11 Soud vyslovil, že Francie nebyla povinna přezkoumat, zda řízení odpovídalo článku 6 a že jedině kdyby „odsouzení vyplývalo z flagrantního odmítnutí spravedlnosti“ (*déni de justice, denial of justice*), byla by Francie povinna odmítnout součinnost při výkonu rozsudku.<sup>62)</sup> Tento názor byl kritizován soudci menšiny a v literatuře, neboť co jiného než skutečnost, že trest byl uložen soudem, který nebyl nezávislý, by mělo vést k závěru, že trest je nezákonný.

Mnohem striktněji posuzoval Soud zákonnost řízení, v němž se rozhodovalo o umístění duševně nemocné osoby v ústavu. V jednom případě nebyla osoba soudem slyšena,<sup>63)</sup> v jiném nebyl jednání soudu přítomen zapisovatel,<sup>64)</sup> v obou případech v rozporu s domácím právem. Soud zjistil, že nebyl respektován požadavek, aby ke zbavení svobody došlo v souladu s řízením stanoveným zákonem ve smyslu článku 5 odst. 1 Úmluvy.<sup>65)</sup>

Jakákoli detence je dále zákonná jen tehdy, je-li vykonávána v souladu s cíli, pro které je dovolena, tj. „musí existovat určitý vztah mezi důvodem zbavení svobody a místem a režimem detence“.<sup>66)</sup> Vnitrostátní právo určuje, v jakých zařízeních

61) Rozsudek cit. v pozn. 18), § 55.

62) Rozsudek z 26. 6. 1992, A č. 240, § 110.

63) Rozsudek ve věci *Van der Leer c. Holandsko* z 21. 2. 1990, A č. 170.

64) Rozsudek ve věci *Wassink c. Holandsko* z 27. 9. 1990, A č. 185-A.

65) K detenci duševně nemocných osob srov. REPÍK B.: Z rozhodnutí Evropského soudu lidských práv (K detenci duševně nemocných osob), *Právní praxe*, 1993, 8, s. 487 n.

66) Rozsudek *Aerts c. Belgie* z 30. 7. 1998, Recueil 1998-V, § 46.

se ta která detence vykonává. Z tohoto hlediska byla zkoumána zákonnost detence u duševně nemocných [článek 5 odst. 1 písm. e) Úmluvy]<sup>67)</sup> a u mladistvých [článek 5 odst. 1 písm. d) Úmluvy].<sup>68)</sup> V obou těchto případech byly osoby zbavené svobody přechodně umístěny ve věznici pro nedostatek příslušných zařízení nebo místa v nich. Belgické právo dovoluje takový přechodný pobyt ve věznici, bylo však sporné, zda nebylo porušeno proto, že pobyt byl příliš dlouhý. Soud ponechal stranou otázku vnitrostátní zákonnosti detence a vyslovil, že byl přetřžen vztah mezi důvodem a cílem detence a podmínkami jejího výkonu, a detence byla proto nezákonná z hlediska Úmluvy.

2. Řada ustanovení Úmluvy a dodatkových protokolů k ní obsahuje tzv. limitativní klauzule, na základě kterých může stát omezit práva a svobody zaručené Úmluvou a protokoly. Takové klauzule obsahují druhé odstavce článků 8 až 11 Úmluvy (právo na respektování soukromého a rodinného života, svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání, svoboda projevu, svoboda shromažďování a sdružování) a dále článek 1 Protokolu č. 1 (ochrana majetku), článek 2 odst. 3 Protokolu č. 4 (svoboda pohybu) a článek 1 Protokolu č. 7 (procesní záruky týkající se vyhoštění cizinců). Všechny tyto klauzule obsahují odkaz na vnitrostátní právo. Každý zásah do práva nebo svobody chráněných těmito ustanoveními musí mít základ ve vnitrostátním právu a musí být proveden v souladu s tímto právem. Porušení vnitrostátního práva má za následek porušení Úmluvy.<sup>69)</sup> Požadavek zákonnosti jakéhokoli zásahu do práv a svobod garantovaných Úmluvou a protokoly vyplývá z principu právního státu, na který se odvolává preambule Úmluvy,<sup>70)</sup> je vyjádřením „minimální míry ochrany proti svévoli požadované vládou práva v demokratické společnosti“.<sup>71)</sup> Nestačí však, aby zásah respektoval vnitrostátní právo, musí také respektovat požadavky Úmluvy: musí sledovat cíle dovolené Úmluvou, musí být proporcionální vzhledem k těmto cílům a musí být v demokratické společnosti nezbytný. Vnitrostátní zákon smí právo nebo svobodu omezit jen z důvodů, které jsou v limitativních klauzulích uvedeny (srov. článek 18 Úmluvy).<sup>72)</sup> Tyto důvody jsou však formulovány velmi široce, takže poskytují státům dostatečnou volnost. Soud kontroluje zákonnost

---

<sup>67)</sup> Rozsudek cit. v předch. pozn.

<sup>68)</sup> Rozsudek *Bouamar c. Belgique* z 29. 2. 1988, A č. 129.

<sup>69)</sup> Poněkud jiný význam mají odkazy v jiných ustanoveních Úmluvy (viz dále v textu bod 3).

<sup>70)</sup> Srov. COUSSIRAT-COUSTÈRE V.: Article 8 § 2, in *Commentaire...*, d. cit. v pozn. <sup>14)</sup>, s. 323.

<sup>71)</sup> Rozsudek ve věci *Herczegfalvy c. Rakousko* cit. v pozn. <sup>22)</sup>, § 91.

<sup>72)</sup> Např. rozsudky ve věci *De Wilde aj. c. Belgique* z 18. 6. 1971, A č. 12, § 45, ve věci *Golder c. Spojené království* z 21. 2. 1975, A č. 18, § 21 – § 22.

zásahu jak pokud jde o to, zda existuje pro něj zákonný základ, tak pokud jde o to, zda rozhodnutí nebo opatření, jimiž se do práva zasáhlo, byly v souladu s tímto základem.<sup>73)</sup> Jestliže neexistuje takový základ,<sup>74)</sup> nebo jestliže zákon nespĺňuje požadavky dostupnosti, přesnosti a předvídatelnosti,<sup>75)</sup> zásah porušuje Úmluvu. Stejný důsledek má skutečnost, že se při zásahu nepostupovalo v souladu s vnitrostátním právem.<sup>76)</sup> Stejně jako v jiných případech odkazu na vnitrostátní právo však náleží především vnitrostátním orgánům, zejména soudům, přesvědčit se jak o tom, zda existuje pro zásah zákonný podklad, tak o tom, zda zásah byl proveden v souladu s tímto podkladem. Soud si vyhrazuje právo odchýlit se od závěrů vnitrostátních orgánů, jen jde-li o zřejmý omyl.<sup>77)</sup> Otázku, zda zákon má požadovanou kvalitu (dostupnost, přesnost, předvídatelnost), však posuzuje Soud sám. Nejde totiž o požadavek vnitrostátního práva, ale o požadavek, který Soud vyvodil z Úmluvy (srov. článek 32 Úmluvy).

Autonomní výklad pojmu zákon z hlediska pramenů práva (srov. shora) vyvolal některé pochybnosti. Principy právního státu a právní jistoty v demokratické společnosti, na kterou odkazuje preambule Úmluvy a limitativní klauzule v článcích 8 až 11, si prý vyžadují, že práva nebo svobody mohou být omezeny jen zákonem ve formálním smyslu, tj. normativním aktem parlamentu, jiným aktem jen tehdy, jestliže jej k tomu výslovně zmocnil zákon parlamentu.<sup>78)</sup> Stojí za zmínku, že Meziamerický soud pro lidská práva chápe pojem zákon v této souvislosti ve formálním smyslu, tj. jen jako akt zákonodárneho sboru.<sup>79)</sup> Jestliže však ústava smluvního státu stanoví, že omezit základní práva a svobody lze jen zákonem (srov. článek 4 odst. 2 Listiny, článek 13 odst. 2 Ústavy Slovenské republiky), je porušena Úmluva, je-li právo nebo svoboda omezeno podzákonnou normou. Zjistit neústavnost takového předpisu však patří především vnitrostátním orgánům.<sup>80)</sup>

Váženější pochybnosti vzbuzuje, je-li za pramen práva považována i judikatura soudů v kontinentálních právních řádech v případech, kdy zásah do práva

<sup>73)</sup> Rozsudek ve věci *Lingens c. Rakousko* z 8. 7. 1986, A č. 103, § 39.

<sup>74)</sup> Např. rozsudky ve věci *Olsson c. Švédsko* (č. 2) z 27. 11. 1992, A č. 250, § 81 – § 82, ve věci *A. c. Francie* z 23. 11. 1993, A č. 277-B, § 39.

<sup>75)</sup> Rozsudek ve věci *Kruslin c. Francie* z 24. 4. 1990, A č. 176-A.

<sup>76)</sup> Rozsudek ve věci *Chappel c. Spojené království* z 30. 3. 1989, A č. 152-A, § 53.

<sup>77)</sup> Rozsudek ve věci *Barthold c. SRN* z 25. 3. 1985, A č. 90, § 48.

<sup>78)</sup> Srov. VAN DIJK P. – VAN HOOFF G. J. H.: *Theory and Practice of the European Convention on Human Rights*, Kluwer, Deventer-Boston, 2. vyd., 1990, s. 574 n.

<sup>79)</sup> Viz COUSSIRAT-COUSTÈRE V.: d. cit. v pozn. <sup>70)</sup>, s. 334.

<sup>80)</sup> Viz rozhodnutí cit. v pozn. <sup>3)</sup>.

nebo svobody má formu trestní sankce, jak je tomu poměrně často u zásahů do svobody projevu (článek 10 Úmluvy) a do svobody projevovat své náboženské vyznání nebo přesvědčení (článek 9 Úmluvy). Zde se dostává do hry i článek 7 odst. 1 Úmluvy, v němž se sice z historických důvodů (Norimberk, ohled na *common law*, kde existují tzv. *judge-made offences*) neodkazuje na zákon, ale na právo, jemuž však Soud dává stejný význam jako pojmu zákon.<sup>81)</sup>

Na zvláštní význam principu zákonnosti v trestní právu upozornila Komise: „V případě omezení svobody projevu ve formě trestních sankcí je třeba brát do úvahy kromě obecné podmínky zákonnosti stanovené v článku 10 odst. 2 též článek 7 odst. 1. Článek 7 jako specifické ustanovení týkající se základu každé trestní sankce stanoví mnohem náročnější kritéria týkající se zejména případné retroaktivity zákona.“<sup>82)</sup> Ve zprávě ve věci *Cantoni c. Francie* pak dodala: „Komise připomíná, že článek 7 Úmluvy má za účel zabezpečit princip právní jistoty, který se připíná k obecnému principu právního státu uvedenému v preambuli Úmluvy. Komise má za to, že i když kritéria, vypracovaná judikaturou orgánů Úmluvy v souvislosti s jinými jejími ustanoveními, lze transponovat na článek 7, požadavky zákonnosti se musí při jeho aplikaci posuzovat striktněji“. Soud uvažoval podobně: „Záruka, která je zakotvena v článku 7 a která je základním prvkem právního státu, zaujímá prvořadé místo v ochranném systému Úmluvy, jak o tom svědčí skutečnost, že článek 15 nedovoluje její derogaci v době války nebo jiného veřejného nebezpečí. Vyplývá z jejího účelu, že se musí vykládat a aplikovat tak, aby se zajistila účinná ochrana před svévolným stíháním, odsouzením a trestáním“.<sup>83)</sup>

Přes všechna tato prohlášení požadavek přesnosti zákona se neuplatňuje nijak striktněji ani u definic trestných činů, když podle Soudu „občan musí být způsobilý, v případě potřeby za pomoci právní rady, předvídat za daných okolností a v přiměřené míře důsledky vyplývající z určitého jednání. Není třeba, aby tyto důsledky byly předvídatelné s absolutní jistotou. Jistota, ačkoli nanejvýš žádoucí, vede někdy k přílišné strnulosti. Právo se však musí přizpůsobovat novým situacím. Proto mnohé zákony nutně používají více méně neurčité pojmy, jejichž výklad a aplikace závisejí na praxi“.<sup>84)</sup> Přesnost zákona proto Soud vždy posuzuje ve světle judikatury soudů. „Ať je znění zákona jakkoli jasné, v každém právním

---

<sup>81)</sup> Srov. např. rozsudek ve věci *S. W. c. Spojené království* z 22. 11. 1995, A č. 335-B, § 35, ve věci *Cantoni c. Francie* z 15. 11. 1996, Recueil 1996-V, § 29 aj.

<sup>82)</sup> Rozhodnutí ze 7. 5. 1982, DR 28, s. 85.

<sup>83)</sup> Rozsudek ve věci *S. W. c. Spojené království*, cit. v pozn. <sup>81)</sup>, § 34.

<sup>84)</sup> Rozsudek ve věci *Sunday Times c. Spojené království* z 26. 4. 1979, A č. 30, § 49.

systému, včetně trestního práva, vždy existuje prvek soudní interpretace. Vždy bude třeba objasnit pochybná místa a přizpůsobit se potřebám situace... Judikatura jako pramen práva přispívá k postupnému vývoji trestního práva...“.<sup>85)</sup> Podmínku přesnosti zákona a předvídatelnosti jeho důsledků tedy ani v trestním právu nemusí splňovat zákon sám o sobě, vždy obecný a používající více méně neurčité pojmy. Stačí, že tato podmínka je splněna ve spojení s judikaturou soudů.<sup>86)</sup> K takovému pojetí úlohy judikatury soudů v trestním právu kontinentálních právních systémů mají výhrady někteří soudci i literatura.<sup>87)</sup> Z historického hlediska princip legality v trestním právu byl namířen proti zvlášti soudce a tento princip má i dnes za úlohu zabezpečit právní jistotu proti svévolné nebo příliš extenzivní aplikaci zákona soudcem. Není paradoxní, že tentýž soudce se najednou má sám stát garantem právní jistoty? Judikatura soudů, včetně těch nejvyšších, podléhá změnám zejména při změnách společenských a politických a nemůže být spolehlivým garantem právní jistoty.

V judikatuře Soudu se nevyskytl ani jediný případ, v němž by trestný čin nebo některé jeho znaky byly definovány jinou normou než zákonem ve formálním smyslu, nebereme-li v úvahu *judge-made offences* v systému *common law*. Zůstává proto otevřenou otázkou, zda též pro účely článku 7 odst. 1 platí judikatura Soudu, že zákonem se rozumí i podzákonný předpis. Vyžaduje-li však vnitrostátní právo zákon (srov. např. článek 39 Listiny, článek 49 slovenské ústavy), je porušení tohoto požadavku též porušením Úmluvy.

Judikatura Soudu připouští i tzv. implicitní omezení práv (*limitations implicites, inherent limitations*). Protože práva Úmluvou výslovně garantovaná jsou buď absolutní, neomezitelná, anebo jsou omezitelná jen za podmínek výslovně stanovených Úmluvou, tato tzv. implicitní omezení v Úmluvě výslovně neuvedená lze uplatnit jen u implicitních práv, tj. práv, které Úmluva výslovně nedefinuje a které vyvodila z Úmluvy jen judikatura. „Pokud jde o právo, které Úmluva uznává, ale které nedefinuje v úzkém významu tohoto slova, jsou na místě, kromě hranic, jimiž je vymezen sám obsah každého práva, implicitně připuštěná omezení.“<sup>88)</sup>

<sup>85)</sup> Rozsudek ve věci *W. C. c. Spojené království*, cit. v pozn. <sup>81)</sup>, § 36.

<sup>86)</sup> Viz k těmto otázkám REPÍK B.: d. cit. v pozn. <sup>36)</sup>, s. 174 n.

<sup>87)</sup> Viz nesouhlasný názor soudce *Martense* ve věci *Kokkinakis c. Řecko*, cit. v pozn. <sup>3)</sup>, a soudce *Repíka* ve věci *Larissis aj. c. Řecko*, rozsudek z 24. 2. 1998, Recueil 1998-I, s. 989 n. Viz též KOERING-JOULIN R.: Pour un retour à une interprétation stricte... Du principe de la légalité criminelle (à propos de l'article 7 de la Convention européenne des droits de l'homme), in *Liber Amicorum Marc-André Eissen*, Bruylant Bruxelles, 1995, s. 247 n.

<sup>88)</sup> Rozsudek ve věci *Golder c. Spojené království*, cit. v pozn. <sup>72)</sup>, § 38.

Typickým příkladem je právo na přístup k soudu, které Soud vyvodil z článku 6 odst. 1.<sup>89)</sup> Podmínky přípustnosti těchto tzv. implicitních omezení pak Soud definoval v řadě judikátů (omezení nesmí popřít podstatu práva, musí sledovat legitimní cíl a musí být tomuto cíli přiměřené). Nikde však zatím neuvedl, že omezení musí být též zákonné. Podmínku zákonnosti dovozuje soudce *Martens* ve svém souhlasném vyjádření ve věci *Geouffre de la Pradelle c. Francie*<sup>90)</sup> kromě jiného z obecné omezující klauzule v článku 29 odst. 2 Všeobecné deklarace lidských práv, která sloužila jako inspirační vzor též pro autory Úmluvy. Lze dodat, že požadavek zákonnosti implicitního omezení lze patrně dovodit též z toho, že sama možnost omezení se vyvozuje z nutnosti vnitrostátní reglementace každého implicitního práva.

3. Jinou povahu má odkaz na vnitrostátní právo v případech, kdy vnitrostátní právo vstupuje do samotné definice práva, tj. spolu s ustanoveními Úmluvy vymezuje jeho obsah, i když v odkazu jsou současně skryty i možnosti omezení práva.<sup>91)</sup> Příkladem je právo uzavřít manželství podle článku 12 Úmluvy, podle něhož muži a ženy, způsobilí věkem k uzavření manželství, mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva. V případech řešených judikaturou nebylo ani jednou namítáno, že uvedená práva byla omezeno v rozporu s domácím právem, ale že omezení stanovené vnitrostátním právem se dotýkalo samé podstaty práva a bylo proto v rozporu s Úmluvou. Státy tu však mají mnohem širší volnost (*marge d'appréciation*) než v případě limitativních klauzulí. Zákaz soudu uzavřít manželství po dobu tří let od rozvodu se dotýká samé podstaty práva, a je proto v rozporu s článkem 12 Úmluvy.<sup>92)</sup> Naproti tomu v právu uzavřít manželství není implikováno právo na rozvod, i když zákaz rozvodu brání uzavření nového manželství.<sup>93)</sup>

4. V judikatuře nebyl zcela objasněn dosah odkazu v článku 6 odst. 2 Úmluvy, který stanoví, že každý, kdo je obviněn z trestného činu, se považuje za nevinného, dokud jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem.<sup>94)</sup> Je tento

---

<sup>89)</sup> K právu na přístup k soudu viz podrobněji REPÍK B.: d. cit. v pozn. <sup>36)</sup>, s. 82 n.

<sup>90)</sup> Rozsudek ze 16. 12. 1992, A č. 253-B, s. 47.

<sup>91)</sup> Srov. VAN DIJK a VAN HOOFF: d. cit. v pozn. <sup>78)</sup>, s. 440 n.; VELU J. – ERGEC R.: La Convention européenne des droits de l'homme, Bruylant Bruxelles, 1990, s. 571.

<sup>92)</sup> Rozsudek ve věci *F. c. Švýcarsko* z 18. 12. 1987, A č. 128.

<sup>93)</sup> Rozsudek ve věci *Johnston aj. c. Irsko* z 18. 12. 1986, A č. 112.

<sup>94)</sup> Ve francouzské verzi má odkaz širší záběr. Vina musí být zákonným způsobem zjištěna (*établie*), nikoli jen prokázána (*proved* v anglické verzi), což – zdá se – odkazuje jen na zákonnost dokazování. Také v judikatuře se řešily jen případy, kdy byla namítána nezákonnost dokazování.



odkaz vyjádřením požadavku zákonnosti trestního řízení? Jaký význam má v takovém případě tento odkaz, jestliže princip presumpce nevinny je pouze jedním z aspektů širšího pojmu spravedlivý proces ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy,<sup>95)</sup> který však odkazuje na vnitrostátní právo jen pokud jde o požadavek, že soud musí být zřízen zákonem? Nebo má odkaz širší záběr a vztahuje se též na hmotné právo, na kterém je uznání viny založeno? Anebo konečně je odkaz pouze vyjádřením časového limitu, kdy presumpce nevinny přestává platit?

Judikatura týkající se tohoto odkazu je poměrně chudá a neposkytuje dostatečnou, ani konzistentní odpověď na všechny uvedené otázky, a to především proto, že námítky týkající se porušení článku 6 odst. 2 Soud i Komise zpravidla posuzovaly v obecnějším rámci práva na spravedlivý proces podle článku 6 odst. 1 Úmluvy.

Soud nejdříve řešil případy z hlediska článku 6 odst. 2 jasné. Poté, co bylo trestní stíhání zastaveno nebo obviněný byl z obžaloby zproštěn, v soudním rozhodnutí o nákladech řízení byl vyjádřen názor, že obviněný je vinen anebo, v případě zprošťujícího rozsudku, že podezření proti němu nadále trvá. Soud konstatoval, že článek 6 odst. 2 je porušen, „jestliže soudní rozhodnutí vyjadřuje názor, že je vinen, aniž byla jeho vina prokázána v souladu se zákonem, jmenovitě aniž měl obviněný příležitost uplatnit právo na obhajobu“.<sup>96)</sup> Jasný je také případ, jestliže soudní řízení dosud neproběhlo a orgán státu prohlásil, že obviněný je pachatelem trestného činu.<sup>97)</sup> Ani v jednom z těchto případů nebyla vina zjištěna v souladu se zákonem, neboť vůbec nedošlo k odsouzení v příslušném řízení.

Pokud jde o otázku, zda odkaz v článku 6 odst. 2 poukazuje také na hmotné právo, Komise nejdříve vyjádřila názor, že článek 6 obsahuje pouze procesní záruky a že stanovit, co je trestným činem, nejde-li o normální výkon práv zaručených Úmluvou, je věcí smluvních států a zásadně nepodléhá kontrole orgánů Úmluvy.<sup>98)</sup> Problém vznikl u tzv. materiálních deliktů, u nichž se nevyžaduje zavinení, které se prezumuje. Obviněný se může vyvinít, jen prokáže-li vyšší moc nebo existenci neodvratitelného omylu. Soud s tímto názorem nesouhlasil a uvedl, že kdyby slova v souladu se zákonem znamenala neomezený odkaz na vnitrostátní právo, prezumpce nevinny by mohla být zbavena svého obsahu a redukovala by se na požadavek nestrannosti soudců. Článek 6 sice nevylučuje ani v trestním právu skutkové nebo právní presumpce, tyto však musí být omezeny

<sup>95)</sup> V tomto smyslu Soud soustavně judikuje. Srov. např. rozsudek ve věci *Barberà aj. c. Španělsko* ze 16. 12. 1988, A č. 146, § 67.

<sup>96)</sup> Rozsudek ve věci *Minelli c. Švýcarsko* z 25. 3. 1983, A č. 62, § 18.

<sup>97)</sup> Rozsudek ve věci *Allenet de Ribemont c. Francie* z 10. 2. 1995, A č. 308, § 36.

<sup>98)</sup> Zpráva Komise ve věci *Salabiaku c. Francie*, A č. 141-A, § 61 a § 63.

rozumnými hranicemi, musí se vzít do úvahy důsledky presumpce a musí být zachována práva na obhajobu.<sup>99)</sup> Tento názor nebere do úvahy procesní důsledky presumpce v hmotném právu, zejména převrácení důkazního břemene, které vždy oslabuje práva na obhajobu.<sup>100)</sup> Za porušení článku 6 odst. 2 však považoval Soud objektivní odpovědnost dědiců za zkrácení daně zůstavitelem a jejich povinnost zaplatit pokutu až do výše dědictví.<sup>101)</sup> V podstatě jde v takovém případě o nevyvratitelnou právní domněnku trestní odpovědnosti.

Otázku zákonnosti řízení, které předcházelo odsuzujícímu rozsudku, Soud nikdy neřešil v rámci článku 6 odst. 2, ale v rámci článku 6 odst. 1 Úmluvy, i když se výslovně nepřiklonil k názoru Komise vyslovenému ve zprávě ve věci *Schenk c. Švýcarsko*. V této věci stěžovatel namítal, že jeho vina nebyla zjištěna zákonným způsobem, neboť byl použit jako důkaz záznam telefonického rozhovoru, který byl pořízen nezákonně. Komise uvedla, že „odkaz stěžovatele na článek 6 odst. 2 vyplývá z vadného výkladu tohoto ustanovení. Toto ustanovení zaručuje obviněnému právo být považován za nevinného, „dokud“ jeho vina nebyla prokázána zákonným způsobem. Zda vina byla zjištěna na základě procesu v souladu se zákonem se ve skutečnosti týká otázky „spravedlnosti procesu“ podle článku 6 odst. 1“.<sup>102)</sup> Také Soud vychází z názoru, že otázka zákonnosti důkazu se posuzuje v rámci práva na spravedlivý proces podle článku 6 odst. 1 Úmluvy. „Jestliže Úmluva zaručuje v článku 6 právo na spravedlivý proces, neupravuje tím přípustnost důkazů jako takovou, kterou patří upravit v první řadě vnitrostátnímu právu. Soud proto nemůže zásadně a *in abstracto* vyloučit přípustnost důkazu získaného nezákonným způsobem... Patří mu jedině zkoumat, zda proces ve svém celku byl spravedlivý.“<sup>103)</sup> Rozhodnutí kritizoval jak člen Komise *Trechsel*, tak část soudců ve svých odlišných názorech. „(...) dodržování zákonnosti při provádění důkazů není abstraktním ani formalistickým požadavkem (...) má zásadní význam pro spravedlivý charakter procesu. Žádný soud nemůže, aniž by nepopřel řádný výkon spravedlnosti, brát v úvahu důkaz, který byl získán (...) nezákonným způsobem. Jestliže tak učiní, proces nemůže být spravedlivý ve smyslu Úmluvy“.<sup>104)</sup>

---

<sup>99)</sup> Rozsudek v cit. věci ze 7. 10. 1988, § 78.

<sup>100)</sup> Srov. kritiku tohoto rozhodnutí u REPÍKA B.: *Réflexions sur la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l'homme concernant la présomption d'innocence*, in *Liber amicorum...*, d. cit. v pozn. <sup>87)</sup>, s. 331 n.

<sup>101)</sup> Rozsudek ve věci *A. P. aj. c. Švýcarsko* z 29. 8. 1997, Recueil 1097-V, § 48.

<sup>102)</sup> Zpráva Komise v cit. věci, A č. 140, § 37.

<sup>103)</sup> Rozsudek v cit. věci z 12. 7. 1988, § 46.

<sup>104)</sup> Cit. rozsudek, s. 33 a 42.

Tato kritika je patrně příliš jednostranná a nevychází z realistického pohledu na trestní proces. Pravidla přípustnosti důkazů jsou složitá a každé vnitrostátní právo připouští v té či oné míře i důkaz, který byl získán nebo proveden v rozporu se zákonem.<sup>105)</sup> Také důsledky nezákonnosti jiných procesních úkonů řeší ve většině právních řádů složitý režim tzv. zmatků (nulitností) a nikoli každá nezákonnost vede k zmatečnosti řízení, jeho části či jednotlivých procesních úkonů.<sup>105a)</sup> Přístup Soudu je do jisté míry oprávněný, pokud by garance spravedlivého procesu ve smyslu článku 6 odst. 1 sloužily pro kontrolu přípustnosti důkazů nebo platnosti procesních úkonů poznačených vadami. Tak by např. neměly být připuštěny důkazy, které byly získány porušením jiných základních práv nebo svobod chráněných Úmluvou.

O nepřípustnosti důkazů získaných způsobem porušujícím jak vnitrostátní právo, tak principy Úmluvy uvažovaly Soud nebo Komise jen marginálně v některých ojedinělých případech. Zdá se, že z hlediska Úmluvy by byl nepřípustný důkaz výpovědi vynucenou zlým zacházením, zejména takovým, které naplňuje znaky článku 3 Úmluvy, tj. znaky mučení nebo nelidského nebo ponižujícího zacházení (srov. též článek 15 Úmluvy proti mučení a jiným krutým, nelidským nebo ponižujícím trestům nebo zacházením).<sup>106)</sup>

Na rozdíl od limitativních klauzulí, kde omezení práva musí být upraveno vnitrostátním právem, Úmluva neukládá státům povinnost upravit zákonem získání a provedení každého důkazu. Proto mohl Soud zjistit porušení článku 8 na tom základě, že vůbec neexistoval zákon, který by upravoval možnost policejního odposlechu telefonu a že tedy zásah do práva na respektování korespondence neměl zákonný základ, ale nezjistil, že by použití záznamu telefonického rozhovoru jako důkazu v trestním řízení bylo nezákonné.<sup>107)</sup>

---

<sup>105)</sup> Srov. k tomu např. monotematické číslo Revue internationale de droit pénal, 1 – 2/1992: La preuve en procédure pénale comparée, dále PRADEL J.: Droit pénal comparé, Dalloz, Paříž, 1995, s. 393 n.; REPÍK B.: Procesní důsledky porušení předpisů o dokazování v trestním řízení, Bulletin advokacie, červenec – září 1982, s. 125 n.

<sup>105a)</sup> Srov. např. La mise en état des affaires pénales, Rapports, La documentation française, Paříž, 1991, s. 60 n.

<sup>106)</sup> Zpráva Komise ve věci *Rakousko c. Itálie*, Annuaire de la Convention, 1963, zv. 6, s. 785; rozhodnutí Komise ve věci *G. c. Spojené království* z 13. 10. 1983, DR 35, s. 85; rozsudek Soudu ve věci *Barberà aj. c. Španělsko*, cit. v pozn. <sup>95)</sup>, § 87. Srov. též VAN DE KERCHOVE M.: La preuve en matière pénale dans la jurisprudence de la Cour et de la Commission européennes des droits de l'homme, Revue de science criminelle et de droit pénal comparé, 1/1992, s. 10 n.

<sup>107)</sup> Rozsudek ve věci *Khan c. Spojené království* z 12. 5. 2000.

5. Pojem soud v článku 6 odst. 1 Úmluvy má autonomní význam. Jestliže orgán naplňuje znaky pojmu soud ve smyslu tohoto ustanovení, není rozhodující, že ve vnitrostátním právu není zařazen do soustavy soudních orgánů. A naopak, i orgán zařazený do vnitrostátní soudní soustavy nemusí vždy naplňovat znaky pojmu soud ve smyslu Úmluvy.<sup>108)</sup> V každém případě však musí být tento orgán zřízen zákonem. V tomto směru odkazuje článek 6 odst. 1 na vnitrostátní právo.

Smyslem tohoto odkazu je zajistit nezávislost soudní moci od moci výkonné. Proto Soud musí být zřízen zákonem parlamentu. Stačí, když zákon upravuje zřízení soudu a základní otázky soudní organizace, úprava dalších podrobností může být přenechána nařízení vlády nebo ministra.<sup>109)</sup> Např. rakouské pracovní soudy byly zřízeny zákonem, který pak zmocnil ministra spravedlnosti, aby určil jejich sídla a místní příslušnost. Je-li soud ustaven zákonem jako institucionální jurisdikční orgán, neztrácí tento charakter, jestliže nebyla v jednotlivém případě respektována pravidla týkající se jeho složení, příslušnosti, rozdělení věcí mezi jednotlivé soudce nebo procesní pravidla. Soud konstatuje porušení některých záruk článku 6 odst. 1, ale nezpochybňuje zákonný základ soudu jako takový. Ani porušení pravidel o složení soudu, tj. zasedání zákonem vyloučeného soudce v senátě, Soud nikdy neposuzoval z hlediska zákonnosti soudu, ale z hlediska jeho nestrannosti.<sup>110)</sup>

Tzv. zákonný soudce nemůže být určen zákonem, ale na základě zmocnění zákona rozvrhem práce soudu. Princip, že nikdo nemůže být odňat svému zákonnému soudci, Úmluva neobsahuje, ale porušení tohoto pravidla může být kvalifikováno jako porušení požadavku zákonnosti soudu nebo nestrannosti soudce.

6. Podle článku 13 Úmluvy každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností. Požadavek právních prostředků nápravy nutně odkazuje na existenci takových prostředků ve vnitrostátním právu. Prostředek musí být pro stěžovatele dostupný, tj. stěžovatel musí být sám oprávněn podat jej a být stranou v řízení

---

<sup>108)</sup> Srov. MATSCHER F.: La notion de „tribunal“ au sens de la Convention européenne des droits de l'homme, in Les nouveaux développements du procès équitable au sens de la Convention européenne des droits de l'homme, Bruylant, Bruxelles, 1996, s. 29 n.

<sup>109)</sup> Viz zprávu Komise ve věci *Zand c. Rakousko*, DR 22, s. 51.

<sup>110)</sup> Viz rozsudek ve věci *Piersack c. Belgique* z 1. 10. 1982, A č. 53, § 33, ve věci *Oberschlick c. Rakousko* z 23. 5. 1991, A č. 204, § 50, ve věci *Pfeifer a Plankl c. Rakousko* z 25. 2. 1992, A č. 227, § 36, aj.

o něm,<sup>111)</sup> musí být adekvátní, tj. musí umožnit vytýkat to porušení Úmluvy, o které jde, posléze musí být účinný, tj. způsobilý vést k nápravě porušení. Zda právní prostředek nápravy existuje s dostatečnou jistotou a zda splňuje všechny ostatní podmínky, posuzuje Soud samostatně a nikterak se necítí být vázán nároky orgánů státu v tomto směru.<sup>112)</sup>

## II. PŘÍHLÉDNUTÍ K VNITROSTÁTNÍMU PRÁVU

Při výkladu právních pojmů Úmluvy lze jen stěží nepřihlédnout k vnitrostátnímu právu. Tyto pojmy nemají původ v mezinárodním právu, ale jsou převzaty z vnitrostátních, především ústavních norem.<sup>113)</sup> Přesto je nelze vykládat jednoduše jen odkazem na význam stejných nebo obdobných pojmů ve vnitrostátním právním řádu příslušného státu. Aniž by je zcela odtrhl od jejich kořenů, Soud jim dává autonomní význam, význam „evropský“, platný pro všechny smluvní státy. Takový postup je nezbytný pro zachování rovnosti států při posuzování, zda dodržují smluvní závazky. V té či oné míře se však při výkladu pojmů Úmluvy nutně přihlíží k vnitrostátnímu právu a tímto nepřímým způsobem může mít porušení vnitrostátního práva vliv na to, zda byla porušena Úmluva či nikoli.

Pojem spravedlivý proces ve smyslu článku 6, i když je převzat z *common law* (*fair trial*), má autonomní obsah, i když některé dílčí pojmy jsou více či méně určeny vnitrostátním právem. Tak pojem trestní obvinění v článku 6 odst. 1 Úmluvy odkazuje na vnitrostátní právo v tom smyslu, že obvinění z činu, který vnitrostátní právo kvalifikuje jako trestný čin, se automaticky považuje za trestní obvinění též ve smyslu Úmluvy.<sup>114)</sup> Autonomní výklad tohoto pojmu se uplatňuje pouze jedním směrem, tj. jen v tom smyslu, že delikt, kvalifikovaný vnitrostátním právem jako delikt mimotrestní, může být za určitých podmínek považován za trestný čin ve smyslu Úmluvy. Neplatí to však o pojmu „občanské právo nebo závazek“, u něhož autonomní výklad působí v obou směrech. Např. judikatura Soudu vylučuje z působnosti článku 6 spory pracovníků tzv. veřejné služby (*fonction publique, civil service*; v české a slovenské terminologii se používá termín státní služba), poněvadž práva ze služebního poměru se nepovažují za práva občanská ve smyslu Úmluvy, ale za práva veřejnoprávní, a to bez ohledu na to, jak

<sup>111)</sup> Takovým prostředkem není např. stížnost pro porušení zákona, k níž může stěžovatel dát jen tzv. podnět. Srov. HUBÁLKOVÁ E.: Stručná rukojeť českého advokáta k Evropské úmluvě o lidských právech, Bulletin advokacie, říjen 2000, s. 23.

<sup>112)</sup> Srov. např. rozsudek ve věci *Kudla c. Polsko* z 26. 10. 2000, § 157 n.

<sup>113)</sup> Srov. VELU J. – ERGEC R.: d. cit. v pozn. <sup>91)</sup>, s. 55.

<sup>114)</sup> Rozsudek ve věci *Engel aj. c. Holandsko* z 8. 6. 1976, A č. 22, § 81.

jsou tato práva kvalifikována ve vnitrostátním právním řádu.<sup>115)</sup> Vnitrostátní právo je však rozhodující v tom směru, zda sporné právo vůbec existuje,<sup>116)</sup> a jeho hmotně-právní obsah a účinky stanovené vnitrostátním právem, nikoli však jeho kvalifikace ve vnitrostátním právu, určují, zda z hlediska Úmluvy jde o občanské právo.<sup>117)</sup>

Stejně tak pojmy nezávislý a nestranný soud mají autonomní význam. Soud může nesplňovat podmínku nestrannosti, ačkoli vnitrostátní právo nevylučuje soudce z rozhodování, i když předtím již vystupoval ve věci v jiné funkci, např. ve funkci vyšetřujícího soudce.<sup>118)</sup> Naproti tomu soud složený i ze soudců, které vylučuje z rozhodování samo vnitrostátní právo, zpravidla nebude nestranným soudem ani ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy; neplatí to však beze zbytku, neboť např. skutečnost, že soudce předtím rozhodoval o vazbě, jej z hlediska Úmluvy zpravidla nediskvalifikuje z rozhodování ve věci samé jako soudce nikoli nestranného.

Pokud jde o procesní záruky spravedlivého procesu, soulad řízení s vnitrostátním právem sám o sobě nezaručuje, že řízení bylo spravedlivé ve smyslu článku 6 Úmluvy.<sup>119)</sup> A naopak, „skutečnost, že nebyl respektován vnitrostátní zákon, nemůže sama o sobě uvést v pochybnost spravedlivý charakter řízení“,<sup>120)</sup> které Soud posuzuje globálně, v jeho celku. Porušení vnitrostátního práva však může být pro Soud podpůrným argumentem, že byl porušen článek 6 Úmluvy.<sup>121)</sup>

Pokud jde o význam překročení vnitrostátních lhůt pro respektování přiměřené lhůty řízení ve smyslu článku 6 odst. 1 Úmluvy, srov. výše ad I/1.

## ZÁVĚR

Porušení vnitrostátního práva může mít různé účinky na porušení Úmluvy.

Odkazuje-li Úmluva na vnitrostátní právo přímo, je respektování tohoto práva integrální součástí závazků smluvních států vyplývajících z Úmluvy, Úmluva „si přisvojuje“ jeho normy, jak se vyjádřil Soud. Porušení vnitrostátního práva je v takovém případě porušením Úmluvy. „Přisvojení si“ vnitrostátního

---

<sup>115)</sup> Rozsudek ve věci *Simmer c. Česká republika*, cituje HUBÁLKOVÁ E.: cit. d., s. 89 – 90.

<sup>116)</sup> Rozsudek ve věci *James c. Spojené království* z 21. 2. 1986, A č. 98, § 81.

<sup>117)</sup> Rozsudek ve věci *König c. SRN* z 28. 6. 1978, A č. 27, 89.

<sup>118)</sup> Rozsudek ve věci *Piersack c. Belgie*, cit. v pozn. <sup>110)</sup>.

<sup>119)</sup> Např. rozsudek ve věci *Dombo Beheer B. V. c. Holandsko* z 27. 10. 1993, A č. 274; rozsudky ve věcech *T. a V. c. Spojené království* ze 16. 12. 1999 aj.

<sup>120)</sup> Rozsudek ve věci *Mantovanelli c. Francie* z 18. 3. 1997, Recueil 1997-II, § 35; srov. též rozsudek ve věci *Edwards c. Spojené království* ze 16. 12. 1992, A č. 247-B, § 36 aj.

<sup>121)</sup> Rozsudek ve věci *Kremzow c. Rakousko* z 21. 9. 1993, A č. 268-B, § 68.

práva Úmluvou však neznamená, že Soud s ním zachází stejně jako s Úmluvou. Úmluvu vykládá a aplikuje suverénně, a to i tehdy, jestliže se stala součástí vnitrostátního právního řádu, a není v žádném směru vázán výkladem, který popřípadě učinily vnitrostátní orgány. Naproti tomu vnitrostátní právo, tak jak bylo vyloženo a aplikováno vnitrostátními orgány, zejména soudy, je pro Soud faktem, z něhož vychází, ledaže došlo ke zřejmému omylu nebo abúzu. Výjimkou je odkaz v ustanovení článku 6 odst. 2 Úmluvy. Otázku zákonnosti procesních úkonů neposuzuje Soud z hlediska článku 6 odst. 2, ale z hlediska článku 6 odst. 1, a proto zde neplatí, že porušení vnitrostátního práva má automaticky za následek porušení Úmluvy. Porušení vnitrostátního práva má stejný význam pro porušení Úmluvy, jako když Úmluva na vnitrostátní právo přímo neodkazuje.

Neodkazuje-li Úmluva na vnitrostátní právo, jeho porušení je pouze jednou z okolností, ke které Soud přihlíží, a proto může, ale nutně nemusí mít za následek též porušení Úmluvy. Jinak řečeno, zjištění, že byla porušena Úmluva, nemůže být založeno jen na faktu, že bylo porušeno vnitrostátní právo.

Ani v jedné z uvedených alternativ však neplatí, že respektování vnitrostátního práva znamená respektování Úmluvy.

---

## **DISKUSE**

**doc. Ing. Vladimír Smejkal, CSc.**

předseda komise pro právo informačních systémů  
Legislativní rady vlády ČR

### ***Má pravdu Mates nebo Sokol? K ochraně osobních údajů v advokacii potřeť***

Je zcela nepochybné, že osobní údaje občanů (tak jako všechny údaje získané v souvislosti s poskytováním právních služeb) musí advokát chránit před prozrazením (neoprávněným užitím, zveřejněním). Po nabytí účinnosti zákona č. 101/2000 Sb. ovšem propukla diskuse, jakými právními nástroji je ochrana osobních údajů při poskytování právních služeb regulována.

V člancích doc. JUDr. Matese, CSc. (Ochrana osobních údajů v českém právním řádu, BA 9/2000) a JUDr. Tomáše Sokola (Zákon o ochraně osobních údajů se na advokáta nevztahuje, BA 10/2000) se moji vážení spoluautoři knihy

Právo informačních a telekomunikačních systémů (C. H. Beck), lidé velmi znalí, ostře střetli ve věci z hlediska výkonu advokacie zásadní. Jednalo se o to, zda se na advokáty vztahuje zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb.

Text kolegy Matese, formálně jako vždy bezchybný, vychází nicméně z jedné premisy, která je rozhodující pro celý výklad zákona č. 101/2000 Sb. a která byla zpochybněna kolegou Sokolem. To je otázka, zda se vůbec zákon o ochraně osobních údajů na advokáty, resp. na výkon advokacie, vztahuje. Pokud by tomu tak bylo, je pravda na straně Matesově. Pokud ne, je pravda Sokolova. Nebo existuje ještě možnost třetí – že pravdu mají oba – či čtvrtá, že se oba mýlí?

Podívejme se na problematiku zpracování osobních údajů advokáty dvěma tradičními, leč ve svých důsledcích mnohdy diametrálně odlišnými<sup>1)</sup> pohledy – pozitivistickým a přirozenoprávním. Výchozí vymezení nám poskytují dvě právní normy: citovaný zákon o ochraně osobních údajů č. 101/2000 Sb. (dále také jen ZoOÚ) a zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění zákona č. 210/1999 Sb. (dále také jen ZoA).

### POZITIVISTICKÝ VERSUS PŘIROZENOPRÁVNÍ POHLED

Podle § 3 odst. 1 se zákon č. 101/2000 Sb. vztahuje na osobní údaje, které zpracovávají státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci, jakož i fyzické a právnické osoby, pokud tento zákon nebo zvláštní zákon nestanoví jinak. Z tohoto ustanovení kolega Mates i někteří další zaměstnanci Úřadu pro ochranu osobních údajů (ÚOOÚ) dovozují, že se zákon vztahuje i na advokáty. Zastánci tohoto názoru pomíjejí nejen zjevnou nevhodnost aplikace tohoto zákona na výkon advokacie – tedy nerespektují duch zákona o advokacii, což ale činí pozitivisté velmi často. Jejich zásadou je, že právo je to, co je psáno v zákoně, nic více a nic méně. Otázkou ovšem je, zda v tomto případě to není v zákoně poněkud jinak, než jak uvádí kolega Mates. Pokusím se dále ukázat, že i při zachování pozitivistického přístupu lze nalézt argumentaci, hovořící proti aplikaci ZoOÚ na výkon advokacie.

Druhé pojetí naopak soudí, že psaný zákon je základní a nezbytná součást hledání a objevování práva. Přisuzuje však v tomto hledání ne nepodstatnou roli dalším faktorům a činitelům. Jedním z nich je soud, který zákon nejenom zná a čte, ale zákon též vykládá a svým rozhodováním dotváří. Dalším je obecnější právní princip, který má zákon za úkol naplňovat a který je obsažen v onom duchu zákona. A třetím je celý ústavní systém, v němž zákon působí, a který mu

---

<sup>1)</sup> Viz známé rozpory v právních názorech soustavy obecných soudů, Nejvyšší soud nevyjímaje, a soudu ústavního.



nadřazuje předpisy vyšší právní síly odrážející vyšší právní principy a základní hodnoty, u nás Ústava a Listina základních práv a svobod. Idea práva je v tomto případě ztotožněna s ideou spravedlnosti.<sup>2)</sup> Toto pojetí je pojetí přirozeného práva. Zastánci tohoto směru mají nicméně zhusta problémy vyložit určitý, především veřejnoprávní předpis způsobem, který sice odpovídá záměru zákonodárcově, když formulace v textu zákona neumožňuje „rozumný“ výklad, protože ten by mohl být považován za výklad rozšiřující nebo v rozporu s doslovným zněním zákona, tedy nepřipustný. Otázkou je, zda je to právě případ osobních údajů a výkonu advokacie. Ačkoliv by se na první pohled zdálo, že výklad kolegy Sokola míří nad rámec možností daných zněním ZoOÚ, podle mého názoru tomu tak není.

### PŘIROZENÝ VÝKLAD PRÁVNÍHO REŽIMU OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ V ADVOKACII

V daném případě je podle mého názoru správné prozkoumat zevrubně znění obou zákonů, uvědomit si, že i když jde o konkurenci dvou právních norem stejné síly, nejedná se o stejné typy právních norem a z tohoto pohledu vyložit zákon č. 101/2000 Sb.

Podle § 1 odst. 1 zákona o advokacii tento zákon upravuje podmínky, za nichž mohou být poskytovány právní služby, jakož i poskytování právních služeb advokáty (výkon advokacie).

Lze tedy vycházet z předpokladu, že vzájemné postavení obou zákonů je postavení zákona obecného (ZoOÚ) a zvláštního (ZoA), tedy je třeba aplikovat právní princip „lex specialis derogat generali“, tedy speciální právní úprava má přednost před obecnou.

Prvním možným přístupem k vyřešení otázky eventuální aplikace ZoOÚ na výkon advokacie je tedy aplikace ust. § 21 ZoA, podle kterého:

*(1) Advokát je povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb. Jedná se tedy o absolutní povinnost mlčenlivosti v souvislosti s výkonem advokacie.*

*(2) Povinnosti mlčenlivosti může advokáta zprostit pouze klient a po jeho smrti či zániku právní nástupce; i poté je však advokát povinen zachovávat mlčenlivost, je-li z okolností případu zřejmé, že jej klient nebo jeho právní nástupce této povinnosti zprostil pod nátlakem nebo v tísní. Tímto ustanovením je zakotvena pouze jediná možnost zproštění mlčenlivosti, a to klientem (dále uvedené*

<sup>2)</sup> Knapp, V.: Teorie práva. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 1995, s. 41.

výjimky jsou velmi úzce vymezeny a týkají se pouze zaměstnanců advokáta, případu sporu mezi ním a klientem, kárného řízení a povinností stanovených zvláštními předpisy o správě daní a poplatků). Toto velmi konkrétní a velmi úzké vymezení možných výjimek mne vede k závěru, že není tedy přípustné, aby se s jakýmikoliv skutečnostmi o klientech souvisejících s výkonem advokacie seznámily jiné osoby – včetně inspektorů a zaměstnanců Úřadu pro ochranu osobních údajů.<sup>3)</sup>

Na základě výše uvedeného principu lze tedy říci, že zatímco obecně je ochrana osobních údajů řešena zákonem č. 101/2000 Sb., u advokátů je tato ochrana zajišťována prostřednictvím jiné právní normy, a to zákona o advokacii.

Za této situace je zřejmé, že formální liteře zákona o ochraně osobních údajů nemůže advokát ve většině ustanovení (jak detailně rozebral dr. Sokol ve svém článku) vůbec vyhovět;<sup>4)</sup> pak je třeba konstatovat, že uplatnit takový zákon, jehož duch je v rozporu s duchem zákona o advokacii, při výkonu advokacie nelze. Je to podobné, jako kdybychom tvrdili, že podle zákona o provozu na pozemních komunikacích je vozidlem také letadlo, protože vyhovuje definici, podle níž „motorové vozidlo je nekolejové vozidlo poháněné vlastní pohonnou jednotkou“, přičemž letadlo zcela nepochybně je vozidlem vybaveným motorem (dokonce několika) a je nekolejové, a tudíž chtěli bychom tento zákon aplikovat na leteckou dopravu.

### DOSLOVNÝ VÝKLAD NĚKTERÝCH USTANOVENÍ ZÁKONA č. 101/2000 Sb. VE VZTAHU K ADVOKACII

Druhým možným přístupem je analýza úvodních ustanovení zákona č. 101/2000 Sb., a to § 3 odst. 4, podle kterého se zákon nevztahuje na **nahodilé** shromažďování osobních údajů, pokud tyto údaje nejsou dále zpracovávány, a § 4 písm. e), podle kterého pro účely tohoto zákona se rozumí zpracováním osobních údajů jakákoliv operace nebo soustava operací, které správce nebo zpracovatel **systematicky** provádějí s osobními údaji. Slova „nahodilé“ a „systematicky“ jsem podtrhl, protože v nich se pokusím, a to prostřednictvím jejich sémantického výkladu, najít odpověď na otázku výše položenou.

- 
- <sup>3)</sup> Podobně také Jančarová, M.: Práva a povinnosti ve vztahu advokáta a klienta. BA č. 10/2000, s. 52, podle níž „Co se advokát jednou dozví, nikdy už říci nemůže“.
- <sup>4)</sup> Zjistíme-li, že při výkonu advokacie nelze vyhovět ust. § 5 odst. 1 písm. c), § 11, § 12, § 16 až § 18, § 20 odst. 1, § 37 a pravděpodobně i dalším ZoÚ, pak je na místě konstatování, že zákon je z velké části neaplikovatelný.

Především je třeba rozlišit situaci, kdy je zpracování osobních údajů cílem, tedy hlavní činností, a kdy doprovodným atributem činnosti jiné. Pokud je zpracování osobních údajů cílem určité osoby, pak zcela nepochybně je správcem či zpracovatelem ve smyslu ZoOÚ. (Příkladem může být marketingové oddělení společnosti, reklamní agentura, detektivní kancelář.) Při výkonu jiných činností se dostává jejich vykonavatel k osobním údajům coby vedlejšímu produktu své činnosti, přičemž je třeba rozlišit, kdy se jedná o shromažďování nahodilé a kdy nikoliv, stejně jako kdy tato data shromažďuje a dále zpracovává systematicky a kdy nikoliv.

Kolega Mates ve své knize<sup>5)</sup> uvádí: „Zákon se rovněž nevztahuje na ty osobní údaje, které jsou shromážděny nahodile, bez prvku systematickosti, jsou vedeny manuálně a nejsou nijak dále zpracovávány. Jedná se např. o záznam adresy zákazníka při poskytování konkrétní služby (čistírny, kadeřnictví apod.). Nejedná se však o systematicky vedené adresáře zákazníků, kterým je pak např. následně zasílána nabídka jiných služeb apod.“

Nahodilé shromažďování je podle mého názoru takové shromažďování, kdy popud nevzniká u správce dat (v tomto případě advokáta), ale objeví se neplánovaně, nepředvídatelně, nikoliv na základě volního rozhodnutí advokáta, ale klienta. Nahodilé shromažďování je tedy shromažďováním, ke kterému dochází na základě náhody, neočekávané události. Je tedy klient, který se objeví v advokátní kanceláři, nepochybně analogií onoho zákazníka čistírny, jak uváděl kolega Sokol, a zcela nepochybně se zde objevuje neočekávaně, na základě vlastní potřeby.<sup>6)</sup>

Systematický je „soustavný, uspořádaný, utříděný, konaný soustavně, plánovitě, podle určitého stanoveného postupu, trvale.“ To jsou všechno definice systematickosti podle Akademického slovníku cizích slov.<sup>7)</sup> Podle mého názoru k takovému shromažďování u advokáta nedochází (s výjimkou personální a účetní evidence, jejíž vedení je uloženo zvláštním zákonem.)

Na základě tohoto náhodného impulsu (z pohledu advokáta) pak může dojít – ale také nemusí – k různému používání a uchovávání shromážděných osobních údajů (tedy z pohledu zákona k jejich zpracování). Je ale takové zpracování systematické?

<sup>5)</sup> Mates, P., Neuwirt, K.: Právní úprava ochrany osobních údajů v ČR. Praha, IFEC 2000, s. 9.

<sup>6)</sup> Alespoň do té doby, dokud nebudou čeští advokáti posílat své koncipienty kroužit okolo dopravních nehod, nemocnic či sportovních událostí.

<sup>7)</sup> Praha, Academia 1997.

Poradní sbor předsedy Úřadu pro ochranu osobních údajů se na posledním zasedání otázkou systematickosti a nahodilosti údajů zabíral a přijal následující výklad:

*Podle § 3 odst. 4 zákona se zákon nevztahuje na nahodilé shromažďování osobních údajů, pokud tyto údaje nejsou dále zpracovávány.*

*Nahodilé shromažďování osobních údajů je takové shromažďování, kdy současně platí:*

- a) údaje nejsou tříděny či jinak systematizovány;*
- b) popud ke shromažďování nevzniká u správce, ale požadavek, resp. nutnost shromažďování, se objeví neplánovaně, nepředvídatelně, nikoliv na základě volního rozhodnutí správce, ale na základě požadavku subjektu údajů nebo třetí osoby nebo vzhledem k jiné události - tj. na základě náhody, neočekávané události apod.;*
- c) shromažďované údaje nemají vždy stejnou strukturu;*
- d) shromažďované údaje mohou být nepřesné nebo neúplné.*

U některých klientů se advokát dozví pouze jméno (aniž by si mohl a měl ověřovat jeho pravost), u některých také adresu, u jiných datum narození, další jsou identifikováni jednoznačně rodným číslem. Podobně údaje dalších osob, jež získá při poskytování právní pomoci, nejsou ani předem, ani následně tříděny či jinak systematizovány, nemluvě o tom, že jejich struktura je opět vysoce různorodá a řada z těchto údajů bývá obvykle vysoce fuzzy (nepřesná, mlhavá, neověřená, dokonce nepravdivá).

Pak podle mého názoru nelze mluvit ve většině úkonů ani o systematickém shromažďování, ale ani o systematickém zpracovávání.<sup>8)</sup> Problémem k diskusi ovšem je, zda měl zákonodárce na mysli v ust. § 3 odst. 4 opravdu shromažďování nebo i nesystematické zpracovávání, protože při rigidním výkladu by se takovým zpracovatelem stal prakticky každý poskytovatel jakýchkoliv opakujících se služeb – například krejčí, který si vede míry svých zákazníků. I kdyby tomu tak bylo, pak rozhodně v podmínkách výkonu advokacie není možné vyhovět dalším ustanovením zákona, a to především povinností správce podle ust. § 5 i následujících. Má pak podřazovat výkon advokacie režimu zákona č. 101/2000 Sb. smysl?

---

<sup>8)</sup> Výjimkou by možná byla činnost, kdy by advokát v rámci konkrétního případu shromažďoval jednotně strukturované údaje o osobách – například akcionářích určité společnosti.

Lze tedy konstatovat, že vzhledem k výše uvedeným skutečnostem se tento zákon na výkon advokacie buď nevztahuje nebo jej nelze aplikovat. Tím samozřejmě není řečeno, že v případě, že bude advokát vykonávat i jinou, např. podnikatelskou, činnost, nebude tomuto zákonu podléhat. Ale to je jiná kapitola.

### JAK VYŘEŠIT CELOU SITUACI

Velmi podrobně jsem sledoval a částečně se i účastnil procesu spojeného se vznikem zákona, přičemž v závěru legislativního procesu jsem dosti intenzivně poukazoval na vynechané pasáže, které mají dnes fatální důsledky (co se týká postavení a legislativních pravomocí ÚOOÚ, platů jeho představitelů apod.). Stejně tak jsem poukazoval na nepřiměřený rozsah výjimek pro tzv. silové resorty (vnitro, finance, NBÚ, zpravodajské služby).<sup>9)</sup> Bohužel zákon byl nakonec schválen ve sněmovním, nikoliv senátním znění, které řadu z těchto nevhodných ustanovení opravovalo.

Ale ani v této souvislosti mne nenapadlo, že by zákon, tak jak byl projednáván, mohl ohrozit výkon advokacie. A zřejmě to nenapadlo ani nikoho z mnoha advokátů, vykonávajících svůj poslanecký mandát ve Sněmovně, kde mohli snadno zasáhnout a vhodným pozměňovacím návrhem tuto spleť vyřešit. Nicméně nelze plakat nad rozlitym mlékem a je zřejmě třeba konat.

Jednou z obecných zásad právního řádu je jeho souladnost. Rozpory mezi jednotlivými právními normami je třeba odstraňovat, a to výkladem uznávaných autorit v komentářích k zákonu, v rámci rozhodovací praxe soudů či jiných orgánů, ale nejuplněji změnou legislativy. Domnívám se, že popsany problém je sice možné krátkodobě odstranit výkladem ve výše uvedeném smyslu učiněným příslušným orgánem, v tomto případě Úřadem pro ochranu osobních údajů, ale z hlediska delšího období (a s přihlédnutím k řadě dalších chyb a nedostatků v zákoně č. 101/2000 Sb.) by měla proběhnout jeho novelizace, která by (mimo jiné) měla v ust. § 3 stanovit, že celý zákon nebo jeho relevantní ustanovení se nepoužijí pro zpracování osobních údajů při výkonu advokacie.

---

<sup>9)</sup> Např. Smejkal, V.: Jak to bude dál s ochranou osobních údajů v České republice. Právní rádce, 2000, č. 5, s. 34.

doc. JUDr. Ivo Telec, CSc.  
advokát, Brno

# Některé základní a obecné otázky nového českého autorského práva

(dokončení; první část byla otištěna v minulém čísle)

## 14. SYSTEMATIKA ZÁKONA A OKRUH ZÁKONNÝCH PRÁV

Autorský zákon je legislativně-technicky rozvržen do dvanácti částí. Z nich pouze první se týká vlastního zákona. Zbývající části obsahují **nepřímé novelizace** jiných zákonů nebo jejich zrušení.

Systematicky vzato je autorský zákon vystavěn:

- a) **na právu autorském** (§ 2 – § 66)
- b) **na šesti právech souvisejících s právem autorským** (§ 67 – § 87), k nimž patří:
  - ba) **práva výkonných umělců** (§ 67 – § 74)
  - bb) **majetkové právo výrobce zvukového záznamu** (§ 75 – § 78); přičemž obě tato práva již patří tradičně do této třídy práv; nově pak zákon stanoví tato další práva související s právem autorským:
  - bc) **majetkové právo výrobce zvukově obrazového záznamu** (§ 79 – § 82),
  - bd) **majetkové právo rozhlasového nebo televizního vysílatele** (§ 83 – § 86),
  - be) **majetkové právo zveřejnitelů k dosud nezveřejněnému dílu, k němuž uplynula doba trvání majetkových autorských práv** (§ 28 odst. 2 a 3),
  - bf) **majetkové právo nakladatele na odměnu v souvislosti se zhotovením rozmnoženiny jím vydaného díla pro osobní potřebu** (§ 87),
- c) **na zvláštním majetkovém právu pořizovatele k jím pořízené databázi** (právo *sui generis* k databázi), (§ 88 – § 94),
- d) **na ochraně osobnostních a majetkových práv** (§ 40 – § 45), která je podstatnou měrou rozšířena oproti předchozímu zákonu, a to za účelem **účinnějšího a důslednějšího prosazení ochrany** ohroženého nebo porušeného práva,<sup>6a)</sup>

---

<sup>6a)</sup> Poznamenejme, že s ochranou daných práv též souvisí jiné zákony: zejména trestní zákon a zákon o přestupcích, stejně jako i ty veřejnoprávní zákony, které se týkají cel-

- e) **na kolektivní správě majetkových práv autorských a práv souvisejících s právem autorským** (§ 95 – § 104); tato správa byla – oproti předchozí legální úpravě z roku 1995 – včleněna přímo do autorského zákona. V tom se nová česká úprava liší kupř. od legální úpravy slovenské, německé nebo rakouské. Oproti dřívějšímu československému právu má tato celá materie právní sílu výhradně zákona.

Kromě toho zákon obsahuje ustanovení přechodná a závěrečná, jakož i nepřímé novely devíti zákonů. Součástí zákona je též **příloha**. Ta stanoví **sazebník odměn** při opětném prodeji originálu díla uměleckého (*resale royalty right, droit de suite*) a odměn v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu (viz *home taping*).

Souhrnně můžeme říci, že legislativní úprava právně teoretického systému českého práva autorského a práv souvisejících spočívá v **několika zákonech**. Ty mají navzájem tvořit racionálně-logický celek. Tento celek má být přehledný, ústrojný a soudržný, jakož i smysluplný a hodnotově orientovaný k obecnému dobru.

Jsou to přitom různé **zvláštní zákony veřejnoprávní povahy**, které si v tomto celku ponechávají svou relativní legislativní samostatnost. Typicky to v současnosti platí o trestněprávních ustanoveních, která jsou zvlášť obsažena v českém trestním zákonu. Nemluvě o ústavních ustanoveních *Listiny základních práv a svobod*.

## 15. DOKTRINÁLNÍ POJETÍ AUTORSKÉHO PRÁVA; JEHO DUALISTICKÉ PRVKY A DŮSLEDKY

Dějinně vzato, právně doktrinální pojetí práva autorského, platného na území dnešní České republiky, doznalo různých změn. Žel, tyto historické změny vždy nepřispěly ke stabilitě práva, ani právního vědomí. Doktrinální pojetí tohoto práva přitom rozhodnou měrou ovlivňuje uplatnění svobodné lidské vůle prostřednictvím státem vydaného předpisu (lidské přirozené chování) tím, že některá právní jednání přímo nebo nepřímo zakazuje, příkazuje nebo dovoluje.

---

**něprávní ochrany před padělký a nedovolenými napodobeninami zboží** anebo se týkají **veřejného práva spotřebitelského**. Jmenovitě lze uvést *zákon č. 191/1999 Sb., o opatřeních týkajících se dovozu, vývozu a zpětného vývozu zboží porušujícího některá práva duševního vlastnictví a o změně některých zákonů*, v pozdějším znění. S ochranou dotčených práv souvisí též **český civilní proces**, normativně zakotvený zejména v o. s. ř.

### 15.1 Umělecký nebo vědecký plod ducha

Zákonodárce zůstal v lůně **evropsko-kontinentálního systému** autorského práva, v jehož základu stojí **osobnost tvůrce** a jeho **ideální zájmy**. Výtvar, at umělecký, nebo vědecký, je plodem tvůrčova ducha. Neboli je zvláštním osobním projevem jeho osobnosti. Proto český autorský zákon klade do popředí **kritérium jedinečnosti výtvaru** (§ 2 odst. 1 a 5).

Tento pojem je však právní doktrínou chápán nikoli absolutně, nýbrž v **relativovaném významu**. Jako autorskoprávní individualita díla coby **statistická pravděpodobnost jedinečnosti** a tudíž neopakovatelnosti.

Oproti tomu srov., pokud jde o EU, právo platné ve Velké Británii a Severním Irsku nebo v Irsku. Nemluvě o USA. Srov. odlišnou doktrínu *skill and labour*.

### 15.2 Předchozí monistické pojetí autorského práva

Předchozí český autorský zákon vycházel z historicky posledního **československého monistického pojetí** těchto práv jako nedílného smíšeného celku osobněmajetkového.

Toto monistické pojetí dnes zná např. autorský zákon slovenský z roku 1997, který se přidržel poslední monistické koncepce československé z roku 1965, anebo např. autorský zákon slovinský z roku 1995. Nemluvě o původní německé monistické doktríně *Urheberrecht*.

Ačkoli důvodová zpráva vládního návrhu autorského zákona hovoří o tom, že základem navrhované právní úpravy je **koncepce dualismu práv osobnostních a práv majetkových**, třeba právně teoreticky říci, že **nejde o pravý dualismus** těchto práv. Jedná se pouze o **prvky dualistické koncepce** práva autorského, promítnuté též do příbuzného práva výkonných umělců. I tak jde o zcela **zásadní změnu** oproti předchozí české právní úpravě a o zásadní rozdíl od platné úpravy např. slovenské z roku 1997.

### 15.3 Dualistické prvky v novém zákonu

Dualistické prvky se v českém autorském zákonu projevují již na prvý pohled; a to legislativně systematicky **zvláštním uspořádáním obsahu** práva autorského. Tento obsah je *ex lege* tvořen **výlučnými právy osobnostními** (§ 11) a **výlučnými právy majetkovými** (§ 12 až § 27). V obou případech se jedná o zákonná práva absolutní právní povahy, která působí mocí zákona *erga omnes*; tedy i vůči autorovi samému.

O pravý dualismus práv osobnostních a práv majetkových však nejde. Autorský zákon vychází, pokud jde o právo autorské a o právo výkonných umělců, z **osobnostního základu těchto práv**. Ten spočívá v **přirozené povaze tvorby**



jako činnosti lidského ducha. Zákon tuto přirozenou podstatu a povahu umělecké nebo vědecké tvorby uznává a vychází z ní. Na tom nic nemění ani dualistické prvky, které jsou v zákonu obsaženy.<sup>7)</sup>

Oproti předchozí úpravě z roku 1965, kdy autorské právo bylo předmětem dědického práva jako nedílný a neocenitelný osobněmajetkový celek, platí podle dnešního zákona, že **osobnostní práva zanikají smrtí autora**, neboť jsou povahově spjata s autorovou osobností. Ze stejného povahového (přirozeného) důvodu se autor **nemůže svých zákonných osobnostních práv vzdát, ani je převést**, a to ani *inter vivos*, ani *mortis causa*. Zákon to stanoví výslovně (viz § 11 odst. 4).

Ze zákazu převodu osobnostních práv, jakož i z toho, že vůbec nejde o majetek, vyplývá i zákaz postižení osobnostních práv výkonem rozhodnutí a též zákaz jejich zahrnutí do konkurzní podstaty.

**Osobnostní podstata** českého práva autorského a práva výkonných umělců jako takových je projevena též u práv majetkových. Jedná se o čtyři zákazy, které spolu navzájem souvisí a které jsou vyjádřeny v ustanovení § 26 odst. 1 anebo z něho vyplývají. Jedná se o:

- a) **zákaz vzdání se** absolutních majetkových práv autorských,
- b) **zákaz převoditelnosti** absolutních majetkových práv autorských *inter vivos*,
- c) **zákaz exekvovatelnosti** absolutních majetkových práv autorských, který již vyplývá z předchozího zákazu; zákaz se však **netýká exekvovatelnosti pohledávek** na odměny, na což zákon výslovně upozorňuje,
- d) **zákaz zahrnutí** absolutních majetkových práv autorských do **konkurzní podstaty** podle práva úpadkového (srov. § 6 *zákona č. 328/1991 Sb., o konkurzu a vyrovnání*, ve znění pozdějších předpisů). Tento zákaz vyplývá z předchozího zákazu postižení těchto majetkových práv výkonem rozhodnutí.

Právě s ohledem na tyto zákazy, které se týkají majetkových autorských práv, dost dobře nelze mluvit o dualistickém autorskoprávním systému v pravém slova smyslu. Spíše lze hovořit pouze o jeho určitých **prvcích**. Tyto prvky se projevují zejména v **rozčlenění obsahu** autorského práva a dále v **dědickém přechodu majetkových autorských práv** při současném **zániku práv osobnostních** v případě smrti autora.

Všechny tyto zákazy sledují **osobnostní zájem** tvůrce a povahu jeho tvůrčího plodu. Autora však stát paternalisticky chrání i před sebou samým; např. před potenciálním neuváženým zcizením svých majetkových práv *inter vivos*.

<sup>7)</sup> Srov. *Dietz*, Dualistic and monistic elements in modern Polish Copyright Law. In: Festschrift till Gunnar Karnell. Stockholm 1999, s. 127 an.

Srov. též v obecné rovině § 118 odst. 1 obč. zák. o předmětech soukromoprávních vztahů.

*Mutatis mutandis* to platí i o právech výkonných umělců.

### 15.4 Majetková autorská práva jako předmět práva dědického

**Předmětem práva dědického** jsou pouze **majetková práva autorská** (nehmotný majetek). To platí i o majetkových právech spoluautorů. Zákon **opustil přírůstek** zůstavěného spoluautorského podílu přeživším spoluautorům. Pro dědění majetkových autorských práv, stejně jako i dalších práv stanovených autorským zákonem, platí **obecný předpis dědického práva** (§ 460 a násl. obč. zák.).

V případě dědění tohoto nehmotného majetku se uplatňují všechny **zásady dědického práva**, jakož i obecné zásady soukromého práva. To má význam zejména pro volní nakládání s tímto majetkem **závěti mortis causa**, kdy platí **autonomie vůle** pořízovatele závěti.

Platí zde též civilně procesní ustanovení, která upravují **zvláštní řízení o dědictví** (§ 175a a násl. o. s. ř.).

### 15.5 Neocenitelnost majetkových autorských práv

**Veřejnoprávní zvláštností** je, že nepřímá novela veřejnoprávního *zákona o oceňování majetku*, který se používá i pro stanovení obecné (obvyklé) ceny dědictví, stanoví, že **majetková práva autorská a majetková práva výkonných umělců se neocení**. A to proto, že jde o práva *inter vivos* **nepřevoditelná** (viz § 17 odst. 5 zák. č. 151/1997 Sb.).

Proto u těchto práv ani **nelze určit cenu obvyklou inter vivos**. Tuto cenu, která je založena na zcizení práv, by však ekonomicky (a právně teoreticky) tato práva mohla mít při převodu závěti *mortis causa*.

Z hlediska státem přijaté legální konstrukce nezbyvá, než tato majetková práva zařadit do aktiv dědictví jako **aktiva neocenitelná**. To samo o sobě ještě nevyklučuje, aby **předlužené dědictví**, které je zcela nebo částečně tvořeno neocenitelnými majetkovými autorskými právy, bylo přenecháno věřitelům na úhradu dluhů zůstavitele. Je-li to vůlí věřitelů; např. tehdy, předpokládají-li možné budoucí výnosy z tohoto majetku, jimiž se mohou zhojit. Proti takové svobodné vůli věřitelů nestojí žádná překážka. Autorský zákon i občanský zákoník totiž spočívají na **zásadě svobodné vůle**.

**Veřejnoprávním důsledkem** zdědění neocenitelných majetkových práv autorských je to, že z jejich nabytí **nelze vyměřit daň dědickou**. V důsledku neocenitelnosti předmětu totiž **nelze** stanovit vyměřovací základ této daně.

Platný cenový a daňový stav není nový. Odpovídá českému, resp. československému právnímu stavu v době od 1. července 1965 do 30. listopadu 2000. Tento předchozí právní stav však vycházel z dědění autorského práva jako nedílného osobněmajetkového monistického celku. Dnešní fiskální konstrukce se opírá **pouze o zákaz převodu majetkových autorských práv *inter vivos***.

Slabé místo této konstrukce je v tom, že cenové a potažmo daňové důsledky zákazu převodu majetkových autorských práv *inter vivos* přenáší tam, kde pro ně není místo. Totiž do práva dědického a do nabytí cizího majetku zděděním. To, že i dědic sám je omezen pro případ nakládání se zděděnými majetkovými autorskými právy *inter vivos*, nic nemění na tom, že sám bezúplatně nabytí cizí majetek do svého vlastnictví.

Autor tohoto příspěvku se s touto platnou konstrukcí neztotožňuje. Na věci nic nemění ani to, že nepochybně v řadě konkrétních případů by zjištěná cena zděděných majetkových autorských práv byla bývala nulová; tj. u práv nevýnosných. U nich by nebylo bývalo možno stanovit ani vyměřovací základ pro daň dědickou. To je však věcí zcela jinou.

## 15.6 Odúmrť majetkových autorských práv

Zákon **obnovil institut odúmrti** zůstavených majetkových autorských práv státu. V předchozí legální a doktrinální konstrukci monistického pojetí nedílných práv osobněmajetkových nepřicházela odúmrť práv v úvahu. Doktrinálně bylo poukazováno na to, že tomu brání osobnostní prvek těchto práv. Pozůstalá díla, k nimž nenabytí autorské právo žádný dědic, se dříve stávala volnými.

Třeba otevřeně říci, že český stát hledá pomocí rozšíření institutu odúmrti doplňkové zdroje veřejných příjmů. Příjmy z výkonu majetkových autorských práv, případlých státu jako odúmrť, jsou **účelově vázány** pro vynaložení výlučně v kultuře.

Zákon stanoví (§ 26 odst. 2), že majetková autorská práva, která připadla státu jako **odúmrť**, vykonávají *ex lege* **zvláštní státní fondy**. Ty jsou **státními právníckými osobami veřejného práva**, které byly zřízeny dvěma zvláštními veřejnoprávními zákony roku 1992.

Jedná se o *Státní fond kultury České republiky* a – pokud jde o majetková práva k dílům audiovizuálním – o *Státní fond České republiky pro podporu a rozvoj české kinematografie*. Oba sídlem v Praze.

Příjmy z výkonu majetkových práv státu, která vlastním jménem vykonávají tyto mimorozpočtové státní fondy, jsou **příjmy těchto státních fondů**. Nikoli příjmy státu a jeho státního rozpočtu. Nakládání s těmito příjmy ve prospěch kultury a zvláště ve prospěch kinematografie upravují dva **zvláštní veřejnoprávní zákony**. Důvodová zpráva vládního návrhu autorského zákona předpokládá, že

tyto státní fondy budou majetková autorská práva státu vykonávat prostřednictvím obchodního zástupce. Samy se totiž licenčním (ani jiným) obchodům nevěnují. Pouze spravují a rozdělují finanční majetek.

### 15.7 Autorskoprávní systém *domaine public libre et gratuit*

Pokud jde o užití autorskoprávně **volných děl**, platí v Česku **autorskoprávní systém *domaine public libre et gratuit***. Každý může volné dílo bez dalšího užití. Musí však dbát **veřejného zájmu kulturního**, který je vyjádřen takto: **zákazem** osobovat si cizí autorství, **příkazem** užití dílo způsobem nesnižujícím jeho hodnotu a **příkazem** uvést autora, nejde-li o dílo anonymní (viz § 28 ve spojení s § 11 odst. 5 věta první).

Nově zákonem stanovené **majetkové právo zveřejnitelů** k prvnímu zveřejnění dosud nezveřejněného volného díla (§ 28 odst. 2 a 3) zůstává **nedotčeno**.

Autorský zákon **neobnovil autorskoprávní princip *domaine public payant***. Ten byl v České republice zrušen roku 1993. Převzat byl krátce před tím z práva československého, v němž byl zaveden autorským zákonem z roku 1953. Spočíval v povinné platbě příspěvků za užití volných děl ve prospěch třech zvláštních veřejnoprávních kulturních fondů, které sloužily k veřejnému financování umění a vědy. České veřejnoprávní kulturní fondy byly v roce 1994 zákonným způsobem zrušeny bez likvidace. Na jejich místě vznikly právně nástupnické nadace soukromého práva. Tím byl veřejný majetek těchto kulturních fondů privatizován.

Jinak je tomu kupř. na Slovensku, kde platí reformovaný systém *domaine public payant* ve prospěch třech veřejnoprávních uměleckých fondů. Slovensko tak plynule navázalo na starší československý systém z roku 1965, resp. 1953.

## 16. OBSAH PRÁVA AUTORSKÉHO

### 16.1 Osobnostní práva

Mezi dosavadní a poměrně tradičně pojatá osobnostní autorská práva zákon nově zahrnuje **právo na autorský dohled** nad plněním povinnosti užití díla způsobem nesnižujícím jeho hodnotu (viz § 11 odst. 2 *in fine*). Uplatní se zejména u děl architektonických, divadelních aj.

Osobnostní práva zůstávají nedotčena i v případě zaměstnaneckého díla (§ 58). V takovém případě však platí **vyvratitelná zákonná domněnka** autora svolení ke zveřejnění, úpravám, zpracování včetně překladu, spojení s jiným dílem, zařazení do díla souborného, jakož i k tomu, aby zaměstnavatel, který má právo výkonu autorských práv, uváděl zaměstnanecké dílo na veřejnost pod svým jménem (viz § 58 odst. 4). Vedle toho platí podobná domněnka o autorově svolení

k dokončení nehotového díla, a to pro případ autorova prodlení anebo pro případ kupř. zániku pracovněprávního vztahu (viz § 58 odst. 5).

Jedná se o **zásadní** změnu oproti předchozímu právnímu stavu, kdy autor mohl do značné míry bránit zaměstnavateli užívat zaměstnanecké dílo, a to právě prostřednictvím striktního uplatňování svých osobnostních práv.

Osobnostní práva výkonného umělce jsou stanovena samostatně (§ 70). Nikoli odkazem na tato práva autorská, jak tomu bylo dříve. Osobnostní práva výkonného umělce jsou poměrně slabší. Zejména pokud jde o zvláštní úpravu **práva na uvedení jména** (§ 70 odst. 2). To však odpovídá běžné realitě. Podstatné je, že tato práva obsahují též **právo na užití výkonu způsobem nesnižujícím jeho hodnotu** (§ 70 odst. 4).

## 16.2 Majetková práva

Majetková autorská práva zákon kategoricky rozděluje do několika tříd:

a) **Právo dílo užit**, u něhož zákon stanoví – oproti předchozímu zákonu – taxativní **katalog** těchto práv.

Jedná se o právo na rozmnožování díla (§ 13), právo na rozšiřování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 14), právo na pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 16), právo na vystavování originálu nebo rozmnoženiny díla (§ 17), jakož i právo na sdělování díla veřejnosti (§ 18).

Poslední z těchto práv, tzn. právo na sdělování díla veřejnosti, je pojato pouze **demonstrativním** výčtem. Zákon sem zařazuje zejména právo na provozování díla živě nebo ze záznamu a právo na přenos provozování díla (§ 19 a § 20), právo na vysílání díla rozhlasem či televizí (§ 21), právo na přenos rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 22), právo na provozování rozhlasového či televizního vysílání díla (§ 23) aj.

V rámci majetkových autorských práv je zahrnuto i **právo na přístup k věci**, jejímž prostřednictvím je dílo vyjádřeno (§ 12 odst. 3). Stalo se tak s ohledem na potřebu přechodu tohoto práva na dědice.

Novinkou je, že jednotlivá práva k užití díla jsou vymezena prostřednictvím **způsobů užití díla**, které zákon jednotlivě definuje. Činí tak značně podrobně a mnohdy až technicistním způsobem.

**Právo dílo užit** je třeba doktrinárně rozlišovat nejen co do způsobů užití díla, jež jsou zákonem definovány, ale též podle toho, zda jde o užití díla v jeho původní podobě, anebo v podobě přetvořené či jinak změněné.

Proto platí, že právem dílo užit je též:

aa) **právo dílo užit** v jeho původní podobě,

ab) **právo dílo přetvořit nebo jinak změnit a užit je v přetvořené nebo jinak změněné podobě**; způsobem přetvořené nebo jiné změny díla je

zpracování včetně překladu, spojení s dílem jiným nebo zařazení díla do souboru či díla audiovizuálního; též sem patří změna označení autora, názvu díla nebo jiná změna. To vše platí tehdy, nestanoví-li zákon jinak.

Autorský zákon toto rozlišení systematicky neuvádí. (*De lege ferenda* by se jednalo o přehlednou úpravu § 12, a to vložením nového odstavce 6 za dosavadní odstavec 5.) Nicméně toto právo, včetně způsobů takového nakládání s dílem, již dnes vyplývá z ustanovení § 2 odst. 4 a § 62 odst. 2, jakož i z povahy a účelu licenční smlouvy.

b) **Dvě „jiná“ majetková práva.** Obě patří do **taxativního** výčtu práv, která jsou *ex lege* **povinně kolektivně spravována** [§ 96 odst. 1 písm. a) bod 5.]. Jinak je nelze uplatnit. Jedná se o:

ba) **právo na odměnu při opětném prodeji originálu díla uměleckého** (*droit de suite, resale royalty right*) (§ 24), které je přizpůsobeno současnému vývoji a obchodním perspektivám tohoto práva,

bb) **právo na odměnu v souvislosti s rozmnožováním díla pro osobní potřebu** (§ 25).

Mezi zákonná majetková práva nový zákon **neřadí** právo na odměnu za užití díla. V tom je **změna** oproti dosavadnímu zákonu. Toto právo je **věcí smlouvy**. Licenční smlouva je **zásadně** úplatná. Bezúplatnost však není zakázána.

Obdobně srov. **smluvní licence z oboru práv průmyslových** podle § 508 a násl. obch. zák. Ustanovení § 508 odst. 1 obch. zák. o úplatnosti takové licenční smlouvy, resp. o protiplnění jiné majetkové hodnoty, je právní normou **dispozitivní**; (viz *a contr.* § 263 obch. zák.).

## 17. OCHRANA PRÁVA AUTORSKÉHO

Zákon vyšel z předchozí koncepce ochrany práva před ohrožením nebo porušením. Podstatně však **rozšířil a zároveň upřesnil autorovy hmotněprávní nároky**, které pro něj ze zákona vyplývají. Autor má vedle **nároku určovacího** též **nárok negatorní, nárok restituční**, který je pojat důsledně včetně nároku na zničení příslušného předmětu, a **nárok satisfakční** spočívající v omluvě nebo nepeněžitým zadostiučinění.

Nově zákon upravuje **právo autora na uveřejnění rozsudku**. Toto právo autorovi přiznává soud.

Pokud jde o **právo na náhradu škody** a o **právo na vydání bezdůvodného obohacení**, uplatňuje se občanský zákoník, včetně úpravy promlčení těchto majetkových práv. Autorský zákon však zvláště a nově stanoví **výši bezdůvodného obohacení na straně toho, kdo neoprávněně nakládal s dílem**. Jedná se o **dvojnásobek odměny**, která by byla obvyklá za získání smluvní licence v době neoprávněného nakládání s dílem. Tato **zvláštní úprava** v autorském zákonu má

**přednost**, pokud jde o vydávanou výši, před obecnou úpravou institutu bezdůvodného obohacení podle občanského zákoníku.

Zákon také pro určité případy přiznává **aktivní věcnou legitimaci** k ochraně práv i jiným osobám než autorovi. Totiž též tomu, kdo je **majitelem výhradní smluvní licence** k užití díla a dále též **kolektivnímu správci práv**.

Kromě obecných ustanovení o ohrožení nebo porušení práva nový český autorský zákon stanoví tři zvláštní skutkové podstaty tohoto soukromoprávního deliktu (viz § 43 až § 45).

Po stránce veřejnoprávní došlo k nezbytné terminologické úpravě **trestného činu porušování autorského práva** podle § 152 českého trestního zákona. Zároveň byla rozšířena skutková podstata **přestupku na úseku kultury** podle § 32 odst. 1 písm. a) *zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích*, ve znění pozdějších předpisů.

## 18. LICENČNÍ SMLOUVA

Zákon zjednodušuje závazkové právo tak, že stanoví **typovou licenční smlouvu**. V jejím rámci pak stanoví podtyp licenční smlouvy nakladatelské. Úprava smluvních vztahů přitom doznala řady výrazných změn oproti dosavadnímu smluvnímu právu.

Oproti předchozí úpravě, kdy nedostatek některé podstatné obsahové náležitosti způsoboval absolutní neplatnost celé smlouvy, nový zákon věc vyřešil jinak. V případě, že nebyla sjednána některá z podstatných obsahových náležitostí, platí tato náležitost podle zákona. V takovém případě jde o zákonný minimální standard, který je pojat ve prospěch autora jako potenciálně slabší smluvní strany.

Počet **obligatorních obsahových náležitostí** licenční smlouvy byl zúžen pouze na **dvě**, a to na **způsob** užití a **rozsah** užití.

Vedle toho zákon klade mnohem větší důraz, než tomu bylo doposud, na **účel** (*Zweck*) smlouvy; (srov. např. § 50 odst. 2). Tento účel bývá obvykle účelem hospodářským. Stát tím sleduje nastolení takového zákonodárného prostředí, které nebrání ani smluvní svobodě, ani hospodářskému rozvoji a které současně může přispět k legální ochraně jak hospodářské investice, tak i toho, kdo je hospodářsky slabší stranou smlouvy.

Typová úprava licenční smlouvy nevybočuje z rámce osobnostní podstaty práva autorského a práv výkonných umělců. Stát se snaží nalézt **shodu a soulad** mezi touto podstatou a hospodářským významem nehmotných statků. Licenčním obchodům proto dává široké pole, aniž by se nepříznivě dotkl osobnostní povahy uměleckého nebo vědeckého plodu.

### 19. ZÁVĚR

Cílem tohoto příspěvku bylo podat pouze všeobecný přehled nového českého autorského zákona. A to zejména s ohledem na doktrinální otázky, na nichž je zákon vybudován. Proto stranou zůstávají některé dílčí otázky zejména práv souvisejících s právem autorským. Ty jsou vesměs natolik ovlivněny univerzálním mezinárodním právem, jakož i evropským komunitárním právem, že v tomto obecném přehledu je ponechávám stranou. Stranou rovněž ponechávám relativně samostatnou otázku kolektivní správy práv.

Celkově lze říci, že nový český autorský zákon znamená v řadě věcí pokrok. Každopádně to platí o oblasti smluvního práva. Event. legislativní nebo jiné právní nesrovnalosti, které se mohou v praxi vyskytnout, lze řešit právně metodologicky. Tzn. ústavně konformně, s ohledem na podstatu a smysl právní normy, s ohledem na vrozená práva přirozená a podle ustálených právně výkladových metod. Taktéž s ohledem na právní principy a zásady soukromého, popř. veřejného práva, na nichž je český právní řád vystavěn. V právním státu nelze jinak.

Práva stanovená autorským zákonem nejsou bezduchými literami rozumářského předpisu. Tato práva mají sledovat **dosažitelné smysluplné dobro a spravedlnost** (*bonum et aequum*). K tomu je zapotřebí nejen znalost předpisů, judikátů a doktrín, ale v neposlední řadě též jisté umění.

Každopádně platí, a to i v soudobé informační a spotřební společnosti, že vždy lze rozhodnout (musí být rozhodnuto) podle **nejlepšího vědomí a svědomí** (*nach besten Wissen und Gewissen*) a podle **přirozeného smyslu zákona** (*nach dem natürlichen Sinn eines Gesetzes*) s citem pro dobro a spravedlnost. Nemá-li jít o bezpráví.

• • •

*Doplňěk literatury:* Kordač, J.: Komentář k zákonu č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). Praha: SEPI, Duševní vlastnictví, řada I, aktual. č. 23, 2000, s. III/1/1-1 an.



**doc. JUDr. Jiří Pipek, CSc.**  
Ústav státu a práva AV ČR,  
Právnická fakulta ZČU Plzeň

## ***Nad návrhem novelizace úpravy odvolání v trestním řízení***

### **I.**

Navrhovaná novelizace trestního řádu se ne zcela bezvýznamně dotkla i právní úpravy odvolání. Domnívám se, že na rozdíl od jiných částí navrhované novelizace trestního řádu je, podle mého názoru zcela nezaslouženě, navrhovaným změnám v úpravě odvolání věnována relativně malá pozornost. Přitom již na první pohled je nutno konstatovat, že navrhované změny nejsou nepodstatné. Naopak, jde zde o změny, které je nutno s plnou vážností označit za principiální. Možno říci, že jejich závažnost je, v kontextu i některých dalších navrhovaných změn, které svojí zásadností, více než novelizaci připomínají rekodifikaci. Je-li možno učinit tento závěr, je nutno příslušné změny hodnotit obecně pod úhlem celkové koncepce trestního řízení a v jejím kontextu. Právě pro tuto zásadní povahu změn je možno provádět hodnocení úpravy navrhované novelou nejen z hlediska této novely, ale i z pohledu připravované budoucí rekodifikace českého trestního řízení.

Zásadními změnami, které znamenají hluboký zásah do dosavadní podoby právní úpravy odvolání, a které mají zřetelnou „rekodifikační povahu“, jsou změny, které se dotýkají dosavadních principů vyřizování a rozsahu přezkoumávání rozhodnutí. Jde o změny, které se týkají právě těch principů odvolacího řízení, které jsou z hlediska jeho koncipování, utváření a fungování nejvíce profilující pro jeho charakter. Jde o změnu principu vyřizování odvolání z výrazně kasačního s prvky apelace na princip výrazně apelační s prvky kasace a zásadní opuštění revizního principu. K těmto zásadním konstrukčním změnám přistupuje i další podstatná změna navazující na zásadní opuštění revizního principu spočívající v kategorickém požadavku obligatorního odůvodnění podaného odvolání co do rozsahu a důvodů napadení.

### **II.**

Pro navrhovanou úpravu odvolání je charakteristické, že i nadále ponechává odvolání jako jednotný a jediný řádný opravný prostředek umožňující napadnout jak právní, tak i skutkové vady rozsudku. Toto řešení je nutno považovat za

správné. Je nejen efektivnější a hospodárnější, ale umožňuje i jednodušší a přehlednější úpravu bez požadavků na zvláštní právní režimy. Tím je i přístupnější pro oprávněné osoby bez právního vzdělání, které mohou lépe uplatňovat svá práva, zejména obviněný právo na obhajobu. Jednotnost opravného prostředku se projevuje i v tom, že odvolací soud je jak právní, tak i skutkovou instancí. Toto řešení má velký význam i v tom, že umožňuje přezkoumat oba základní předpoklady pro spravedlivé, tedy zákonné a odůvodněné rozhodnutí.

Toto zásadní řešení umožňuje i první významnou a zásadní změnu v úpravě odvolání, kterou představuje nová konstrukce způsobu vyřizování, kde došlo fakticky k výraznému posílení prvku apelace tak, že dnes je možno odvolací řízení v české úpravě označit za apelaci s prvky kasace. Fakticky tak došlo k převrácení dosavadní konstrukce vyřizování odvolání.

Výrazné posílení apelace spočívá na zcela nové formulaci § 259 odst. 1. Z tohoto ustanovení vyplývá jako pravidlo povinnost odvolacího soudu po zrušení napadeného rozhodnutí, v případě nutnosti nového rozhodnutí, rozhodnout ve věci sám. Vrácení věci soudu prvního stupně (kasační postup) je jednoznačně v tomto ustanovení formulováno jako výjimka, když pravidlo znamenající apelační postup je nutno vyvodit právně z této striktně formulované výjimky. Podmínky pro výjimečný kasační postup jsou, vedle nemožnosti odstranit vady ve veřejném zasedání odvolacího soudu, přitom opřeny o princip, že těžiště zjišťování skutkového stavu je u soudu prvního stupně, jako instance výrazně skutkové, která má nepochybně lepší přirozené podmínky pro zjišťování skutkového stavu. Právě nedostatečná skutková zjištění nutící k opakování hlavního líčení nebo rozsáhlé a (u soudu druhého stupně) obtížně proveditelné doplňující dokazování<sup>1)</sup> jsou důvody, které mohou soud druhého stupně opravňovat ke kasačnímu postupu s vrácením věci soudu prvního stupně. V této úpravě se projevuje, při zvýraznění apelačních prvků spojených s rozšířením oprávnění odvolacího soudu k vlastnímu meritornímu rozhodnutí, velmi významně i promítnutí práva obžalovaného na obhajobu. Rozhodnutí odvolacího soudu je, jak známo, rozhodnutím konečným a nenapadnutelným řádným nárokovým opravným prostředkem. Proti

---

<sup>1)</sup> Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění trestní řád, září 2000, k bodům 163 – 174, str. 32 – 33. Zde se na str. 32 k tomu říká, že „kasace by po provedení důkazů nutných k věcně správnému rozhodnutí o odvolání měla přicházet v úvahu právě jen tehdy, když důkazy provedené před soudem prvního stupně nebudou vůbec dávat dostatečný obraz o skutkovém stavu případu nebo nové důkazy navrhané stranami by mohly zcela změnit zjištěný skutkový stav věci“. I zde, podle důvodové zprávy, musí odvolací soud zvážit účelnost tohoto postupu, zejména s ohledem na rozsah dokazování. Vrácení věci by mělo být krajní možností.

novému rozhodnutí učiněnému odvolacím soudem na základě zásadních změn ve skutkových zjištěních by již obžalovaný neměl možnost se účinně bránit. V novém pojetí dokazování před odvolacím soudem jsou tyto důvody ještě výraznější.

Respekt k nalézací instanci je vyjádřen i v § 259 odst. 3, který připouští realizaci dalšího apelačního prvku – oprávnění odvolacího soudu rozhodnout rozsudkem – zásadně na správných skutkových zjištěních soudu prvního stupně. Přitom, dle vyjádření v zákoně, možno říci ve druhé linii, připouští vlastní rozhodnutí odvolacího soudu rozsudkem i na základě jím samotným doplněného, soudem prvního stupně správně zjištěného skutkového stavu nebo dokonce na základě skutkového stavu, který sám změnil. Toto další významné zvýraznění apelačních prvků odvolání je však vázáno na podmínky opakování provedení podstatných důkazů, které byly provedeny již před soudem prvního stupně [§ 259 odst. 3 písm. a) návrhu] nebo na vlastní originální provedení dalších potřebných důkazů [§ 259 odst. 3 písm. b) návrhu]. V této úpravě se projevuje snaha návrhu vyhovět odvolacím řízením velmi obtížně realizovatelné zásadě bezprostřednosti.

Tato snaha se pak ještě výrazněji projevuje v § 264 odst. 7 tr. ř. Zde je dokonce učiněn i jistý pokus o provázání skutkových zjištění a skutkového zjišťování obou instancí. Principem pro použitelnost důkazů pro doplnění či změnu skutkových zjištění je naplnění požadavku bezprostředního provedení příslušných důkazů před odvolacím soudem. Hodnocení „druhoinstančních“ a „prvoinstančních“ důkazů se má provádět v jejich návaznosti s tím, že odchylka v hodnocení od hodnocení důkazů zjištěných soudem prvního stupně může následovat jen u důkazů znovu provedených (opakovaných) před odvolacím soudem. Jde o velmi zajímavé řešení problematiky bezprostřednosti s možností jejího transferu s jednoznačným, a patrně nejrozumnějším, závěrem, že nejlepší bezprostřední dojem a tím i podmínky pro hodnocení má ten, kdo důkazy provádí.

Zvýraznění apelačních prvků tedy především spočívá v tom, že pravidlem by se mělo stát vlastní rozhodnutí odvolacího soudu ve věci. Pokud jde o další apelační prvek, kterým je vlastní dokazování před odvolacím soudem, které může sloužit jako podklad pro vlastní rozhodnutí odvolacího soudu, je sice stále považováno spíše za výjimku, avšak již zdaleka ne za takovou výjimku, jak to vyplývá ze současného znění § 263 odst. 6. Takové striktní vyjádření ve vztahu k výjimečnosti dokazování již v navrhované úpravě chybí. Jak vyplývá z § 249 odst. 3 půjde tam, kde se uplatní apelační prvky, i nadále o apelaci úplnou, čímž je příklon k apelačnímu postupu dále posílen.

Sám jsem vždy zastával názor o prospěšnosti rozšíření apelačních prvků v odvolacím řízení a jeho významu pro celkovou efektivnost nejen odvolacího řízení, ale i trestního řízení jako celku. Jde především o omezení možnosti neustálého

vracení věci k soudu prvního stupně a opakovaného podávání odvolání do nového prvostupňového rozhodnutí. Posílení apelačních prvků znamená i posílení uplatnění zásady oficiality v odvolacím řízení (v řízení jinak konaném na podkladě opačné zásady dispozitivní), zejména ve směru vydání vlastního rozhodnutí. Pokud jde o oficialitu dokazování, přesněji řečeno její promítnutí do vyhledávací zásady, bude se v závislosti na zvýšené úloze stran uplatňovat vedle (popřípadě subsidiárně) jejich iniciativy. Naopak posílení apelačních prvků by mělo současně znamenat i zvýšení úlohy jak státního zástupce, tak i strany obžalovaného při nabízení důkazů na podporu svých odvolání, popřípadě obráceně na obranu svých stanovisek proti odvolání druhé strany.

Vedle formálního urychlení trestního řízení by širší uplatnění apelačních prvků mělo přinést větší efektivitu řízení i v závislosti na širší možnosti odvolacího soudu rozhodovat s širší a hlubší znalostí věci. Mělo by přinést i hlubší vědomí provázanosti a skloubení řízení před první a druhou instancí, když řízení před druhou instancí je fakticky pokračováním neuzavřeného celého řádného řízení před soudem. Prosazení těchto prvků bude ovšem klást, jak to lze vyvodit z navrhované úpravy, zvýšené nároky na možnosti transferu důkazů, ale také jejich hodnocení, tedy i úvah a jejich důvodů, mezi soudy prvního a druhého stupně. V této souvislosti bude patrně třeba, konkrétně v zájmu zabezpečení role zásady bezprostřednosti, klást zvýšené nároky na kvalitu protokolace, ale i na kvalitu odůvodnění rozhodnutí.

V souvislosti s rozšířením apelačních prvků i ve vztahu k rozšíření možnosti vlastního meritorního rozhodnutí odvolacího soudu nutno poukázat i na další skutečnost. Správnost prvostupňových skutkových zjištění, jako kvalitativní podmínky rozhodnutí v apelačním pořádku, bude vyžadovat určitou revizi těchto zjištění i mimo rámec daný vymezením v odvolání i s případnými dalekosáhlými důsledky v novém prvostupňovém řízení po vrácení k novému projednání a rozhodnutí, kde se již podle § 264 o žádných omezeních nehovoří.

V souvislosti se zvýrazněním apelace v odvolacím řízení je zřejmě vhodné poukázat ještě na jeden problém, kterým je otázka vrácení věci soudu prvního stupně po zrušení rozsudku odvolacím soudem. V první řadě jde o to, že navrhovaný § 259 odst. 1 za tam uvedených okolností nijak odvolací soud nenutí k vrácení věci (pouze dává možnost takového postupu). S ohledem na některé, úpravou asi nezamýšlené, velmi závažné možné dopady v důsledku faktické proměny druhé instance na instanci první, by zřejmě byla vhodnější formulace stanovící obligatornost důsledně kasačního zrušení a vrácení. Jde tu především o již řádným opravným prostředkem pro obžalovaného nezvratitelné důsledky a tím i faktické popření jeho práva obhajoby. V této souvislosti dále doporučuji, aby navrhovaná úprava byla doplněna o absolutní důvody důsledné kasace, tedy zrušení rozsudku a vrácení soudu prvního stupně k novému projednání a rozhod-

nutí. Mám na mysli zásadní formální vady řízení před soudem prvního stupně, které zakládají presumpci nesprávnosti rozhodnutí a zpochybňují jeho objektivitu, zejména v důsledku porušení elementárních principů trestního řízení. Domnívám se, že těmito důvody by mohly být skutečnosti uvedené v navrhovaném § 265 b jako důvody dovolání pod písmeny a), b) po středník, c) a d). Jde též o to, že takové ustanovení by mohlo plnit svoji funkci i směrem k disciplíně a korektnosti orgánů činných v trestním řízení.

### III.

Navrhovaná novela trestního řádu se v případě odvolání dotkla i druhého významného pilíře právní úpravy, kterým je právní úprava vymezení rozsahu přezkoumávání rozhodnutí.

Současná právní úprava odvolání budující na omezeném revizním principu se sice v případě podání odvolání opírá logicky o zásadu dispoziční a prolamuje ve prospěch procesních stran vedoucí princip oficiality, když tento princip opět ve značném rozsahu respektuje, pokud jde o rozsah přezkoumávání. Současně platná úprava v § 246 odst. 1 stanoví povinnost státního zástupce, obhájce a zmocněnce odvolání odůvodnit. Ve skutečnosti se však jedná o lex imperfecta, když tam stanovený požadavek má spíše deklaratorní povahu, neboť s nesplněním této povinnosti nejsou spojeny žádné procesní důsledky, nejen pokud jde o nenaplnění tohoto požadavku, ale ani pokud jde o rozsah přezkoumávání rozhodnutí. V případě neodůvodnění odvolání by v případě státního zástupce bylo pouze možno dovést odpovědnost disciplinární a v případě advokáta odpovědnost podle stavovských předpisů.

Navrhovaná novela naproti tomu rozšiřuje dosah dispoziční zásady, kromě samotného práva podnětu k zahájení trestního řízení, i na samotné přezkoumání rozsudku a činí tak z této zásady zásadu v odvolacím řízení primární. Odvolatel, který má právo odvolání podat, je současně povinen své podání vymežit „tak, aby bylo patrné, ve kterých výrocích je rozsudek napadán a jak vady jsou vytýkány rozsudku nebo řízení, které rozsudku předcházelo“ (§ 249 odst. 1 návrhu). Nejde tedy o právo disponovat svým návrhem, ale, jak i dále z důslednosti úpravy vyplývá (odmítnutí odvolání podle § 253 odst. 3 návrhu), o povinnost dispozice. Rozsah a obsah vymezení odvolání je potom zásadně rozhodující i pro rozsah a obsah přezkoumání rozsudku odvolacím soudem (§ 254 odst. 1 návrhu).

Návrh novely však neznamená pouze zásah do uplatnění zásad oficiality a dispoziční, ale významně mění uplatnění práva na obhajobu, uznáváme-li, že právo podat odvolání je i významným komponentem celého komplexu tohoto práva. V současné úpravě aplikovaný revizní princip je možno z hlediska odvolání podaného ve prospěch obviněného podřadit pod tu složku práva na obhajobu,

kteřou označujeme jako materiální právo na obhajobu, a které jinak podléhá principu oficiality. Navrhovaná úprava respektující dispoziční povahu opravného prostředku přesouvá právo podat odvolání do té složky práva na obhajobu, která bývá označována jako právo obviněného na osobní obhajobu. S ohledem na další rozvinutí požadavku § 249 odst. 1 návrhu v § 251 odst. 2 návrhu a důsledky uvedené v § 253 odst. 3 návrhu, spočívajících v odmítnutí odvolání, které nespěňuje náležitosti jeho obsahu, je nutno předpokládat další posunutí práva osobní obhajoby do obhajoby formální cestou obhájce. Těžiště materiálního práva obhajoby se potom přesune, a nutno se v této souvislosti ptát, zda se všemi důsledky, do poučovací povinnosti soudu podle § 249 odst. 1 a § 251 odst. 2 návrhu a jeho činnosti podle posledně uvedeného ustanovení (ustanovení obhájce za účelem odůvodnění odvolání, popřípadě i obhajování v odvolacím řízení). V této souvislosti je nutno poukázat na to, jak to již zcela správně učinil Mandák,<sup>2)</sup> že se jedná o lex imperfecta, který dává soudu velký prostor pro volné uvážení, zda povaha projednávané věci si vyžaduje ustanovení obhájce, když úvaha o „povaze věci“ ponechává zcela stranou konkrétní individuální způsobilost obviněného naplnit požadavky zákona při podání odvolání. K tomu je třeba dodat, že vlastní ustanovování obhájců se patrně nevyhne stejným neduhům, jakými ustanovování obhájců obecně trpí i v současné době, tedy průtahům řízení, a zda tedy v tomto směru reálně přispěje k naplnění jednoho z hlavních záměrů novely trestní řízení zjednodušit a urychlit.

Zrušení revizního principu jako zásadního postupu při přezkoumávání rozhodnutí se snaží z úpravy odvolání odstranit bezbřehost důsledků, úpravě důsledně prosazené zásady oficiality. Faktické uplatnění této zásady je však v praxi reálně nepřezkoumatelné, když odvolací soud často pouze rutinně konstatuje, že příslušný orgán rozhodl po přezkoumání rozhodnutí podle požadavků zákona spolu s opakováním textu ustanovení, které revizní princip zakotvuje. Z tohoto pohledu však nelze zcela vyloučit, že opačně z druhé strany nebude advokáty nalezena formulace, která by umožňovala rozsah přezkoumání analogický rozsahu přezkoumání podle revizního principu nebo za tímto účelem budou odvolatelé v odvolání napadat vše, co napadnout půjde. Sám Mandák<sup>3)</sup> opět naprosto správně upozorňuje, že „nedostatek blíže rozvedených výtek... nebude však ani napříště možno procesně sankcionovat“. Přesto je však nutno uznat jako přednost navrhované úpravy, že při důsledně pečlivém přístupu k odůvodnění odvo-

---

<sup>2)</sup> Mandák, V., Povinnost odůvodnit odvolání v trestních věcech, Bulletin advokacie, č. 6 – 7/2000, s. 60.

<sup>3)</sup> Mandák, V., pozn. 2, str. 59.

lání umožňuje exaktní prověření, zda odvolací soud si při přezkoumávání rozsudku počínal v souladu se zákonem a vypořádal se se všemi výtkami. Každopádně by nová úprava mohla pro odvolací soudy, nejen s ohledem na rozšířenou aplikaci apelace, objektivně znamenat zvýšení pracnosti a náročnosti na jejich činnost i ve srovnání se současnou úpravou.

Přesto však je nutno konstatovat, že navrhovaná úprava, jak to vyplývá z rozboru a výkladu navrhovaného ustanovení § 254 odst. 1, 2 a 3, se zcela omezeného revizního principu nevzdala a za určitých okolností jej aplikuje. Je si patrně vědoma i toho, že zcela zjevná a závažná pochybení soudu první instance by nebylo možno odstranit z důvodu, že nebyla zřetelně napadena.<sup>4)</sup> Proto, jak uvádí důvodová zpráva k navrhované novele trestního řádu, lze, když je zřejmé, že vytýkaný nedostatek má svůj původ v jiném výroku, než jaký je napadán soudem přezkoumat i správnost takového výroku (navrhovaný § 254 odst. 2).<sup>5)</sup> Dále je možno přihlížet i k vadám, které nejsou odvoláním vytýkány v případě, že mají vliv na správnost výroků, proti nimž bylo podáno odvolání (navrhovaný § 254 odst. 1 věta druhá). Je-li podáno odvolání do výroku o vině, musí odvolací soud v návaznosti na vytýkané vady vždy přezkoumat i výrok o trestu a další výroky, které mají ve výroku o vině podklad, bez ohledu, zda byly odvoláním napadeny (navrhovaný § 254 odst. 3). Z výše uvedeného je možno konstatovat, že základem pro omezenou aplikaci omezeného revizního principu je podle návrhu novely napadení výroku nebo výroků a jejich vzájemná návaznost nebo provázanost, když přitom nejde jen o výroky napadené odvoláním, ale i o odvoláním nevytýkané vady. Revizní přístup bude vyžadovat i případ postupu podle navrhovaného § 259 odst. 3 (vlastní rozhodnutí odvolacího soudu rozsudkem ve věci) při zkoumání, zda skutkový stav byl v napadeném rozhodnutí soudem prvního stupně správně zjištěn. I tento postup má vliv na rozhodnutí odvolacího soudu, zda bude moci zvolit alternativu rozhodnutí vlastním rozsudkem ve věci.

Základní problém navrhovaného zrušení revizního principu však spatřuji v základním východisku, kterým i pro navrhovanou úpravu je vymezení odvolání v jeho odůvodnění, jak to návrh vyžaduje v § 249 odst. 1 a 2, a dále rozvádí a provádí v § 251 odst. 1 a 2 s důsledky v § 253 odst. 3 a 4.

Kromě již vytýkané vágnosti požadovaného obsahu vymezení odůvodnění odvolání a nerespektování osobní způsobilosti obviněného k podání obsahově náležitého odvolání, se mi zdá samotný navrhovaný postup podle § 251 odst. 2,

---

4) Šámal, P., Základní zásady trestního řízení v demokratickém systému, CODEX, Praha 1999, str. 278.

5) Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění trestní řád, září 2000, k bodům 163 – 174, str. 33.

který se snaží za každou cenu udržet vytyčené odstranění revizního principu, poněkud křečovitý. Je nutné si znovu položit otázku, zda v praxi skutečně povede k urychlení řízení a co to je potřebné poučení (potřebnost v relaci k čemu?). Stejně je třeba se ve shodě s Mandákem ptát, co to je pomoc při odstraňování vad odvolání, jak prokazatelně dokumentovat a tím zabezpečit přezkoumatelnost (podle navrhovaného § 253 odst. 3 a 4) potřebného poučení a pomoci a jak zabezpečit upřímnou, nezištnou a objektivní snahu v napadeném rozhodnutí angažovaného soudu při zajišťování tohoto klíčového aktu pro úspěšnost podaného odvolání a zamezit tak nepříznivým důsledkům odmítnutí odvolání.<sup>6)</sup>

Vůbec nic nenamítám proti povinnosti státního zástupce (včetně jeho výslovně stanovené povinnosti uvést, zda podává odvolání ve prospěch nebo neprospěch obviněného, jak to předvídá návrh § 249 odst. 2, obhájce, zmocněnce a obviněného, který má obhájce, v odůvodnění odvolání vymezit, a proti trvání na splnění těchto povinností i s příslušnými důsledky. Jde vesměs o osoby, u nichž se právní kvalifikace a příslušné způsobilosti očekávají. V těchto případech je velmi vhodné zachovat respekt k dispoziční zásadě. Možnosti vymezit své odvolání v důsledku dispoziční zásady nelze zbavit ani samotného obviněného, který nemá obhájce (odvolání je principiálně v jeho dispozici). Tato potenciální možnost by však neměla být jeho povinností, ale měla by zůstat v jeho dispozici jako právo. S ohledem na předchozí připomínky týkající se navrhovaných § 251 odst. 2 a § 252 odst. 3 a 4 však doporučuji, aby v případě, že obviněný svého primárního práva vymezit odvolání jako důsledku dispoziční povahy podání odvolání ani po poučení nevyužije nebo je vůbec neodůvodní, byl subsidiárně aplikován omezený revizní princip v podobě současné úpravy (tedy subsidiárně i princip oficiality jako vedoucí princip vztahující se k celému trestnímu řízení), jak to aplikuje např. § 318 trestního řádu SRN. Je celkem jedno, zda na toto řešení budeme pohlížet jako na realizaci materiálního práva obhajoby v režimu oficiality nebo, z pohledu dispoziční zásady, jako na subsidiární použití obecného principu oficiality.

---

<sup>6)</sup> Mandák, V., pozn. 2, str. 59 až 60.

*K tomu pozn. redakce: V parlamentním tisku se již ve znění § 251 odst. 1 tr. ř. vyskytuje pouze povinnost soudu za tam uvedených podmínek poskytnout „potřebné poučení“, nikoliv též „pomoc“. (Předpokládáme, že tato změna byla ovlivněna připomínkami ČAK.) Tím spíše máme zato, že je žádoucí, aby zjištěné nedostatky v odůvodnění odvolání byly důvodem k obligatorní obhajobě alespoň pro zdůvodnění odvolání, ne-li pro celé odvolací řízení, nebo aby bylo voleno řešení obdobné německé úpravě, jak to v následujícím textu autor článku dává v úvahu.*



V ustanovování obhájců, včetně obligatorního ustanovování<sup>7)</sup> za účelem řádného podání odvolání však nevidím úplné řešení, protože ani ustanovený obhájce nemusí být vždy garancí korektního přístupu.

Pokud by se zdála aplikace subsidiárního použití revizního principu přece jen široká, navrhuji, aby byla uplatňována jen v případech, kdy v prvním stupni rozhodoval okresní soud. V případě odvolání do prvostupňových rozhodnutí krajských soudů, kde je možno očekávat vyšší kvalifikaci těchto soudů, by bylo možno spolu s garancí povinného zastupování obhájcem aplikovat navrhovanou úpravu.

#### IV.

Za značně závažnou považuji změnu, která byla, ve srovnání s dosavadním zněním, učiněna v § 258 odst. 1 písm. a) v důvodech zrušení rozhodnutí. Jsem přesvědčen o tom, že – a v nově zavedeném systému převažující apelace to platí dvojnásob – podstatné vady řízení (tedy vady zásadní povahy), zejména pak v případě porušení ustanovení, jimiž se má zabezpečit objasnění věci (jako předpokladu, aby se dospělo k odůvodněnému a zákonnému, tedy spravedlivému rozhodnutí, včetně pravidel garantujících fair proces) nebo právo obhajoby, které by i nadále nemělo být bagatelizováno, jsou naprosto dostatečným důvodem pro zpochybnění správnosti (nebo presumování nesprávnosti) rozhodnutí. Musí se, zákon to sám zdůrazňuje, jednat o vady podstatné, a není tedy třeba je nějakým dalším dodatkem podrobovat ještě nějakému dalšímu relativnímu hodnocení. Znamenalo by to například, že porušení ustanovení o nutné obhajobě, které je dovolacím důvodem [§ 265 b) písm. c) návrhu], by nemuselo vést ke zrušení napadeného rozsudku. Pominout nelze ani širší důvod týkající se disciplíny přístupu orgánů činných v trestním řízení ke korektnosti vedení trestního řízení.

Proto je nutno zcela souhlasit s doporučením České advokátní komory, které opakovaně uplatnila v posledních dvou připomínkových řízeních. Zcela správně se zde zdůrazňuje, že dodatek, který návrh novely připojil za čárkou (důvodem zrušení mohou být výše zmíněné vady jen tehdy, jestliže mohly mít vliv na správnost a zákonnost přezkoumávané části rozsudku), „by v praxi mohl používání tohoto ustanovení značně relativizovat s ohledem na možnou různost názorů, jejichž oprávněnost by již nebylo možno dále v řádném opravném řízení přezkoumat“.

---

<sup>7)</sup> Mandák, V., pozn. 2, str. 60.

Zdá se mi, že návrh novely zde při ocesávání a odlehčování úpravy odvolání přece jen zašel dále, než je třeba.

### V.

Ve svém příspěvku jsem se věnoval výhradně navrhované úpravě odvolání a ponechal jsem zcela stranou nově zaváděný mimořádný opravný prostředek stran, kterým by mělo být dovolání.

I takové opravné prostředky, i přes svou mimořádnost a možno říci i jistou nenáročnost, by měly mít i v tomto jejich specifickém postavení určitou systémovou funkci.

Z pohledu zmíněné systémovosti je nutno nazírat i dovolání ve vztahu k navrhované novelizaci odvolání. Mám zde na mysli především tu část novely, která posílila a zvýraznila apelační povahu vyřizování odvolání, zejména pak ve vztahu k vydání vlastního rozsudku odvolacího soudu ve věci na základě oprávnění k vlastnímu dokazování s plnou apelací. Vzhledem k tomu, že se jedná o rozsudek konečný a nenapadnutelný žádným dalším řádným opravným prostředkem, bylo by možno z tohoto pohledu hovořit i o jisté systémovosti mimořádného opravného prostředku stran jako jakéhosi falešného „třetiinstančního“ opravného prostředku.

Zdá se však, že dovolání zůstalo bez jakékoli vazby na novou úpravu odvolání. Mám zde na mysli především otázku možnosti přezkoumání překročení procesních kompetencí při vydávání vlastního konečného rozhodnutí ve věci v návaznosti na zmocnění ve vztahu ke skutkovému stavu, které dovoluje takový procesní postup.

Stejně zde postrádám i možnost dovolat se přezkoumání případného porušení procesních předpisů v souvislosti s důvody, o které se opírá odmítnutí odvolání podle návrhu § 253 odst. 3 a 4. Jde o závažné rozhodnutí, neboť zbavuje procesní stranu práva na řádnou instanci.

### VI.

V tomto příspěvku jsem uvedl některé nejpodstatnější připomínky, které mám k návrhu novely trestního řádu (v aktuální podobě) v případě úpravy odvolání. Znovu bych chtěl zopakovat, že v případě návrhu úpravy odvolání se spíše svojí faktickou povahou, stejně jako i na jiných místech navrhované novely, jedná o poměrně zásadní změny, které mají obsahově blíže k rekodifikaci. Ve svém příspěvku jsem uvedl nejen připomínky k vlastnímu návrhu, ale jejich prostřednictvím nebo v návaznosti na ně jsem chtěl formulovat nebo naznačit i některá doporučení směřující i k případné skutečné rekodifikaci trestního řízení.

---

**Mgr. Ing. Petr Baudyš**

Český úřad katastrální a zeměměřičský, Praha

## ***K obnovení důvěryhodnosti zápisů o právních vztazích v katastru nemovitostí<sup>\*)</sup>***

Úvodem si dovolím citovat z rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 5 Cmo 646/97 ze dne 23. 11. 1998, které bylo uveřejněno v Právních rozhledech 4/1999: „Vlastním smyslem vedení katastru nemovitostí je právě to, aby bez dalšího poskytoval veřejnosti potřebnou informaci o vlastnických a dalších právech k jednotlivým nemovitostem. Proto nelze po žádném zájemci, a tedy ani po odpůrci č. 2 požadovat, aby vedl ohledně těchto práv další šetření. Pokud ovšem zápisy v katastru nemovitostí neodpovídají skutečnosti, má skutečnost převahu nad katastrem. V tom jistě riziko těchto zájemců je.“

Co se tedy v dané věci stalo, a kdo nakonec nesl v konečném důsledku uvedené riziko? Městský národní výbor v roce 1973 odevzdal do trvalého užívání Tělovýchovné jednotě stavební parcelu. Vlastníkem nemovitosti zůstal nadále stát a právo hospodaření zůstalo nadále Městskému národnímu výboru. Přesto Tělovýchovná jednotu, patrně v mylné záměně práva trvalého užívání za vlastnické právo, v roce 1993 vložila dotčenou stavební parcelu notářským zápisem do majetku odpůrce 1., patrně obchodní společnosti. Katastrální úřad na základě notářského zápisu v roce 1993 odpůrce 1. jako jejího vlastníka do katastru zapsal. Odpůrce 1. poté uzavřel s odpůrcem 2., patrně s bankou, zástavní smlouvu. Své oprávnění zastavit dotčenou stavební parcelu prokázal bance výpisem z katastru nemovitostí, v němž byl uveden jako vlastník. Banka jednala při uzavírání zástavní smlouvy v dobré víře v pravdivost údaje uvedeného ve výpisu z katastru nemovitostí. Její zástavní právo bylo do katastru zapsáno. Poté však český stát podal určovací žalobu, na jejímž základě soud zcela správně určil, že vlastníkem dotčené stavební parcely je Česká republika a nikoli odpůrce č. 1. Na základě tohoto soudního rozhodnutí katastrální úřad zapsal znovu Českou republiku jako vlastníka dotčené stavební parcely. Zástavní právo ve prospěch odpůrce č. 2 však zůstalo v katastru zapsáno i nadále. Aby Česká republika dosáhla výmazu zástavního práva, žalovala tedy odpůrce č. 1 i 2 u soudu o neplatnost zástavní

---

<sup>\*)</sup> Přetištěno ze sborníku Karlovarských právnických dnů 2000 – podle statutu ankety o nejlepší právníky časopis roku 1999.

smlouvy, a byla úspěšná. Nemovitost totiž zastavil nevlastník, a zástavního věřitele neochránila ani dobrá víra, podložená zápisem v katastru, že zástavce vlastníkem byl. Jak jsme již citovali, soud konstatoval, že pokud údaje katastru neodpovídají skutečnosti, má skutečnost přednost před katastrem, a v tom je určité riziko uživatelů údajů katastru. Toto riziko, jak vyplývá i z uvedeného příkladu, nesou uživatelé.

Stav, kdy uživatel údajů katastru, ať již investor do nemovitosti nebo zástavní věřitel, nesou riziko spojené s tím, že údaje katastru vždy nemusí být v souladu se skutečností, a že v takovém případě má přednost skutečnost před v katastru zapsaným stavem, nemůže uživatele katastru plně uspokojit. Takový stav u nás však není odpradávná. Je obecně známou skutečností, že právě takovému stavu mají zabránit dvě z obecně uznávaných zásad pro vedení veřejné evidence nemovitostí. Těmito zásadami jsou intabulační princip a ochrana dobré víry v pravdivost zápisů v této veřejné evidenci. Intabulační princip spočívá v tom, že knihované právo, např. vlastnictví, zástavní právo atd. vzniká současně s jeho zápisem do veřejné knihy. Všeobecným uplatněním tohoto principu se zajišťuje, že vlastnické či jiné knihované právo k nemovitosti nemůže nově vzniknout nikomu, kdo ve veřejné knize není zapsán. Ochranou dobré víry v pravdivost a úplnost zápisů ve veřejné knize zase chrání každého, kdo nabude právo od osoby zapsané jako vlastník ve veřejné knize, i kdyby vyšlo najevo, že tato osoba vlastníkem není. Osoba jednající v dobré víře tedy žádné riziko nenese. Tyto zásady by měly platit pro veřejnou evidenci nemovitostí, ať tuto evidenci nazýváme pozemková kniha nebo katastr nemovitostí. Dlouhodobým uplatňováním těchto principů při vedení veřejné knihy lze dosáhnout stavu, kdy se obsah veřejné knihy dostane do téměř plného souladu se skutečností.

V naší zemi také tyto zásady v minulosti při vedení pozemkové knihy byly uplatňovány, a to takřka v plném rozsahu ještě v době před druhou světovou válkou. V těch dobách platil obecný zákoník občanský č. 946/1811 ř. z. z roku 1811. Ten v § 431 uváděl: „Ku převodu vlastnictví nemovitých věcí musí býti nabyvací jednání zapsáno do veřejných knih k tomu určených. Toto zapsání nazývá se vklad (intabulace).“ Vzhledem k tomu, že v té době nebylo ještě rozvinuto rozlišování mezi převodem a přechodem vlastnického práva, vztahovalo se toto ustanovení nejen na smluvní převody, ale i na další typy nabyvacího jednání. Že se tento princip vztahoval i na soudní rozsudky, dokládá § 436 obecného zákoníku občanského, podle kterého „Má-li být převedeno vlastnictví nemovitých věcí nebo stavby podle právoplatného rozsudku, soudního rozdělení nebo odevzdání pozůstalostí, je rovněž potřebí vkladu (§ 431 – § 433)...“.

Ani v době první republiky však nepůsobil intabulační princip bezvýjimečně. Mimoknihovní nabytí vlastnického práva bylo možné v následujících případech:

- 1) Nabytí expropriací neboli vyvlastněním, a to podle § 34 odst. 4 zákona č. 30/1978 ř. z., o vyvlastnění k účelům vybudování a provozu drah. Ustanovení tohoto zákona o nabytí vlastnictví se přitom analogicky užívalo i pro vyvlastnění k jiným účelům než k budování železnic. V dobové literatuře jsou uváděny názory, že k přechodu vlastnického práva na základě vyvlastnění došlo buď vydáním vyvlastňovacího nálezu nebo složením náhrady za vyvlastňovanou nemovitost. Následný zápis nového vlastníka do pozemkové knihy měl již pouze význam provedení knihovního pořádku, nikoli význam vzniku vlastnického práva.
- 2) Obdobně tomu bylo i v případech exekuční dražby, kdy se vlastnické právo při splnění veškerých dražebních podmínek nabývalo přiklepem, a to podle § 237 zákona č. 79/1896 ř. z., o řízení exekučním a zajišťovacím.
- 3) Konečně tomu tak bylo při nabývání dědictví, které se nabývalo dle rozporných dobových názorů buď podáním dědické přihlášky podle § 799 a násl. obecného zákoníku občanského nebo odevzdáním pozůstalosti podle § 819 obecného zákoníku občanského.

Tyto výjimky z intabulačního principu nebyly příliš četné a důvěryhodnost zápisů v pozemkové knize podstatně nenarušily. Je třeba také vidět, že v těchto případech zpravidla nevázlo následné provedení knihovního pořádku, které vedlo k uvedení zápisů v pozemkové knize do souladu se skutečností. Výjimkou byl výkup pozemků k budování pohraničního opevnění podle zákona č. 63/1935 Sb., o vyvlastnění k účelům obrany státu. V těchto případech stát vykoupil a zaplatil potřebné pozemky, čímž se tyto staly vlastnictvím státu. Z důvodu utajení polohy pohraničního opevnění však u těchto pozemků nebyl knihovní pořádek záměrně prováděn. Důsledkem je, že až do dnešní doby mnohé z těchto pozemků vlastněných státem nejsou jako vlastnictví státu v katastru nemovitostí zapsány, byť pohraniční opevnění mezitím ztratilo jakýkoli vojenský význam.

Avšak po druhé světové válce došlo k širokému prolomení intabulačního principu, a to v případech znárodnění velkých podniků, v případech přidělování půdy konfiskované státem v důsledku válečných událostí, nebo v případech přidělování půdy podrobené revizi první pozemkové reformy. S ohledem na rozsáhlé majetkové přesuny v té době nebylo najednou ani proveditelné provést zápisy o všech změnách do pozemkové knihy. Nabývacím titulem se stal v těchto případech buď zákon, vydání určité listiny nebo převzetí držby nemovitosti. Knihovní pořádek, tedy uvedení stavu pozemkových knih do souladu se skutečným vlastnickým stavem, měl být znovu obnoven na základě zákona č. 90/1947 Sb., o provedení knihovního pořádku stran konfiskovaného nepřátelského majetku a o úpravě některých právních poměrů vztahujících se na přidělený majetek. S ohledem na pozdější vývoj událostí ovšem knihovní pořádek ve smyslu uvedeného zákona nebyl proveden.

S účinností od 1. 1. 1951 byl naopak přijat tzv. střední občanský zákoník, kterým byl obecný zákoník občanský zrušen. Střední občanský zákoník sice nezrušil vedení pozemkových knih, vedl však k úplnému opuštění intabulačního principu. K nabytí vlastníckého práva k nemovitostem v případě smluvních převodů postačovalo uzavření smlouvy o převodu nemovitosti v písemné formě. Pro nabytí nemovitostí státem podle různých znárodnovacích předpisů postačila mnohdy existence obecně závazného předpisu. V některých případech musela být o nabytí nemovitosti státem vyhotovena určitým orgánem státu nějaká listina. Při přidělování zemědělské půdy drobným rolníkům bylo zapotřebí buď převzetí držby nemovitosti, popř. vydání příslušné přidělové listiny. V žádném z případů nebyl v té době ke vzniku vlastníckého práva k nemovitosti zápis do pozemkové knihy zapotřebí. Zápisy o nabytí vlastníckého práva k nemovitostem měly být do pozemkové knihy prováděny následně, ovšem vzhledem k tomu, že tyto zápisy neměly význam pro vznik vlastníckého práva, byly prováděny značně neúplně. Pozemková kniha tím podstatně ztrácela na důvěryhodnosti i na významu.

Je možné, že v padesátých letech státu tento stav vyhovoval. Podle tehdejší ideologie byly za nejdůležitější považovány užívací vztahy k nemovitostem. Aby stát mohl plánovat výrobu, nebylo pro něj rozhodující, kdo půdu vlastní, ale kdo ji užívá. Vedle pozemkové knihy a pozemkového katastru proto byla v druhé polovině padesátých let zřízena tzv. Jednotná evidence půdy, v níž se neevidovaly vlastnícké vztahy k půdě, ale vztahy užívací. Tato jednotná evidence půdy byla založena a vedena orgány geodézie, zatímco soulad pozemkové knihy se skutečným stavem upadal a pozemkový katastr fakticky přestal být veden.

Počátkem 60. let, kdy se nový režim stabilizoval, začalo i tomuto režimu vadit, že není schopen řádně podchytit, komu patří která nemovitost. Uvažovalo se sice o uvedení pozemkové knihy a pozemkového katastru do souladu se skutečností, bylo však konstatováno, že tyto pozemkové evidence se natolik rozešly se skutečným stavem, že je efektivnější založit novou evidenci, než tyto původní evidence obnovit.

Proto byla v r. 1964 zřízena zákonem č. 22/1964 Sb. evidence nemovitostí. Tato pozemková evidence převzala operát Jednotné evidence půdy s tím, že tento operát bude vedle dosud vedených užívacích vztahů rozšířen o evidenci vlastníckých vztahů. Evidence nemovitostí byla zakládána ve dvou etapách. První etapou byl nazýván postup, kdy se do evidence nemovitostí průběžně zapisovaly vlastnícké vztahy při jejich změnách na základě předložených listin. Druhou etapou bylo komplexní zakládání evidence nemovitostí. To probíhalo po katastrálních územích. V rámci komplexního zakládání byla evidence nemovitostí doplňována o zápis vlastníckých a jiných věcných práv k nemovitostem na základě pozemkové knihy, dalších občany, orgány a organizacemi předložených listin o právních vztazích k nemovitostem, i dalších výsledků šetření, a to tak, že

ke každé nemovitosti byl jako vlastník zapsán nějaký subjekt. Nelze si dělat iluze o tom, že se při komplexním zakládání podařilo ke všem nemovitostem zapsat jejich skutečné vlastníky. Navíc se do této evidence nesmělo zapsat vlastnictví ke konkrétním zemědělským a lesním pozemkům, které byly sloučeny do větších půdních celků a užívány socialistickými organizacemi. Existence těchto pozemků byla na listech vlastnictví vyjádřena pouze poznámkou „ostatní pozemky v užívání soc. org.“, aniž bylo uvedeno, které pozemky v užívání socialistických organizací určitá osoba vlastní. Vlastnické hranice těchto pozemků, které byly i v přírodě rozorány, a tím zanikly, nesměly být v mapách evidence nemovitostí rovněž zobrazeny.

Evidence nemovitostí byla vedena na evidenčním principu. § 6 zákona o evidenci nemovitostí, který stanovil závaznost údajů evidence nemovitostí, uváděl: „Údaje evidence nemovitostí jsou závazné pro plánování a řízení zemědělské výroby, pro výkaznictví a statistiku o zemědělském půdním fondu a lesním fondu, pro přehledy nemovitostí vedené socialistickými organizacemi a jsou též podkladem pro sepisování smluv a jiných listin o nemovitostech.“ Prováděcí vyhláška k tomuto zákonu stanovila za závazné tyto údaje evidence nemovitostí: Parcelní čísla nemovitostí, výměry a druhy pozemků, výměry zemědělských závodů, výměry územních správních jednotek a hospodářské plochy obcí, okresů a krajů. Z toho jasně vyplýval i základní účel, pro který byla evidence nemovitostí vedena. Tímto účelem bylo dodávat podklady pro plánování v národním hospodářství. Údaje této evidence sice sloužily zároveň jako podklady pro sepisování smluv a jiných listin o nemovitostech, ale nezávazně. Proto si údaj o vlastnictví získaný z evidence nemovitostí, který nebyl závazný, měl každý při právním jednání ověřit, zda skutečně odpovídá skutečnosti. Nebyl ale žádný zdroj, z něhož by bylo možné o vlastnictví nemovitostí získat věrohodnější údaje. A tak všichni z údajů evidence vycházeli, i když tyto údaje nebyly závazné, nemusely odpovídat skutečnosti. Ten, kdo z těchto údajů vycházel a nabyl nemovitost smlouvou od nevlastníka, se nemohl po žádné době dovolat ani vydržení vlastnického práva k nemovitosti, protože institut vydržení byl občanským zákoníkem z roku 1964 zrušen.

Právní vztahy k nemovitostem podle občanského zákoníku z roku 1964 nevnikaly v žádném případě intabulací, tedy zápisem do této evidence. Vlastnictví nemovitostí se nabývalo jiným způsobem. Bylo-li smluvně převáděno vlastnické právo do osobního nebo soukromého vlastnictví, nabývalo se vlastnictví k nemovitosti registrací státním notářstvím. Při registraci měl notář přezkoumat, zda je smlouva platná a zda neodporuje zájmům společnosti. V případě, že notářství smlouvu registrovalo, zaslalo jednu kopii registrované smlouvy orgánům geodézie k zápisu změny právních vztahů k nemovitostem. Ovšem ani okolnost, že byla smlouva registrována státním notářstvím, nezaručovala nabyvateli, že se stal skutečným vlastníkem nemovitostí, pokud vyšlo dodatečně najevo, že registrovaná smlouva je neplatná například proto, že převodce nemovitosti nebyl skutečným

vlastníkem nemovitosti. Rozbor Nejvyššího soudu Pls 1/67 z 21. 2. 1967 k tomu uváděl: „Otázka platnosti smlouvy není výrokem státního notářství výslovně řešena; tuto otázku si státní notářství musí posoudit obdobně jako otázku předběžnou. Nic tedy nebrání tomu, aby otázka platnosti či neplatnosti smlouvy mohla být zjišťována nezávisle na registraci smlouvy v řízení soudním na základě žaloby o neplatnost smlouvy, případně žaloby o ochranu práv vlastníka, když již bylo podle smlouvy plněno.“ Soud tedy mohl kdykoli vyslovit, že nabyvatel nemovitosti z registrované smlouvy není jejím skutečným vlastníkem, přestože je jako vlastník v evidenci nemovitostí zapsán.

Nabývala-li se nemovitost do socialistického vlastnictví (vlastnictví státní nebo družstevní) na základě smlouvy, nebylo ke vzniku vlastnického práva zapotřebí ani její registrace. Postačilo, že smlouva byla vyhotovena v písemné formě. Zákon o evidenci nemovitostí sice stanovil povinnost ohlásit následně tuto smlouvu k zápisu do evidence nemovitostí, tato povinnost však často socialistickými organizacemi nebyla plněna. Orgány evidence nemovitostí v případech neplnění této povinnosti nemohly uvést stav evidence nemovitostí se skutečným vlastnickým stavem. Stávalo se například, že fyzická osoba převedla své nemovitosti na stát nebo družstvo. Zápis do evidence nemovitostí o tom nebyl proveden, stát či družstvo se však staly skutečnými vlastníky nemovitosti. Následně fyzická osoba zemřela, a notář, nemaje jiného podkladu než výpis z evidence nemovitostí, zahrnul nemovitost do dědictví po zemřelé fyzické osobě, přestože tam ve skutečnosti zahrnuta být neměla. Dědicové podle rozhodnutí o dědictví nemovitost nabyli do svého vlastnictví a byli podle tohoto rozhodnutí zapsáni do evidence nemovitostí. Poté nemovitost prodali fyzické osobě, státní notářství kupní smlouvu registrovalo a kupující byl zapsán jako nový vlastník nemovitosti. Nyní stát či družstvo objevily, že u sebe mají smlouvu, která dokazuje, že skutečnými vlastníky jsou oni. Po předložení této smlouvy soudu vyšlo najevo, že všechny další převody a přechody vlastnického práva k dotčené nemovitosti jsou neplatné, přestože byly učiněny podle zápisů vedených v evidenci nemovitostí.

Obdobné případy byly nikoli výjimečné, a dokládaly, že užití evidenčního principu nikdy nemůže vést k zajištění jistoty o právních vztazích k nemovitostem. Zvláště tehdy, pokud není zajištěna ochrana dobré víry třetích osob v pravdivost takových zápisů. Evidence nemovitostí, založená na zápisech v padesátých a šedesátých letech, řádně neudržované pozemkové knihy, doplněná o zápisy registrovaných smluv, které nemusely být vždy platné, a o zápisy smluv a nabytí do socialistického vlastnictví, které nemusely být orgánům geodézie k zápisu vždy předloženy, nebyla a ani nemohla být spolehlivou pozemkovou evidencí, zaručující ochranu vlastnického práva. Fakticky nejvyšší soulad se skutečností podle zkušeností vykazovaly údaje o vlastnictví fyzických osob k nemovitostem, které měly v osobním vlastnictví. Tyto osoby si samozřejmě hlídaly, aby zápisy



o jejich majetku v evidenci nemovitostí odpovídaly skutečnosti. Komplikovanější situace byla u nemovitostí, které formálně zůstaly ve vlastnictví fyzických osob, hospodařily s nimi však státní a družstevní organizace. Pokud takové pozemky byly sloučeny do větších půdních celků, nebyly jako samostatné parcely vůbec evidovány. Byly, jak již bylo uvedeno, evidovány pouze obecným odkazem na to, že dotyčný vlastní určitě blíže neuvedené nemovitosti v užívání socialistických organizací. Takto nedokonalá evidence o těchto pozemcích vedla nedostatečné přehlednosti údajů o vlastnictví zemědělské a lesní půdy, a někdy vedla k chybám při dědickém řízení. Méně spolehlivá byla také evidence nemovitostí ve státním a družstevním vlastnictví, protože ta byla zcela závislá na plnění či neplnění ohlašovací povinnosti těchto subjektů o svém majetku. Jak již bylo uvedeno, mnohé z těchto organizací přistupovaly k plnění této povinnosti poněkud laxně, což vedlo k určitému nepořádku v evidenci státního a družstevního vlastnictví. Evidence nemovitostí na těchto principech byla vedena do konce roku 1992.

S účinností od 1. 1. 1993 byl přijat zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), kterým byl namísto evidence nemovitostí zřízen katastr nemovitostí. Byl přijat také zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických vztahů k nemovitostem, který upravuje, jakými způsoby se do katastru provádí zápis právních vztahů k nemovitostem. Dnem účinnosti těchto zákonů se bývalý operát evidence nemovitostí stal operátem katastru nemovitostí. A to se všemi svými nedostatky. O souladu tohoto operátu se skutečností si nikdo nedělal žádné iluze. Byla zde však vůle tento stav postupně zlepšit. Snaha povznést katastr nemovitostí na vyšší úroveň je v zákoně o zápisech demonstrována několika ustanoveními.

Především byl, bohužel jen částečně, obnoven intabulační princip. Tento princip byl obnoven u zápisů vkladem. Zápis práva vkladem se do katastru provádí zpravidla v případech, kdy je převáděno vlastnické právo k nemovitostem (popř. zřizováno jiné právo) na základě dohody či smlouvy. Výjimku tvoří smlouvy při převodu majetku státu v rámci tzv. velké privatizace, kdy se i na základě smlouvy provádí zápis záznamem. S vědomím, že katastrem převzaté údaje bývalé evidence nemovitostí nemusí být spolehlivé bylo stanoveno, že v každém řízení o povolení vkladu, v němž je převodcem osoba, zapsaná jako vlastník ještě za účinnosti zákona o evidenci nemovitostí, musí být k řízení předložen nabývací titul této osoby, kterým převodce prokáže své oprávnění nakládat s převáděnou nemovitostí. Katastrální úřady tyto nabývací listiny v řízení o povolení vkladu přezkoumávají, a pokud zjistí, že takto předložené listiny, byť podle nich byl proveden zápis vlastnického práva k nemovitosti, vlastnické právo ve skutečnosti nezakládají, vklad práva do katastru zamítnou pro nedostatek oprávnění vlastníka nakládat s předmětem smlouvy.

Tento postup, který měl vést k postupné prověrce údajů katastru, však nevede ke zlepšení jeho údajů. Pouze zabraňuje tomu, aby se stav zápisů v katastru

nezhoršoval. Je tomu tak proto, že zamítne-li katastrální úřad návrh na vklad s odůvodněním, že osoba zapsaná jako vlastník z dob evidence nemovitostí nemůže dostatečně prokázat své skutečné vlastnictví, sice brání této osobě fakticky nakládat s nemovitostí, v katastru však zůstává i nadále zapsána jako její vlastník. Katastrální úřad totiž tuto osobu v katastru ponechá jako vlastníka zapsánu, a nepátrá po tom, kdo by měl být místo ní jako skutečný vlastník v katastru zapsán. K nápravě takového zápisu totiž může dojít zpravidla pouze na základě rozsudku soudu podle podané určovací žaloby. Pokud však nikdo určovací žalobu nepodá a soud nerozhodne, zůstane zápis v katastru nezměněn. Jako vlastník v něm zůstává zapsána osoba, která nemůže listinou prokázat své vlastnické právo a tudíž nemůže s touto nemovitostí fakticky nakládat.

Další příčinou, proč přezkoumávání titulů u zápisů provedených před 1. 1. 1993 nevede ke zlepšení kvality údajů katastru je okolnost, že tyto tituly jsou přezkoumávány pouze při zápisech prováděných vkladem. Vedle zápisů vkladem jsou do katastru zápisy právních vztahů prováděny ještě záznamem. Záznamem se zapisují do katastru právní vztahy zpravidla tehdy, když není uplatněn intabulační princip, a kdy právní vztahy k nemovitostem vznikají, mění se nebo zanikají jiným způsobem než zápisem do katastru. Děje se tak nejen na základě soudních rozhodnutí, rozhodnutí správních orgánů, ale i tehdy, pokud zákon stanoví, že nastanou-li určité právní skutečnosti, vzniká, mění se nebo zaniká určité právo zapisované do katastru. Při zápisech do katastru záznamem nemá katastrální úřad prakticky žádnou přezkoumávací pravomoc. Podle § 8 zákona o zápisech katastrální úřad pouze zjistí, zda je listina předložená k záznamu bez chyb v psaní nebo počtech a bez jiných zřejmých nesprávností. Pokud takové vady předložená listina nevykazuje, je katastrální úřad povinen zápis provést. Žádné nabývací tituly ani správnost předchozích zápisů provedených ještě v době evidence nemovitostí přitom nezkontroluje. Princip postupného přezkumu zápisů provedených do evidence nemovitostí je tak uplatňován pouze u zápisů vkladem, a proto nedůsledně.

Zápis záznamem je přitom vlastně pokračováním evidenčního principu, který se při vedení bývalé evidence nemovitostí neosvědčil. Při zápisu záznamem vznikají, mění se nebo zanikají práva zásadně mimo katastr, a teprve následně jsou záznamem zápisy v katastru uváděny do souladu se skutečností. To ovšem za předpokladu, že je o změně právního vztahu k nemovitosti vyhotovena listina a ta je doručena katastrálnímu úřadu k zápisu do katastru. Pokud katastrálnímu úřadu není doručena listina o vzniku, změně nebo zániku právního vztahu k nemovitosti, katastrální úřad o tom samozřejmě nemůže provést zápis. Potom se v daném případě dostanou údaje katastru nemovitostí do rozporu se skutečným právním stavem, právě tak jako se to stávalo v případě zápisu právních vztahů prováděných v minulosti do evidence nemovitostí.

Zdůrazněním vyšší důvěryhodnosti katastru oproti bývalé evidenci nemovitostí se mělo stát rovněž ustanovení § 11 zákona o zápisech. Podle tohoto ustanovení v novelizovaném znění „Ten, kdo vychází ze zápisu v katastru učiněného po 1. 1. 1993, je v dobré víře, že stav katastru odpovídá skutečnému stavu věci, ledaže musel vědět, že stav zápisů v katastru neodpovídá skutečnosti.“ Zda je tento způsob ochrany dobré víry dostatečný, zjistíme nahlédnutím do § 130 občanského zákoníku. Podle jeho odstavce 1 „Je-li držitel se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc nebo právo patří, je držitelem oprávněným.“ Podle odstavce 2 „Nestanoví-li zákon jinak, má oprávněný držitel stejná práva jako vlastník, zejména má též práva jako vlastník, zejména též právo na užitky z věci po dobu oprávněné držby.“ Podle odstavce 3 „Oprávněný držitel má vůči vlastníkovi nárok na náhradu nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněné držby, a to v rozsahu odpovídajícím zhodnocení věci ke dni jejího vrácení. Obvyklé náklady související s údržbou a provozem se však nenahrazují.“ Z uvedeného jednoznačně vyplývá, že ten, kdo získal držbu nemovitosti v dobré víře, třebaž založené na stavu zápisů v katastru, je povinen ustoupit jejímu skutečnému vlastníkovi. Totéž platí i u jiných věcných práv k nemovitostem. Náš právní řád totiž (s výjimkou jednoho ustanovení občanského zákoníku, které se ovšem týká pouze nabytí věci) nepřípouští nabytí vlastnického práva k věci od nevlastníka (viz Mgr. Jakub Adam: „Nabytí vlastnického práva od nevlastníka“, Právní praxe 4/1997). Je zde uznávána obecná zásada, že nikdo nemůže na jiného převést více práv, než sám má. Tedy ani nevlastník zapsaný jako vlastník v katastru nemůže na jiného převést vlastnické právo k nemovitosti. Dobrá víra nechrání ani ty, kdo nabudou od nevlastníka zapsaného jako vlastník v katastru jiné věcné právo k nemovitosti. Jak se uvádí v rozsudku, citovaném v úvodu: „Pokud ovšem zápisy v katastru nemovitostí neodpovídají skutečnosti, má skutečnost převahu nad katastrem. V tom jisté riziko těchto zájemců je“. Je nutno ještě dodat, že dnes již zákon připouští alespoň možnost vydržení vlastnického práva k nemovitosti, a to po uplynutí deseti let oprávněné držby nemovitosti.

Z výše uvedeného nelze dělat závěry, že každý zápis v katastru je v rozporu se skutečností, a že Česká republika by byla pro investory do nemovitostí zvláště nebezpečným prostředím. Naprostá většina obchodů s nemovitostmi probíhá zcela bezproblémově. Komplikace popsaného typu mohou postihnout řádově promile realitních obchodů. Proto popsaným stavem ani nejsou nijak ohroženy například banky, které půjčují peníze oproti nemovité zástavě v celé řadě případů. Takovou banku nemůže jeden nevydařený obchod ohrozit. Naproti tomu ten, kdo skutečnou výjimečnou transakcí s nemovitostí, a vloží do ní značnou část svých prostředků, může být při souhře nepříznivých okolností takovou transakcí majetkově značně ohrožen. Proto nelze než konstatovat, že s výše popsaným stavem bychom se neměli spokojit.

Jaké postupy se však nabízejí, když opatření z r. 1992 se ukázala jako nedostatečně účinná? To je zatím předmětem diskusí, které předcházejí přípravě věcného záměru nového katastrálního zákona, který by měl být vládě předložen v roce 2001. Podle mého názoru bychom se měli vrátit k principům, které se osvědčily při vedení bývalé pozemkové knihy.

Domnívám se, že je třeba vytvořit nový procesní předpis pro zápis právních vztahů do katastru. Procesní předpis by měl vzít v úvahu, že řízení o zápisu práva do katastru je listinným řízením. Výchozím vzorem pro jeho sestavení by měl být knihovní zákon. Je třeba, aby zápis všech věcných práv probíhal vkladem. Tím odpadne nebezpečí, že zápisy provedené nesprávně záznamem nepovedou ke vzniku vlastnického či jiného věcného práva. Je také nezbytné přizpůsobit podmínky přezkumu listinám, zapisovaným dosud záznamem. Pokud připustíme, že vkladem by se zapisovala práva i na základě soudních rozhodnutí, mohly by podmínky pro povolení vkladu být stanoveny obdobně jako v pozemkové knize, do níž se zápis práv na základě soudních rozhodnutí prováděl také vkladem. Podle knihovního zákona mohl být vklad povolen pouze podle listiny, která je vyhotovena ve formě předepsané pro její platnost. Listina musela být dále prostá zřejmých vad, kterými se oslabuje její věrohodnost a skládala-li se z několika archů, musely tyto archy být pevně sešity tak, aby se žádný z nich nemohl podvrhnout. V listinách musely být osoby zúčastněné na právním jednání označeny tak, aby nemohly být zaměněny za jiné, a udáno místo, den, měsíc a rok, aby bylo zřejmé, kde a kdy byla listina vyhotovena. Vklad se mohl stát jen podle veřejných listin anebo takových soukromých listin, na kterých byly podpisy úředně ověřeny.

Zapisování právních vztahů do katastru výlučně vkladem by mělo i další přednost. Katastrální úřad by mohl nepovolit zápis práva v těch případech, kdy byl dosud s ohledem na evidenční záznamový princip bezmocný a musel zápis provést, i když věděl, že zapisovaný stav neodpovídá skutečnosti. Zároveň by zápis všech právních vztahů vkladem vedl i k tomu, že proti každému nepovolení zápisu by se dotčená osoba mohla obrátit s opravným prostředkem k soudu.

Podle mého názoru by též bylo třeba umožnit podat opravný prostředek k soudu i proti kladnému rozhodnutí o povolení vkladu. Dále by bylo vhodné obnovit tzv. intabulační doložku. To by znamenalo, že žádný zápis právního vztahu nebude proveden na úkor dosud zapsaného vlastníka nemovitosti bez jeho předchozího souhlasu. Výjimkou by byly zápisy exekučního charakteru. Zde by souhlas dosavadního vlastníka se zápisem byl nahrazen souhlasem soudu nebo jiného správního orgánu s provedením navrhovaného zápisu. V případech, kdy určité právo vzniká, mění se nebo zaniká ze zákona, by zvláštní zákony měly tomu, jehož právo zaniká nebo se omezuje, stanovit povinnost vyslovit písemný

souhlas se zápisem nebo výmazem práva v katastru. Tento souhlas by v případě odeřpení mohl být nahrazen rozhodnutím soudu.

Je třeba zvážit též možnost podmíněného vkladu, který by byl obdobou záznamu v tom smyslu, v jakém ho chápala pozemková kniha. Spravení podmíněného vkladu na nepodmíněný by se vázalo na splnění smluvně sjednané odkládací podmínky, v praxi zejména na zaplacení kupní ceny. Obchod s nemovitostmi by se tak stal bezpečnější. Odpadla by častá potřeba notářských úschov složené kupní ceny a bankovních akreditivů, které se dnes zřizují před podáním návrhu na vklad vlastnického práva do katastru nemovitostí, a jejich vyplacení prodávajícím je vázáno na povolení a provedení vkladu práva do katastru.

Je otázkou, zda navrhovanému vkladovému režimu podříditi i zápisy převodů nemovitého majetku ve vlastnictví státu, krajů či obcí z jednoho subjektu na druhý, jiných v případě převodu práva hospodaření a dalších jiných než věcných práv k nemovitostem.

Dále je třeba obnoviti ochranu osob, jednajících v dobré víře v pravdivost zápisů v katastru. Je třeba zároveň zajistiti dostatečnou ochranu skutečných vlastníků, kteří mohou, a to nelze prakticky zcela vyloučit, být osobami odlišnými od vlastníků zapsaných v katastru. Jedním z prostředků, jak by se k takovému stavu dospělo, by bylo zákonné ustanovení, podle kterého by každý, kdo nabyl právo od vlastníka zapsaného po určitou dobu v katastru (v pozemkové knize např. 60 dnů po uplynutí lhůty pro podání stížnosti proti zápisu), byl chráněn tak, jako by nabyl od vlastníka. Delší doba (např. uvedené 3 roky) by měla být stanovena pro případ, že ten, kdo tímto zápisem vlastnické právo pozbyl či doznal jiné újmy (např. zápisem zástavního práva), o zápisu provedeném na jeho úkor nebyl katastrálním úřadem vyrozuměn. Kratší doba, např. 2 měsíce, by se stanovila pro případy, kdy osoba, na jejíž úkor byl v katastru zápis práva proveden, o provedeném zápisu byla prokazatelně vyrozuměna. V této souvislosti by bylo nutné zabezpečiti, aby každý, na jehož úkor byl v katastru zápis proveden, byl o provedeném zápisu vyrozuměn dopisem doručeným do vlastních rukou, či jiným prokazatelným způsobem. Vyrozumění by mělo proběhnout nejen tak, že bude doručena listina s doložkou o provedení vkladu, ale také kopie zápisu v katastru před a po provedení vkladu do katastru.

Pro účinnost těchto opatření by bylo vhodné stanovit určitou přechodnou lhůtu, ve které by byli vlastníci nemovitostí vyrozuměni o stavu zapsaném dosud v katastru s výzvou, aby v případě, že tento stav neodpovídá skutečnosti, podali proti zapsanému stavu v určité lhůtě námítky.

V této souvislosti je třeba uvést, že bezpečnost katastru něco stojí, a proto by měly být zvýšeny poplatky za zápis práv do katastru. Od poplatků by měly být osvobozeny snad exekuční zápisy práv a zcela jistě výmazy zaniklých věcných práv. U výmazu zástavního či předkupního práva nebo věcného břemene by byl

poplatek za výmaz svou výší zahrnut již v poplatku za vklad těchto práv. Část vybraných poplatků by zřejmě měla být ukládána na zvláštním fondu, který by sloužil k případným náhradám škody.

Nelze opominout, že takové zajištění ochrany dobré víry v pravdivost údajů katastru by nezbytně vyvolalo dualitu vlastnického práva k nemovitostem, která už byla v době obecného zákoníku občanského. Vedlo by to k tomu, že vedle naturálního vlastníka, jemuž svědčí skutečné vlastnické právo, by zde existoval knihovní vlastník, jemuž svědčí zápis v katastru nemovitostí. Naturální vlastník by měl být oprávněn žalovat knihovního vlastníka, aby byl místo něho zapsán jako vlastník v katastru nemovitostí. Ve prospěch takto žalujícího by se v katastru vyznačovala poznámka spornosti. Její vyznačení by nevedlo tak jako dosud k přerušení řízení o povolení vkladu, zbavovalo by však budoucího kupce dobré víry pro případ, že by v soudním řízení vyšlo najevo, že koupil od nepravého vlastníka.

Pro zlepšení katastru a důvěryhodnosti jeho zápisů si lze představit i některé další kroky. Rovněž je možné některé z předložených návrhů nahradit jinými. Zde se jedná o první představy, které budou jistě v budoucnu korigovány. O této problematice je třeba vést diskusi a hledat optimální řešení, které by našlo vyvážené řešení nutnosti chránit vlastnické právo skutečného vlastníka a zároveň řešilo účinnější ochranu dobré víry třetích osob v pravdivost zápisů vedených v katastru.

---

**Mgr. Ing. Petr Slunský**  
soudce Okresního soudu ve Znojmě

## ***Vazba adhezního řízení na občanské právo a civilní proces***

Adhezní řízení je nejfrekventovanější příklad řešení odpovědnostního vztahu výslovně neřešeného občanskoprávními normami; přesto vykazuje mnohost vazeb na normy občanského práva.

Pro jasnost účelu tohoto řízení a jeho smyslu je účelné zmínit sémanticky význam slova *adheze*. Přes multiplicitu jednotlivých významů tohoto pojmu je zřejmé, že v našem případě znamená totéž co *přilnutí*. Je zajímavé, že přes hojnost užívání samotného pojmu adhezní řízení se samotný pojem adheze a adhezní nevyskytuje v samotném textu zákona, přesto bez výjimky se při výkladu

a aplikaci příslušných norem bez použití tohoto pojmu nelze obejít. Samotný pojem adhezního řízení není explicitně zmíněn ani v zákoně č. 209/1997 Sb., o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestní činnosti a o změně a doplnění některých zákonů.

*Přílnutí adhezního řízení k linii trestního procesu* je definováno v ust. § 43 a násl. trestního řádu, jeho procesní dynamika v ust. § 206 odst. 2, 3, 4 trestního řádu, procesní ukončení řízení v ust. § 228, resp. § 314 trestního řádu, dále pak odkazujícím ust. § 229 trestního řádu. Více nebo méně uzavřená adhezní řízení pak představují alternativy ustanovení o podmíněčném zastavení trestního stíhání (konkrétně ust. § 307 odst. 1 písm. b) odst. 3 tr. ř.) o narovnání.

Nestejnorodost a odlišnost adhezního řízení se samotnou ryze trestní linií řízení lze vysledovat pomocí několika hledisek. Nejdůležitějším hlediskem je v případě adhezního řízení *prolomení zásady legality* a oficiality na úkor zde posílené *zásady oportunité*, neboť poškozený je nucen k procesní iniciativě.

Tento posun směrem k oportunitě je opodstatněn tím, že dynamika ust. § 2 odst. 5 trestního řádu, kde je zakotvena povinnost orgánů činných v trestním řízení být procesně aktivní dle pravidel § 2 trestního řádu a navazujících ustanovení, adhezní řízení je podrobeno spíše analogii spojení § 206 odst. 2 věta první trestního řádu s principem petitu občanskoprávní žaloby.

Pokud jde o vazbu na občanskoprávní odpovědnost, sluší se uvést zejména následující:

V adhezním řízení se projednává nárok poškozeného na náhradu škody způsobené trestným činem. Toto řízení, jak je imanentně obsaženo v názvu, není samostatným řízením, ale je jako nedílná součást vtěleno do řízení trestního. Není odděleno ani časově, formálně ani jiným procesním způsobem. Jeho spojení s občanskoprávními normami tvoří skutečnost, že nárok poškozeného vůči *obviněnému* (pokud je rozhodováno v režimu ust. § 314 tr. ř. – ve spojení s legální definicí ust. § 12 odst. 8 tr. ř.) nebo vůči *obžalovanému* (je-li nařízeno hlavní líčení), nebo posléze vůči *odsouzenému*, řeší trestní soudce nejčastěji podle hmotněprávních norem občanského zákoníku, zákoníku práce, obchodního zákoníku, případně jiných norem. Tato linie vymezuje vazbu na normy občanskoprávní, odděluje je však zase z druhé strany nemožnost aplikace ust. § 136 o. s. ř., kdy soud v případech nepoměrných obtíží se zjišťováním nároků či nemožnosti zjištění se řídí volnou úvahou, nýbrž zjišťování nároků je striktně regulováno ust. § 89 odst. 1 písm. e) trestního řádu.

Situaci, kdy se adhezní řízení ocitne v určité trestním řádem stanovené potíži, řeší ust. § 229 odst. 1 alinea druhá, tedy situace, kdy soudce by musel s odkazováním překročit hranici potřebnou pro samotné řízení trestní. Zde tedy sledáváme *počátek výluky aplikace občanskoprávních norem*, neboť je nepřipustné použití analogie občanského soudního řádu (vzájemné započtení nároku apod.).

Na straně druhé lze vysledovat ze soudní praxe, že ačkoli není možné adhezni řízení ukončit soudním smírem (§ 99 o. s. ř.) ani uznáním nároku (§ 153a o. s. ř.), dochází často v řízení k tomu, že obžalovaný přistoupí během řízení k institutu, neregistrovanému přímo a výslovně v procesních normách trestního práva, nárok poškozeného uzná, a za koordinace soudu podobně jako při soudní dohodě přistoupí k „uznání“ nároku. Tato paralela s občanskoprávním procesem je zřetelná v samotné procesní realizaci, kdy toto uznání *sui generis* je stvrzeno podpisem v textu protokolu o jednání. To pak má za následek jednoznačný podklad pro těžko napadnutelné rozhodnutí o náhradě škody jakožto nedílné součásti trestního rozhodnutí, dále zkrácení samotného dokazování. Jedná se zde o aplikaci analogie *iuris* (spojení s ust. § 153a odst. 1 o. s. ř., § 153a odst. 1 věta první o. s. ř.).

Blízkou příbuznost s ust. § 99 případně ust. § 67 o. s. ř. o soudním smíru s institutu trestního řízení pak představuje ust. § 307 odst. 1 písm. b) alinea druhá tr. ř. o podmíněném zastavení trestního stíhání, ust. § 309 odst. 1 tr. ř. o narovnání a eventuálně aplikace ust. § 24 trestního zákona o upuštění od potrestání, neboť použití ustanovení o podmíněném zastavení trestního stíhání a o schválení soudního smíru nese s sebou jako nezbytnou podmínku uzavření dohody o náhradě škody, kde trestní soud podobně jako v občanskoprávním procesu zkoumá nezbytné atributy občanskoprávních rozhodnutí, jako je hmotněprávní odpovědnost náhrady škody, způsob realizace, vykonatelnost v souladu se samotným trestněprávním rozhodnutím, které pak tvoří celkovou ekvitu. Jejím podstatou je spravedlivé uspokojení nároků poškozeného, kdy poškozený nebo jeho zástupce může navrhnout v soudním stadiu trestního stíhání soudu, aby použil analogie ust. § 99 o. s. ř. o soudním smíru, eventuálně ust. § 558 občanského zákoníku o uznání dluhu. Tento návrhový institut by pak byl podkladem pro vykonatelný výrok trestního rozsudku, tedy jeho části o náhradě škody. Procesním a hmotněprávním důsledkem by pak byla i povinnost odsouzeného k náhradě nákladů potřebných k účelnému uplatnění jeho nároku na náhradu škody v trestním řízení, včetně nákladů vzniklých přibráním zmocněnce (§ 154 tr. ř.), což je konečkonců často odměna advokáta.

Fakultativně a volnou úvahou pak dává možnost téže dohody aplikace ust. § 24 trestního zákona o upuštění od potrestání.

Společným znakem posledně vyjmenovaných institutů je dohoda o náhradě škody, kdy hmotněprávní nárok je vtělen do dohody, která vytvoří v případě aplikace § 307 tr. ř. podmínky pro stimulaci obžalovaného, aby ve zkušební době (po dobu šesti měsíců až dvou let) vyvinul úsilí nahradit škodu (podobně jako při podmíněčném odsouzení ve spojení s ust. § 60a odst. 3 tr. zák.). Při aplikaci ust. § 309 tr. ř., eventuálně při aplikaci § 24 trestního zákona je samotná náhrada škody podmínkou pro použití těchto alternativ. Případně pak ještě nutno přihlídnout při ná-



hradě škody při podmíněném zastavení trestního stíhání k dikci ust. § 307 odst. 1 tr. ř. písm. b) alinea třetí... „*učinil jiná potřebná opatření k náhradě škody*“. Tato na první pohled vágní formulace by mohla dát vzniknout iniciaci širokých možností uplatnění rozmanitých občanskoprávních institutů směřujících k uspokojení nároků poškozeného; to bývají i nároky plynoucí z pojištění a podobně.

V tomto duchu lze přistupovat k obviněnému ve zkušební době z hlediska ust. § 307 odst. 3 tr. řádu i k podmíněně odsouzenému dle § 59 odst. 2, 3, § 60a odst. 3, 4 tr. zák. při uložení podmínek k uspokojivému průběhu zkušebních dob.

Tato formulace „jiná opatření“ by mohla dát vzniknout eliminaci a kompenzaci jedné z nejslabších stránek tzv. dohody o náhradě škody, která totiž není exekučním titulem. Dohoda, která je ve svém důsledku exekučně neproveditelná a není v dané situaci zdvojením právní jistoty poškozeného, by mohla být vtělena do usnesení o soudním smíru v občanskoprávním řízení. Ta by potom přiměla soud, aby po splnění všech ostatních zákonných podmínek přikročil k aplikaci ust. § 307 tr. ř., eventuálně § 24 trestního zákona, to znamená k uplatnění institutu o upuštění od potrestání nebo o podmíněném zastavení trestního stíhání, okamžik, kdy obžalovaný i poškozený mají na aplikaci těchto ustanovení společný zájem, neboť pro obžalovaného tento institut představuje určitou modalitu zmírnění důsledků trestního stíhání, pro poškozeného pak větší jistotu náhrady škody.

Analogie linie občanskoprávní s trestním procesem se pak projeví zárodečně a procesně ve zmíněné dohodě o náhradě škody. Jak zmíněno výše, tato dohoda se potom transformuje do samotného výroku trestního rozsudku.

Aplikace mezistupně obdoby občanskoprávního smíru jako podmínky dalšího rozhodnutí soudu by koneckonců připadala v úvahu při rozhodování též o jiných nárocích poškozeného, neboť soud je v adhezním řízení oprávněn rozhodovat i o takovém nároku, o němž by byl příslušný rozhodovat jiný orgán, např. regresní orgán. Obdobu občanskoprávního smíru by zde představoval uzavřený smír dle ust. § 48 odst. 1 zákona č. 71/1967 Sb. (správní řád). Pro subjektivní právo poškozeného a jeho soukromoprávní iniciativu by pak občanskoprávní „mezistupeň“ soudního smíru mohl být podmínkou pro odnětí souhlasu s trestním stíháním pro trestné činy uvedené v ust. § 163 a odst. 1 tr. ř. Zde by opět mohl být pro poškozeného zdroj právní jistoty, neboť by mu bylo do rukou dáno rozhodnutí, které je exekučním titulem.

Pro právní jistotu poškozeného pak nic nebrání tomu, aby během trestního stíhání ve stadiu soudním uzavřel s obžalovaným soudní smír – tentokrát výhradně v režimu ust. § 67 o. s. ř. Rozhodnutí o tomto smíru by potom bylo důležitým podkladem pro konečné rozhodnutí ve věci trestní. To předpokládá logicky iniciativu poškozeného, resp. jeho zástupce.

Úvahy o podobných mezistupních nebo formách odklonů od trestního řízení by mohly být inspiračním zdrojem pro zákonodárce, který by mohl trestní proces a trestního soudce vybavit možností zprostředkovat v řízení takovéto vykonatelné rozhodnutí. Toto rozhodnutí by kromě jiných jistot dávalo např. jistotu úplného splácení náhrady škody pro případ, kdy úplné splácení by spadalo již do doby, kdy je trestní stíhání definitivně již uzavřeno. Navíc ze zkušenosti plyne, že chování obžalovaného a jeho vstřícnost k náhradě škody se mění v závislosti na fázi trestního stíhání, bývá oslabena po právní moci konečného rozhodnutí. Zmíněná odbočka a mezistupeň občanskoprávního vyřešení náhrady škody způsobené trestným činem by potom mohla být vtělena do ust. § 44 odst. 2 tr. ř., podle něhož o účasti poškozeného podle povahy věci rozhodne krajský soud. Ten by mohl iniciovat uspokojení nároku formou vykonatelného smíru či jiného obdobného rozhodnutí.

Při přiměřených iniciativách soudu by takto mohl být suplován ratio legis zákona č. 209/1997 Sb., o poskytnutí pomoci obětem trestné činnosti, neboť podobnými instituty by byl nárok poškozeného uspokojen operativně a účinně. Trestní soud by iniciativu obžalovaného pak mohl (ale nemusel) zahrnout do úvah dle ust. § 23 a § 31 trestního zákona.

Nejčastější a nejpřímější spojenci s občanskoprávním procesem představuje ust. § 229 odst. 1, 2, 3 tr. ř., kdy soud v případě přesahu potřeby dokazování pro účely trestního řízení, možnosti průtahů řízení (odst. 1), při částečném přisouzení nároku poškozeného (odst. 2), při vyslovení zprošťujícího rozsudku (odst. 3), zcela nebo zčásti odkáže poškozeného na řízení občanskoprávní (nebo jiné), přičemž při aplikaci § 229 odst. 2 může být skryt základ pro komplikaci při následném občanskoprávním řízení. Přiznání části nároku při trestním řízení sice představuje pro poškozeného určitou jistotu exekučního titulu, poměrné jednoduchosti a relativní včasnosti uspokojení jeho nároku a pro okamžik rozhodování se soudu jeví spravedlivé o části nároku rozhodnout.

V nezřídkačových případech se toto rozhodnutí stává podkladovým pramenem pro další řízení občanskoprávní. V tomto občanskoprávním řízení musí soud nutně dokazováním oddělit (v převážné většině nárok na peněžité plnění) část nároku, o němž již bylo rozhodnuto, od onoho, o němž poběží nyní. Zcela zřejmě bude muset soud provádět podobné dokazování. Některé důkazy použitelné v trestním řízení však zde budou nepoužitelné, neboť svědci jsou v každém z procesů poučeni odlišným způsobem, zatíženi odlišnými povinnostmi i právy (např. § 126 o. s. ř. versus § 100 tr. ř.).

Dále je potřeba si uvědomit, že separaci obou složek by bylo zřejmě možno nejlépe vysledovat z odůvodnění trestního rozhodnutí. To však nelze použít v žádné formě jako důkazu. Soudce v tomto řízení musí provádět dokazování s eventuálním vyloučením nebo naopak použitím duplicity dokazování s nemož-

ností provádění stejných důkazů jako v řízení trestním, s cílem separovat a ohrančit hranici výše a typu nároku, o němž již bylo pravomocně rozhodnuto od toho, o němž rozhodnuto má být. Paradoxně tak často dochází k tomu, že již částečně odjudikovaný nárok znesnadní následné řízení. Trestní soud, který při rozhodování tuto situaci musí předvídat, stojí tak před alternativou část nároku přiznat a již nyní částečně uspokojit nárok poškozeného a založit znesnadněné dokazování při následném občanskoprávním řízení, k němuž ale nemusí vůbec dojít, nebo se přiklonit k alternativě druhé, kdy v zájmu usnadnění dokazování odkáže celý nárok do řízení civilního, samozřejmě za splnění ostatních podmínek, které vyžaduje trestní proces. Na následné civilní řízení pak má vliv i výroková část trestního rozsudku, kde je vymezena kvalifikace trestného činu, neboť tento výrok pak má přímý dopad na možnost uplatnění ust. § 442 odst. 3 občanského zákoníku, kdy se škoda způsobená trestným činem uspokojuje z věcí, které by jinak výkonu soudního rozhodnutí nepodléhaly. Tento významný zásah, sankce, přesahující rámec trestněprávních předpisů a zasahující do občanskoprávního zákoníku tak postihuje věci, jejichž ochrana by jinak spadla do režimu Listiny základních práv a svobod.

Soud i poškozený v trestním řízení jsou postaveni před otázku, zda zabezpečit alespoň částečnou jistotu uspokojení nároku formou výroku trestního rozhodnutí s odkazem zbytku do občanskoprávního řízení a tím i s položením zárodku důkazních komplikací, jak bylo zmíněno, nebo na úkor jistoty poškozeného zcela odkázat do občanskoprávního řízení s tím, že další dokazování bude usnadněno. Vzhledem k paralelní úpravě s občanskoprávním procesem může případ od případu být poškozeným navrhnout výrok prvního či posléze zmíněného druhu, pokud se týče náhrady škody.

Poškozený, eventuálně jeho zmocněnec se v tomto případě bude rozhodovat patrně podle konkrétní důkazní situace a vyhlídek na úspěch při dokazování v následném občanskoprávním řízení. Zde potom v každém případě bude požívat všech výhod, např. § 450 věta třetí občanského zákoníku, kde je vyloučeno moderační právo soudu při určení povinnosti o náhradě škody, § 456 ve spojení s legální definicí § 451 odst. 2 občanského zákoníku, § 459 věta první občanského zákoníku, kdy je možno nárok poškozeného uspokojit z věcí, které jinak podle ustanovení občanského soudního řádu výkonu rozhodnutí nepodléhají.

---

## PŘEČETLI JSME ZA VÁS

**Baxa, J.: Rok 2001 v legislativě Ministerstva spravedlnosti. Právní rádce č. 1/2001, s. 3**

Náměstek ministra spravedlnosti podává souhrnnou informaci o legislativních záměrech ministerstva v nastávajícím roce. Po přijetí velkých novel o. s. ř., obch. z. a obč. zák., zák. o konkurzu a vyrovnání a na ně navazujících podzákoných předpisů zbývá na druhý pokus prosadit v parlamentu zákon o soukromých soudních exekutorech. V trestní oblasti byl sice přijat nový zákon o výkonu trestu odnětí svobody, o probační a mediační službě, velké novely zákona o vazbě a o vězeňské službě a justiční stráží, chybí však to nejpodstatnější – zásadní změna pravidel trestního řízení. Velká novela tr. řádu po předchozím neúspěchu byla znovu předložena k projednání a má snad reálnou šanci na schválení na jaře t. r. Ministerstvo předkládá vládě dva rozsáhlé věcné záměry. Kodifikace soukromého práva zahrnuje nejen materii dnešního obč. zák., ale i soukromoprávní vztahy dosud upravené obch. zák., zák. o rodině, částečně zák. práce a dalšími předpisy. Věcný záměr kodifikace trestního práva hmotného musí být účinným nástrojem reakce státu na kriminalitu. Doplňkem v trestní oblasti bude připravovaný návrh zákona o odpovědnosti mládeže za protiprávní jednání a o soudnictví nad mládeží. Ministerstvo chce opět předložit novely zákonů upravujících organizaci soudů a státních zastupitelství. Dluhem je absence plnohodnotného správního soudnictví. Parlamentu byl předložen koncepční materiál s variantami řešení, jeho posouzení bude východiskem pro další postup. Problémem postupujícím všechna právní řízení je otázka práva na právní pomoc. **Chybí komplexní úprava, která by zajistila přístup ke spravedlnosti každému, stanovila rozsah povinného právního zastoupení v řízení před soudem a upravila způsob jeho financování. „Ve spolupráci s Českou advokátní komorou budeme hledat řešení této otázky“** – uvádí se zde doslova. Ministerstvo hodlá předložit i zcela novou úpravu úpadkového práva. Předložen byl již i věcný záměr zákona o registrovaném partnerství osob stejného pohlaví. Novou úpravu čeká problematika soudních znalců a tlumočnicků. ■

**Scholcz, Ladislav: Úvaha o integraci Slovenskej advokátskej komory a Komory komerčných právníkov. Justičná revue č. 12/2000, s. 1276 – 1279.**

Autor – státní tajemník MS SR – v úvodu konstatuje, že kolem možného sloučení obou komor nastalo jiskření, které vyústilo do polemik. Návrh na sloučení je z legislativní dílny MS SR. Podporu vyjádřila Slovenská advokátní komora,

Komora komerčních právníků se sloučením brání. T. č. působí v ČR pouze Česká advokátní komora – zdá se, že bez újmy na zájmech bývalých komerčních právníků. Nikde není psáno, že Slovensko musí následovat příklad ČR, na druhé straně důvody pro integraci v ČR byly velmi racionální – pozice advokáta je pro občanskou společnost mnohem srozumitelnější. Dalším důvodem jsou zahraniční zkušenosti – např. kvůli ostré kritice v polovině 90. let ve Francii zanikli právní poradci, obdoba komerčních právníků. Napětí v těchto obdobných profesích zaznamenáváme i v Polsku a Maďarsku. Dnes mají advokáti a komerční právníci stejná práva a povinnosti, kromě práva obhajovat v trestním řízení. Zde problém není, protože momentálně je o „ex offio“ relativně vysoký zájem a perspektivně se při rekodifikaci uvažuje s veřejnými obhájci. Potom nebude ani teoreticky hrozit, že by někdo byl ustanoven obhájcem, aniž by byl odborně kompetentní. Nelze ani obejít, že SR se uchází o vstup do EU. Další vývoj musí proto respektovat vývoj advokátního práva v Evropě, což není možné při rozdílnosti profesních komor. SAK uvedla více důvodů pro integraci. KKP se koncem roku opět vyjádřila negativně – ztotožňuje likvidaci komory pomalu s likvidací komerčních právníků, což je zásadní omyl. Po integraci získají KP pozici advokátů. Zástupci KKP však nemají vůbec jasno, o co v integraci jde. I stát má právo na to, aby se vztahy ke komorám nekomplikovaly duplicitou. ■

### **Vaške, Viktor: Prohlášení o majetku podle novely o. s. ř. Právní rozhledy č. 1/2001, str. 11 – 23.**

V obsáhlé studii se autor – čerstvý absolvent PF UK v Praze – věnuje novému institutu, zavedenému novelou o. s. ř. Studie, která získala první cenu ve studentské soutěži o nejlepší právnickou práci, je rozdělena do těchto oddílů: Úvod; Kdo může prohlášení o majetku navrhnout; Podmínky prohlášení o majetku; Obsah prohlášení o majetku; Realizace prohlášení o majetku; Neúčinnost právních úkonů povinného; Porušení povinnosti při prohlášení majetku; Závěr. Autor v závěru konstatuje, že se snažil upozornit na některé nesrovnalosti nové úpravy, nabídnout možnosti jejich řešení a pomoci tak právní praxi. ■

*V č. 1/2001 BA jsme otiskli na str. 84 – 89 rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 21. 8. 2000 č. j. Cdo 717/99-127 k otázce výpočtu hodnoty členských práv a povinností k bytu spojených s členstvím v bytovém družstvu při soudním vyřádkování bezpodílového spoluvlastnictví manželů.*

**Časopis Ad notam č. 5/2000 přináší usnesení MS v Praze čj. 24 Co 267/99-30 z 29. 10. 1999,** zabývající se rovněž touto otázkou, zejména též pojmem zůstatková hodnota „členského podílu“. Rozhodnutí konstatuje, že tento

pojem nezná už obč. zák., ani obch. zák. a vyjadřuje se k otázce, jak má být tato problematika v případě projednání dědictví řešena. V tomto ohledu odkazujeme na uváděný pramen. Považujeme však za vhodné informovat o redakční poznámce k tomuto rozhodnutí. Uvádíme její podstatu: Tato otázka je jedním z výrazných problémů současné praxe v řízení o dědictví. Uveřejněné rozhodnutí předkládá jen jedno z možných řešení. Je namístě připomenout jiné názory, např. zařazování podílu v bytovém družstvu do obecné ceny majetku hodnotou odpovídající vypořádajícímu podílu. K možnosti zařazování podílu v SBD do obecné ceny majetku „tržní hodnotou“ se praxe vesměs staví odmítavě, neboť byt, který není ve vlastnictví, nemůže být předmětem převodu. Převádět lze jen členský podíl. Pro dědice není ostatně ani tak podstatné, jak bude stanovena hodnota podílu, ale spíše otázka, zda obdrží dostatečnou protihodnotu od jiného dědice.

V poznámce se též zmiňuje názor, podle kterého není vyloučeno, aby dědic – nabyvatel členského podílu – se v dohodě o vypořádání dědictví zavázal vyplatit ustupujícímu dědici (dědicům) částku, přesahující hodnotu členského podílu nebo dokonce i obecnou cenu majetku náležejícího do dědictví. Blíže k tomu odkazuje poznámka na stař J. Mikeše: *Vypořádání dědictví, Ad notam č. 2/1997, s. 40an. Časopis Ad notam, stejně jako všechny ostatní domácí právnícké časopisy, je k dispozici v knihovně ČAK.* ■

### **Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. Soudní judikatura III/2000 – příloha.**

V rámci uvedené sbírky soudních rozhodnutí vydávané nakl. ASPI Publishing, s. r. o., vychází úplný přehled judikatury sestavený JUDr. Jiřím Doležálkem, soudcem KS v Ostravě. Přehled obsahuje buď právní věty nebo též podstatné části odůvodnění. Jde celkem o 90 judikátů, zařazených do šesti oddílů: I. Obsah práva na ochranu osobnosti, podmínky jeho uplatnění, předpoklady ochrany; II. Subjekty práv a povinností při ochraně osobnosti; III. Právní prostředky ochrany osobnosti; IV. Ochrana osobnosti při uplatňování tzv. lustračního zákona; V. Ochrana osobnosti při výkonu svobody projevu; VI. Ochrana osobnosti – právo na soukromí. K bodu V. uvádíme hesla: Oprávněnost kritiky, meze svobody projevu, poměr práva na ochranu osobnosti k právu na šíření informací, postavení tisku, oprávněnost kritiky v politice, fakta a hodnotící soudy. ■

V. M.

### ***K soudní pravomoci přezkoumání podmínky pro zápis do seznamu advokátů***

**Jestliže žadatel učinil u České advokátní komory pouze dotaz, zda splňuje podmínky pro zápis do seznamu advokátů, aniž podal žádost o zápis do tohoto seznamu, a tento dotaz byl zodpovězen záporným přípisem Komory, nemůže se žadatel domáhat soudní žalobou určení, že splňuje podmínky uvedené v § 5 odst. 1 a) až d) zák. o advokacii.**

Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 1 z 22. 8. 2000, č. j. 30 C 23/2000-18.

Tímto usnesením soud řízení zastavil.

#### Z odůvodnění:

Žalobci podali ke zdejšímu soudu určovací žalobu, kterou se domáhají, aby soud vyslovil, že splňují podmínky uvedené v § 5 odst. 1 písm. a) až d) zák. o advokacii.

Žalovaná ve svém vyjádření k žalobě se odkazem na ustanovení § 7 odst. 2 o. s. ř. ve spojení s § 55 a) a § 55 b) zák. o advokacii uvedla, že v této věci není dána pravomoc soudu, neboť žalobci ani nepodali žádost o své zapsání do seznamu advokátů, pouze učinili dotaz, a to dne 15. října 1999. Tentýž dotaz vznesl již žalobce ad A) též 21. 4. 1993.

Civilní pravomoc soudů se vztahuje na věci uvedené v § 7 o. s. ř. Tato civilní pravomoc soudů je věcně vymezena tak, že v civilním soudním řízení se projednávají a rozhodují věci vyplývající z občanskoprávních, pracovních, rodinných a obchodních vztahů a dále jiné věci pouze stanoví-li to zákon. Existence pravomoci soudu je jednou z podmínek řízení a není-li dána, nemůže soud jednat a je dle § 104 odst. 1 o. s. ř. povinen řízení zastavit.

Dle § 5 odst. 1, 2 zák. o advokacii žalovaná zapíše na žádost do seznamu advokátů každého, kdo splňuje podmínky dále uvedené v citovaných ustanoveních. Z citovaných ustanovení plyne, že žadatel o zápis do seznamu podá žádost, jejíž přílohu budou tvořit listiny osvědčující splnění podmínek v citovaném ustanovení. Dle § 55 b) odst. 1 zák. o advokacii ten, kdo nebyl ve lhůtách stanovených tímto zákonem zapsán do seznamu advokátů, může se obrátit na soud, aby o jeho právu rozhodl. Toto ustanovení zakládá civilní pravomoc soudu dle § 7 odst. 2 o. s. ř. rozhodovat ve věci, kdy na základě řádně podané žádosti

obsahující nezbytné náležitosti žalovaná ve stanovené lhůtě žadatele do seznamu nezapsala.

Ze znění žaloby vyplývá, že žalobci nepodali žádost ve formě, dle níž by mohla žalovaná v uvedené lhůtě posoudit a rozhodnout, zda žalobci splňují náležitosti dané zákonem k zapsání do seznamu advokátů; a není tedy dána pravomoc soudu, aby určil, zda žalobci splňují podmínky k zápisu.

Nedostatek pravomoci soudu je neodstranitelným nedostatkem podmínky řízení, a proto soud ve smyslu § 104 odst. 1 o. s. ř. řízení zastavil.

*Právní věta redakce.*

---

### ***K místní příslušnosti soudu ve věcech přezkoumávání zákonnosti druhostupňového rozhodnutí v kárném řízení proti advokátovi***

**Místně příslušný k přezkoumání zákonnosti rozhodnutí vydaného v odvolacím kárném řízení ve věcech advokátů je soud, v jehož obvodu má sídlo odvolací senát České advokátní komory, tedy Městský soud v Praze.**

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem z 31. 8. 2000, č. j. 15 Ca 306/2000-12.

Citovaným usnesením postoupil Krajský soud v Ústí nad Labem věc Městskému soudu v Praze.

### **Z odůvodnění:**

Občanský soudní řád v § 246a odst. 1 deroguje ustanovení tohoto procesního předpisu o místní příslušnosti v jeho třetí části, tj. § 84 tak, že v řízení dle hlavy druhé páté části občanského soudního řádu je místně příslušný soud, v jehož obvodu má sídlo správní orgán (viz legislativní zkratku v ust. § 244 odst. 2 o. s. ř.), jehož rozhodnutí se přezkoumává, není-li stanoveno jinak.

Návrhem na zahájení řízení z 15. 7. 2000, chybně označeným jako opravný prostředek – žalobce se řídil nesprávným poučením odvolacího kárného senátu – domáhá se žalobce přezkoumání zákonnosti rozhodnutí žalovaného, vydaného dle § 35 odst. 2 zák. č. 85/1996 Sb., tedy přezkoumání rozhodnutí odvolacího orgánu České advokátní komory, který jako orgán II. stupně rozhodl o odvolání žalobce ze 7. 12. 1999 proti rozhodnutí Kárného senátu České advokátní komory z 26. 3. 1999, č. j. K 157/98.

Jde tedy o přezkoumání zákonnosti tohoto druhostupňového rozhodnutí, tedy přezkoumání rozhodnutí v řízení dle hlavy druhé páté části občanského soudního



řádu. Místně příslušným k projednání žaloby a k tomuto přezkoumání zákonnosti rozhodnutí žalovaného je dle ust. § 246a odst. 1 o. s. ř. Městský soud v Praze, v jehož obvodu má sídlo správní orgán, jehož rozhodnutí má být přezkoumáno, tj. odvolací senát České advokátní komory.

Předseda senátu Krajského soudu v Ústí nad Labem proto rozhodl dle § 250d odst. 2 o. s. ř. o postoupení věci Městskému soudu v Praze.

*Právní věta redakce.*

---

***Kdy je při podmíněném zastavení trestního stíhání obviněný povinen nahradit státu odměnu obhájce***

**Uložit obviněnému povinnost nahradit státu odměnu a hotové výdaje zaplacené státem ustanovenému obhájci lze při podmíněném zastavení trestního stíhání jen tehdy, jestliže při pokračování v trestním stíhání byl obviněný pravomocně uznán vinným [§ 152 odst. 1 písm. b) tr. ř.].**

Rozsudek Nejvyššího soudu z 28. 4. 1999 sp. zn. 7 Tz 65/99.

Tímto rozsudkem Nejvyšší soud ČR ke stížnosti ministra spravedlnosti ČR zrušil usnesení Okresního soudu Plzeň-město z 25. 11. 1994 sp. zn. 6 T 95/93.

Z odůvodnění:

Bývalým městským prokurátorem v Plzni byla podána na V. K., tehdy mladistvého, obžaloba u Okresního soudu Plzeň-město pro trestný čin krádeže podle § 247 odst. 1 písm. a) tr. zák., který spáchal tím, že 30. 11. 1992 v P. ke škodě firmy S. odcizil dvě bundy zn. Saide v hodnotě 3 180,- Kč.

Usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 14. 4. 1994 sp. zn. 6 T 95/93 bylo trestní stíhání pro uvedený delikt podle § 307 odst. 1 tr. ř. podmíněně zastaveno a zároveň podle § 307 odst. 2 tr. ř. stanovena zkušební lhůta v trvání jednoho roku.

Toto usnesení nabylo právní moci 23. 4. 1994.

Usnesením téhož soudu ze dne 7. 9. 1994 sp. zn. 6 T 95/93 byla podle § 151 odst. 3 tr. ř. obhájci obviněného advokátu Mgr. K. H. určena odměna ve výši 2 000,- Kč a náhrada hotových výdajů ve výši 150,- Kč, tedy celkem 2 150,- Kč. Toto usnesení nabylo právní moci 23. 9. 1994.

Usnesením Okresního soudu Plzeň-město ze dne 25. 11. 1994 sp. zn. 6 T 95/93 bylo podle § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř. rozhodnuto, že obviněný V. K. je povinen do 15 dnů nahradit státu náklady na odměnu a hotové výdaje uhrazené

podle § 151 odst. 2 tr. ř. státem ustanovenému obhájci v částce 2 150,- Kč. Toto usnesení nabylo právní moci 6. 12. 1994.

Proti tomuto usnesení podal ministr spravedlnosti České republiky ve prospěch obviněného V. K. stížnost pro porušení zákona. Vytkl v ní porušení zákona v ustanovení § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř., neboť obviněný nebyl v dané věci pravomocně uznán vinným ze spáchání trestného činu, a proto mu nemohla být podle uvedeného zákonného ustanovení uložena povinnost nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem.

Závěrem stížnosti pro porušení zákona ministr spravedlnosti navrhl, aby Nejvyšší soud podle § 268 odst. 2 tr. ř. vyslovil, že napadeným usnesením byl ve vytykaném směru porušen zákon v neprospěch obviněného V. K., a aby podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení zrušil.

Nejvyšší soud České republiky shledal, že zákon byl porušen v rozsahu zmíněném ve stížnosti pro porušení zákona.

Podle § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř., byl-li obžalovaný pravomocně uznán vinným, je povinen nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci státem, pokud nemá nárok na obhajobu bezplatnou.

V posuzovaném případě však obviněný V. K. nebyl pravomocně uznán vinným trestným činem, neboť jeho trestní stíhání bylo podle § 307 odst. 1 tr. ř. podmíněně zastaveno, přičemž do jednoho roku od uplynutí zkušební doby nebylo rozhodnuto o osvědčení se obviněného či o pokračování v trestním stíhání, aniž na tom měl obviněný vinu. Má se tedy zato, že se osvědčil (§ 308 odst. 2 tr. ř.). Nastaly tak u něho účinky zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 308 odst. 3 a § 11 odst. 1 písm. f) tr. ř.

Nejvyššímu soudu nezbylo s ohledem na výše uvedené než vyslovit podle § 268 odst. 2 tr. ř. porušení zákona v ustanovení § 152 odst. 1 písm. b) tr. ř. v neprospěch obviněného a podle § 269 odst. 2 tr. ř. napadené usnesení Okresního soudu Plzeň-město zrušit stejně jako obsahově navazující rozhodnutí. Další rozhodnutí nebylo třeba činit. Pro úplnost lze dodat, že k uložení povinnosti obviněnému nahradit státu odměnu a hotové výdaje uhrazené ustanovenému obhájci by obecně mohlo dojít při podmíněném zastavení trestního stíhání jen za situace, že v případě pokračování v trestním stíhání (§ 308 odst. 1 tr. ř.) by byl obviněný pravomocně uznán vinným. Samozřejmě také za předpokladu, že nebude mít nárok na obhajobu bezplatnou.

*Právní věta redakce.*

*Poznámka: Rozhodnutí bylo otištěno s obdobnou právní větou pod č. 48 v čísle 8/2000 Sb. rozh. (s. 481 – 482).*

---

## Z ČESKÉ ADVOKÁTNÍ KOMORY

### 1) *Informace o schůzi představenstva ČAK konané dne 9. 1. 2001*

V pořadí 12. schůze představenstva ČAK se konala dne 9. 1. 2001 v Praze. Po kontrole zápisu z minulé schůze a zprávách o činnosti předsedy a členů představenstva ČAK následovaly tyto body programu:

**Příprava priorit představenstva ČAK pro rok 2001.** Diskusi zahájil JUDr. Čermák z žádostí, aby členové představenstva přednesli náměty ze svých úseků. Poté, co tak učinili, vzalo představenstvo na vědomí tyto náměty auložilo JUDr. Čermákovi písemný návrh priorit zpracovat a předložit do příští schůze představenstva.

**Náměty na novelizaci etických pravidel a pravidel soutěže.** Představenstvo diskutovalo rovněž o námětech na novelizaci etických pravidel a pravidel soutěže auložilo pak JUDr. Čermákovi zpracovat tyto náměty do návrhu priorit.

**Náměty členů představenstva k novelizaci stavovských předpisů.** Představenstvo vzalo na vědomí náměty svých členů auložilo JUDr. Račokovi provést revizi stávajících stavovských předpisů. JUDr. Čermákovi bylo uloženo zařadit do priorit představenstva revizi a novelizaci těch předpisů, jež budou úpravu vyžadovat.

Následovaly **běžné věci Komory**. V závěru schůze představenstvo rozhodlo o **pozastavení výkonu advokacie**.

JUDr. PhDr. Stanislav Balík

## **2) Odpověď místopředsedy vlády ČR a ministra spravedlnosti JUDr. Pavla Rychetského na dopis předsedy ČAK ve věci paušální odměny advokáta v občanskoprávním řízení**

V Praze 19. prosince 2000  
M-1820/2000

Vážený pane předsedo,

při přípravě konečného textu vyhlášky, kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení, a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, jsem velmi pečlivě zvažoval připomínky, které k návrhu uplatnila v rámci připomínkového řízení Česká advokátní komora.

Jsem si vědom toho, že odpovídající věcně nastavené výšky jednotlivých paušálních sazeb je za současné situace velice složitě. Paušální náhrada by měla představovat určitou průměrnou hodnotu, odvíjející se od průměrného počtu úkonů právní pomoci, které vyžaduje určitý druh soudního řízení v jednom stupni. Jde o úpravu zcela novou, kde není možno navázat na zkušenosti s dosavadním právním stavem. Současně úprava přichází v době, kdy lze jen teoreticky odhadovat, jaké změny v koncentraci řízení vyvolá novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 30/2000 Sb.; teprve po určité době její účinnosti bude možno vyhodnotit soudní praxi a získat tak konkrétní poznatky o tom, jaká bude pro jednotlivé druhy řízení četnost soudních jednání a jaké množství úkonů právní služby tak bude v průměru zapotřebí. Výrazně zvyšovat prostor pro soud, aby paušální částku odměn zvyšoval či snižoval podle okolností jednotlivého případu, nepovažuji za vhodné, neboť by tak byl popřen samotný smysl paušalizace.

Rozhodl jsem se proto, pane předsedo, vydat vyhlášku v zásadě bez podstatnějších změn oproti návrhu, který jste obdržel v připomínkovém řízení. Považuji však za naprosto nezbytné se k této úpravě vrátit. Ministerstvo spravedlnosti v 1. čtvrtletí 2002 provede analýzu aplikace této vyhlášky a na základě konkrétních získaných poznatků ze soudní praxe provede případné korekce sazeb či další změny vyhlášky.

S pozdravem

JUDr. Pavel Rychetský

### **3) Informace o návštěvách obhájců ve věznicích v době po 16. hod.**

*Ředitel netrestního odboru NSZ ČR JUDr. Radek Ondruš zaslal ČAK na vědomí informaci z 20. 1. 2001, adresovanou VSZ v Praze. Otiskujeme její plné znění.*

V rámci výkonu dozoru nad dodržováním právních předpisů v místech vazby a výkonu trestu odnětí svobody byly zjištěny poznatky o návštěvách obhájců ve věznicích po 16.00 hod. a zejména v hodinách nočních, v čemž bylo spatřováno zejména narušování denního režimu vězně, narušování nočního klidu jak vězně, ke kterému obhájce přichází, tak i ostatních vězňů, kteří jsou s ním v místnosti a v neposlední řadě negativní vliv na režim ostrahy, neboť v nočních hodinách je ve věznici pouze strážní služba, jejíž efektivita je v momentu, kdy se musí zabývat návštěvou obhájce, snížena.

K uvedenému dodávám:

Podle ust. § 14 odst. 3 zákona č. 283/1993 Sb. má obviněný právo přijímat ve věznici návštěvy obhájce neomezeně, tedy v kteroukoliv denní i noční hodinu, včetně dnů pracovního volna a klidu. Jedná se o právo obviněného, které musí být respektováno a návštěva jeho obhájce umožněna tehdy, pokud si to obviněný přeje, přičemž toto právo nelze omezit ani s poukazem na nedostatek pracovníků ostrahy. Pokud by si obviněný výslovně nepřál s obhájcem hovořit nebo si s ním nepřál hovořit v konkrétní hodiny, návštěva se neuskuteční.

K námitce, že v mimopracovní době je ve věznici pouze strážní služba a hrozí riziko snížení efektivity ostrahy nelze přisvědčit. Je povinností Vězeňské služby zajistit výkon vazby i trestu odnětí svobody s přihlédnutím k plnění všech povinností, které zákon ukládá. Je tedy věcí konkrétního ředitele věznice, aby organizací práce zajistil plnění účelu vazby a výkonu trestu odnětí svobody s přihlédnutím ke všem možným variantám, které může proces aplikační praxe přinést. Nelze rovněž přisvědčit ani námitce, že v mimopracovní době a zejména v nočních hodinách může být snížena kvalita kontroly průběhu návštěvy, neboť aplikace příslušných ustanovení zákona o výkonu vazby a trestu odnětí svobody nepřihlíží k době, kdy je tento zákon aplikován.

V praxi je tedy nutno zajistit, aby obhájci měli možnost v kteroukoliv dobu navštívit obviněného tehdy, pokud on si návštěvu výslovně přeje. Pokud se návštěva odehrává v době nočního klidu, je nutno respektovat právo ostatních obviněných na nerušený spánek a návštěvu zajistit tak, aby toto právo bylo dotčeno co možná v nejmenší míře. Kontroly obviněného před návštěvou obhájce, která probíhá v mimopracovní době a v nočních hodinách, jakož i kontrolu obviněného

po skončení této návštěvy je nutno provést se stejnou důkladností a kvalitou jako v pracovní době, a to bez ohledu na snížený počet pracovníků Vězeňské služby v době uskutečněné návštěvy.

### **4) Informace o postupu Vězeňské služby při dokladování porušování zákona advokáty při návštěvách ve věznicích**

*Ředitel netrestního odboru NSZ ČR JUDr. Radek Ondruš zaslal ČAK na vědomí informaci z 29. 12. 2000, adresovanou VSZ v Praze. Otiskujeme její plné znění.*

Orgány Vězeňské služby signalizují, z nařízení generální ředitelky Vězeňské služby, pověřeným státním zástupcům jako mimořádnou událost zjištěná porušování zákona advokáty a jejich koncipienty při návštěvách ve věznicích. Tyto mimořádné události jsou následně signalizovány zdejšímu státnímu zastupitelství. Veškeré zjištěné případy podezření z protiprávního jednání advokátů a jejich koncipientů, které orgány Vězeňské služby přímo nebo prostřednictvím pověřených státních zástupců zdejšímu státnímu zastupitelství signalizují, toto postupuje České advokátní komoře k prošetření, zdali popsaným jednáním nedošlo ke kárnému provinění konkrétního advokáta. Vyřízení každé konkrétní věci zdejší státní zastupitelství sleduje a od České advokátní komory žádá zprávu o učiněných opatřeních.

K nejčastějším formám protiprávního jednání advokátů při návštěvách ve věznicích patří nedovolené pronášení zakázaných předmětů, které jsou uvedeny v § 48 odst. 2 vyhl. č. 109/1994 Sb., zejména peněz a alkoholu, dále i mobilních telefonů a necenzurovaných dopisů (dále jen „zakázané předměty“). Zvláštní skupinu deliktního jednání představují verbální útoky advokátů a jejich koncipientů na personál věznic a příchody pod zjevným vlivem alkoholu.

Dosavadní praxe však ukázala, že největším úskalím prokazování kárného provinění advokáta je nedostatečné dokladování předmětného skutkového děje ze strany orgánů Vězeňské služby, zejména pak nedostatečně provedené prvotní úkony, jejichž náprava je v průběhu šetření, které provádí Česká advokátní komora, přinejmenším obtížná.

V prvé řadě je nutno mít na zřeteli, že v případě, pokud advokát pronáší do věznic zakázané předměty, dopouští se deliktního jednání nejen on, ale

i obviněný nebo odsouzený, který tyto zakázané předměty přijme a tím spáchá kázeňský přestupek. Účinnou prevencí jsou v tomto případě důkladné osobní prohlídky obviněných a odsouzených před každou návštěvou a bezprostředně po ní. V zájmu snazšího zdokladování event. kázeňského deliktu je vhodné, aby druhá osobní prohlídka po skončení návštěvy byla provedena ještě před tím, než návštěvníci opustí věznici.

Pokud se při druhé osobní prohlídce po skončení návštěvy naleznou u navštíveného zakázané předměty, je dáno důvodné podezření ze spáchání kázeňského přestupku navštíveného, kdy orgán Vězeňské služby je oprávněn a na druhé straně i povinen vyzvat podezřelou osobu ve výkonu vazby nebo trestu k podání vysvětlení podle ust. § 10 zák. č. 555/1992 Sb. Eventualita, že podezřelý po poučení odmítne vysvětlení podat na povinnosti vysvětlení žádat nic nemění. Dalším úkonem, který by měl orgán Vězeňské služby učinit, je podrobný služební záznam obsahující podrobný popis skutkového stavu včetně popisu nalezené zakázané věci a místa jejího nálezu. Součástí záznamu by mělo být i vyjádření příslušníků Vězeňské služby, kteří prováděli jak první, tak i druhou osobní prohlídku navštíveného.

Zakázané věci, které se naleznou u navštíveného, je nutno opatřením bezodkladně zajistit jako věc doličnou, která je součástí příslušného správního spisu, neboť v dalších případných trestněsprávních řízeních se bude rozhodovat o jejím propadnutí nebo zabrání. V žádném případě nelze např. nalezené mobilní telefony ukládat mezi osobní věci obviněných a odsouzených nebo zajištěné peníze ukládat na jejich osobní účty.

Pokud je dáno důvodné podezření, že zakázané věci přinesl obviněnému nebo odsouzenému advokát nebo jeho koncipient, je rovněž dáno podezření, že se tento dopustil kárného provinění spočívajícího v porušení ust. § 3 odst. 1 zákona č. 85/1996 Sb. Orgány vězeňské služby však nejsou oprávněny žádat advokáty nebo jejich koncipienty o podání vysvětlení k jejich jednání, neboť okruh osob, které mohou o vysvětlení žádat, je taxativně určen ust. § 10 zák. č. 555/1992 Sb. Zjištěné protiprávní jednání by však měly orgány Vězeňské služby neprodleně oznámit České advokátní komoře, přičemž v oznámení by mělo být uvedeno, které kárné provinění je ve skutku spatřováno a dále by zde měly být uvedeny důkazní prostředky, které jsou Vězeňské službě známy a které prokazují, že se skutek stal a že se jej dopustila konkrétní osoba. Za tyto důkazní prostředky lze považovat zejména zápis o podání vysvětlení odsouzeným nebo obviněným, u kterého byla zakázaná věc nalezena, záznam příslušníků Vězeňské služby o provedených osobních prohlídkách a jejich výsledku, popř. zdokladování vlastního skutkového děje. Pokud již skončilo kázeňské řízení u obviněného nebo odsouzeného, který zakázanou věc přijal, lze k oznámení přiložit i pravomocné rozhodnutí ve věci s vyznačenou doložkou právní moci.

V případě, pokud porušení zákona advokátem spočívá v nevhodném chování, verbálních útocích na příslušníky Vězeňské služby, popř. v jiném protiprávním jednání, měla by Vězeňská služba postupovat obdobně s tím, že k oznámení kárného provinění by měly být přiloženy vždy záznamy těch příslušníků Vězeňské služby, kteří se stali objektem předmětného protiprávního jednání.

Oznámením protiprávního jednání advokáta nebo jeho koncipienta České advokátní komoře k posouzení, zda se nejedná o kárné provinění, není nikterak omezena nebo vyloučena povinnost Vězeňské služby daná ust. § 58 odst. 1 zák. č. 200/1990 Sb., a to oznámit předmětné jednání příslušným správním orgánům k projednání, pokud toto odůvodňuje podezření, že by mohlo být přestupkem podle tohoto zákona. Souběh kárného a přestupkového řízení je v daném případě možný.

Pokud tedy státní zástupce při dozoru nad místy výkonu trestu odnětí svobody a po 1. 1. 2001 i nad místy výkonu vazby zjistí, že v dané věznici došlo k mimořádným událostem spočívajícím v tom, že advokáti nebo jejich koncipienti pronášeli obviněným a odsouzeným zakázané předměty, popř. se nevhodně chovali vůči pracovníkům Vězeňské služby či jiným způsobem porušili zákon, měl by se zaměřit na prověření, zda orgány Vězeňské služby:

1. řádně zdokladovaly skutkový stav, tedy
  - zda sepsaly záznamy s příslušníky, kteří vykonávali osobní prohlídky navštíveného a kteří našly zakázané předměty,
  - zda dokumentovaly skutkový děj,
  - zda sepsaly záznamy s příslušníky, kteří byli objekty správního deliktu či jeho svědky,
2. zda bylo zahájeno řízení o kázeňském přestupku s navštíveným, u kterého byl zakázaný předmět nalezen,
3. zda bylo rozhodnuto o propadnutí či zabrání zakázané věci nalezené u přestupce, popř. zda byla do doby vydání rozhodnutí tato věc zajištěna,
4. zda orgány Vězeňské služby oznámily předmětné jednání České advokátní komoře v dostatečně konkrétní formě s uvedením příslušných důkazních prostředků (viz bod 1 a případné rozhodnutí o kázeňském přestupku osoby, u které byla zakázaná věc nalezena),
5. zda bylo předmětné jednání postoupeno k projednání i příslušným správním úřadům v případě, pokud vykazuje souběžně znaky přestupku podle ust. zák. č. 200/1990 Sb.

Pokud státní zástupce při dozorové prověrce zjistí, že orgán Vězeňské služby zjištěné protiprávní jednání advokáta nebo jeho koncipienta řádně nezdokladoval, dávám na zvážení případné projednání s ředitelem věznice s návrhem na jednotný postup v rámci regionu.



## **5) Upozornění pro koncipienty ve 3. roce praxe**

Vzhledem k 1. termínu advokátních zkoušek ve 2. pol. 2001 (viz BA 10/2000, str. 86) se budou konat některé semináře pro advokátní koncipienty ve třetím roce právní praxe kromě II. pololetí roku 2001 (viz Věstník ČAK, částka 2/2000, oznámení na str. 31) v níže uvedených termínech tak, aby koncipienti, kteří se přihlásí na 1. termín advokátních zkoušek ve 2. pol. 2001, tj. v září, mohli absolvovat obligatorní semináře pro 3. ročník.

### **PRAHA**

**skupina A/III/99**

**– budova ČAK Praha**

31. 5. 1a, 1b

27. 6. 2a, 2b

3. 7. 3a, 3b

10. 7. 4a, 4b

### **BRNO**

**skupina C/III/99**

**– PF MU Brno**

11. 6. 1a, 1b

18. 6. 2a, 2b

25. 6. 3a, 3b

2. 7. 4a, 4b

Těchto seminářů se mohou zúčastnit i advokátní koncipienti z jiných seminárních skupin třetího ročníku, pokud se budou hlásit na I. termín advokátních zkoušek v září 2001.

**Termíny povinných seminářů pro 3. ročník pro ostatní seminární skupiny budou uveřejněny ve Věstníku ČAK, který bude rozeslán v dubnu 2001.**

Pravděpodobné termíny pro skupiny BRNO E/III/99 jsou září 2001, pro skupiny PRAHA B/III/99, D/III/99 a F/III/99 září a říjen 2001 a budou stanoveny tak, aby semináře skončily před II. termínem advokátních zkoušek (listopad 2001) a aby nekolidovaly se závěrečným školením, které se bude konat od 15. do 19. 10. 2001.

(JUDr. J. Vanderková)

## **6) Seminář k novele o. s. ř. – pro advokáty ze Severočeského regionu**

Seminář se bude konat v Ústí nad Labem, Dům kultury chemiků s. r. o., Velká Hradební 19:

**dne 20. dubna 2001 od 9.30 do 18.00 hodin a**

**dne 21. dubna 2001 od 9.00 do 16.00 hodin.**

Přednášejícími budou předsedové senátu Nejvyššího soudu ČR JUDr. Vladimír Kurka a JUDr. Ljubomír Drápal nebo JUDr. Zdeněk Krčmář.

Na Vaši účast se těší

JUDr. Jiří Císař, regionální představitel  
pro Severočeský kraj

## **7) Fakultativní seminář pro advokátní koncipienty i zájemce z řad advokátů**

**Téma: Vyrovnání** – opomíjený a nedoceněný institut úpadkového práva.

**Seminář se koná dne 6. dubna 2001 od 9.00 do 12.00 hod. v budově České advokátní komory, Národní třída 16, Praha 1, 3. poschodí – zasedací síň.**

**Lektor: doc. JUDr. František Zoulík, CSc., Univerzita Karlova, Právnická fakulta, Praha.**

Jedná se o nepovinnou výchovnou akci. Cestovné, ubytování a stravné nesou koncipienti (čl. 15 usnesení o výchově). Účastnický poplatek se nevybírá. Advokát je povinen účast na výchovných akcích umožnit (čl. 5 usnesení).

Zájemci nechtě se přihlásí urychleně na ČAK, pí Anna Šolcová, číslo telefonu 02/24 91 36 06.

## **ODPOVĚĚ NA DOTAZ**

**a) Sdělování advokátem sídla jiného advokáta na dotaz; b) K některým otázkám elektronické podoby clientského spisu**

ČAK obdržela následující dva dotazy advokátní kanceláře, obsažené v dopise z 19. 12. 2000.

**a) Sdělení nového působiště advokáta**

*Setkali jsme se s případy, kdy pracovníci advokátní kanceláře či přímo advokáti odmítli klientům sdělit nové sídlo advokáta, který již v dané advokátní kanceláři nepůsobí.*

*Domníváme se, že obdobné chování je v rozporu s čl. 4 Pravidel profesionální etiky a pravidel soutěže advokátů České republiky. Advokátovo sdělení, že mu není známo nové působíště svého bývalého kolegy, je přitom vědomě nepravdivé (čl. 4 odst. 3).*

*Dle zákona o advokacii má advokát postupovat při výkonu advokacie tak, aby nesnižoval důstojnost advokátního stavu; za tím účelem je zejména povinen dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže.*

### **b) Elektronická podoba spisů**

*Další dotaz se týká klientského spisu a jeho elektronické podoby.*

*V případě, kdy si klient vyžádal spisy od advokáta, který jej již nezastupuje, je povinností advokátní kanceláře předat spolu se spisem též jeho elektronickou podobu? Domníváme se, že v dnešní době lze za dokumentaci o poskytování právních služeb ve smyslu usnesení představenstva České advokátní komory ze dne 8. listopadu 1999 považovat též elektronickou podobu korespondence s klientem, podání, návrhů apod.*

*Domníváme se proto, že v případě, kdy se klient rozhodne pro změnu advokátní kanceláře a přeje si, aby jeho spisová dokumentace byla předána advokátu, který jej dříve zastupoval a který již nezpůsobí v dané advokátní kanceláři, je povinností této advokátní kanceláře vydat nejen klientský spis, ale též její elektronickou podobu.*

*Poslední dotaz je následující: Je advokát povinen vymazat ze svého PC dokumentaci, která se týká bývalého klienta, pokud si to klient přeje?*

Uvádíme odpověď tajemníka ČAK z 28. 12. 2000:

### **K bodu a)**

Nepatří mezi povinnosti advokáta a ani jeho zaměstnanců sdělovat sídlo jiného advokáta nebo jiné advokátní kanceláře, ať již na písemný, osobní, telefonický či jiný dotaz. Odmítnutí takové informace, která navíc nemusí být aktuální, protože např. mohlo dojít v mezidobí ke změně sídla (změna se označuje vždy až s určitým časovým odstupem ve Věstníku ČAK), nezakládá porušení povinnosti advokáta, ani podle zákona o advokacii, ani podle stavovských předpisů.

Projevem slušnosti by však měl být odkaz tazatele na příslušné místo, tj. na Českou advokátní komoru, která vede seznam advokátů (jde o seznam veřejný ve smyslu článku 43 usnesení sněmu č. 3/99 ČAK). Sídla advokátů jsou též uvedena v telefonních seznamech, popř. je možno je nalézt na internetu.

Pokud požadovaná informace je advokátem či jeho zaměstnanci poskytnuta, jde o projev vstřícnosti vůči tazateli, nikoliv o plnění právní či stavovské povinnosti.

### K bodu b)

a) Podle čl. 9 odst. 4 část věty před středníkem usnesení představenstva ČAK č. 1/97 Věstníku ČAK – etická pravidla, je advokát povinen při skončení právní služby klientovi nebo jeho zástupci na jeho žádost vydat bez zbytečného odkladu všechny pro věc významné písemnosti, které mu klient svěřil, nebo které z projednávání věci vznikly. Jde především o veškeré písemné podklady pro věc významné. Uvedené pravidlo nebrání však advokátovi, aby si od těchto listin pořídil kopie pro svoji evidenci. Některé listiny jsou v písemné podobě nenahraditelné (např. originály soudních rozhodnutí nebo smlouvy) a advokát je tedy musí vydat v této podobě. Pokud pak jde o ostatní písemnosti (např. průklepy protokolů, kopie různých jiných listin, dopisy psané klientem či jinými subjekty advokátovi apod.), i ty tvoří součást spisu a převážně jde o „písemnosti pro věc významné“.

Obě skupiny listin mohou být advokátem vedeny též v elektronické podobě. Je-li klientem nebo za něho novým zástupcem advokát požádán o vydání písemností, je povinen vydat je podle okolností buď v originální podobě (rozhodnutí apod.), nebo v kopii (např. průklepy soudních protokolů apod.). Je-li však klientem nebo jím pověřeným novým zástupcem požádán, aby písemnosti předal v elektronické podobě, pak to není jeho povinností, ale projevem kolegiálního chování, jestliže tak učiní. V písemné podobě však vydá ty listiny, jejichž povaha to vyžaduje (originál rozhodnutí, originál smlouvy).

Pokud klient nebo jím pověřený nový zástupce o vydání listin v elektronické podobě nepožádá, je nutné vydat je v písemné podobě, když ne každý klient či nový zástupce má zájem o elektronickou podobu listin.

b) Podle § 25 odst. 1 zákona o advokacii je advokát povinen o poskytování právních služeb vést přiměřenou dokumentaci. Podle čl. 3 usnesení představenstva ČAK č. 9/99 Věstníku ČAK je advokát povinen uschovat dokumentaci a klientský spis po dobu 5 let ode dne, kdy ukončil poskytování právních služeb. I při elektronické podobě dokumentace jsou vedeny základní údaje v písemné formě (přínejmenším spisový obal se základními údaji) a ten je třeba po uvedení doby uschovat. Pokud je dokumentace vedena též v elektronické podobě, lze s ohledem na technický rozvoj příslušná ustanovení o archivaci spisu vykládat tak, že stačí i uschování v elektronické podobě, přičemž o tom musí být vedena spolehlivá evidence. Advokát v takovém případě není povinen vymazat ze svého PC dokumentaci týkající se věci jeho bývalého klienta. Kdyby takové jeho žádosti vyhověl, porušil by tím platné předpisy o povinné archivaci po předepsanou dobu.

JUDr. Jiří Klouza,  
tajemník ČAK

---

## Z KÁRNÉ PRAXE

***Je závažným porušením povinností advokáta, jestliže se při zastupování klienta neúčastní ústních jednání u soudu, klienta neinformuje, jeho stanoviska nezjišťuje, a v důsledku toho provede úkon, který si klient nepřál a navíc mu tento úkon vyúčtuje.***

Kárný senát kárné komise České advokátní komory rozhodl dne 10. 11. 2000 ve věci K 14/98, kárně obviněné advokátky JUDr. V. M. takto:

Kárně obviněná JUDr. V. M. je vinna, že

1. v konkrétní právní věci svého klienta se neúčastnila ústního jednání ve dnech 27. 11. 1996 a 18. 3. 1997, klienta o své neúčasti neinformovala, průběh řízení s ním neprojednávala a dne 24. 7. 1997 podala bez dohody s ním odvolání proti vydanému rozsudku, ačkoliv se klient práva odvolání po vyhlášení rozsudku vzdal a tento úkon mu vyúčtovala,
2. nepředložila ČAK přes opakované žádosti klientský spis, tedy nechránila a neprosazovala důsledně práva klienta a neřídila se jeho pokyny a nevyužívala důsledně všechny zákonné prostředky při prosazování jeho zájmů a neumožnila členům kontrolní rady přístup ke všem písemnostem, čímž porušila ust. § 16 a § 17 a § 46 odst. 4 zák. č. 85/1996 Sb., o advokacii a čl. 4 odst. 1, čl. 6 a čl. 9 odst. 1 a 4 Pravidel profesionální etiky advokátů.

Jako kárné opatření uložil kárný senát podle § 32 odst. 1 písm. c) zák. č. 85/1996 Sb. o advokacii pokutu ve výši 5 000,- Kč.

Zároveň byla kárně obviněné uložena povinnost zaplatit ČAK na náhradě nákladů kárného řízení částku 3 000,- Kč.

### Z odůvodnění:

Kárnou žalobou bylo kárně obviněné kladeno za vinu jednání uvedené výše. Kárně obviněný popírala, jak ve svém písemném vyjádření ke stížnosti, z jejíhož podnětu byla kárná žaloba podána, tak i při dvou jednáních o kárné žalobě, že by se dopustila pochybení, kterým by nechránila a neprosazovala práva klienta, tak jak jí je kladeno za vinu. Ke svým neúčastem na ústních jednáních u soudu uváděla, že pokud se tak stalo, byla vždy zajištěna substituce, tedy až na dva výjimečné případy, kdy na jednání 23. 6. 1997 nebyla obeslána a kdy ve druhém případě se odpoledního jednání nestihla účastnit z důvodu účasti na dopoledním jednání trestního senátu, které se prodloužilo, a které se jí jeví jako důležitější než opatrovnícká věc, na které měly být pouze prováděny důkazy řízeným

výslechem dětí. Současně uvedla, že pokud se jednání neúčastnila, klientovi se vždy minimálně dodatečně omluvila, až na jednu výjimku související se souběžným jednáním u trestního senátu, kdy se jí to nepodařilo ani telefonicky. Uvedla též, že klient věděl o možné kolizi příslušných jednání a souhlasil i s případnou substitucí.

Kárně obviněná připustila, že snad jediné její pochybení spočívalo v tom, že podala odvolání, aniž si řádně přečetla poučení, resp. aniž ve spise ověřila, zda se její klient při jednání nevzdal práva na odvolání. Stalo se tak především z důvodu časové tísně, která byla způsobena její nepřítomností, když čerpala dovolenou v době běhu lhůty na odvolání, následným pracovním vytížením, a v neposlední řadě z důvodu ochrany práva klienta. Také se jí v příslušné lhůtě nepodařilo klienta kontaktovat, aby se o podání odvolání poradili. Dále uvedla, že klient jí v mezidobí neupozornil na poslední jednání, ke kterému nebyla obeslána, ani na znalecký posudek, který měl být dle předchozího jednání vyhotoven. Z uvedených důvodů měla kárně obviněná zato, že se žádného kárného provinění nedopustila.

Pokud se měla vyjádřit k účtování příslušného odvolání, uvedla kárně obviněná, že původně došlo k písařské chybě při psaní vyúčtování. Tu chtěla napravit, avšak díky následnému arrogantnímu jednání klienta, který jí mimo jiné ještě dlužil za učiněné úkony právní pomoci, rozhodla se trvat na úhradě účtovaného odvolání. Příslušné vyúčtování neupravila také z důvodu zahájeného kárného řízení, které nechtěla svým jednáním ovlivňovat a čekala na jeho ukončení. V této souvislosti dále uvedla, že úhradu předmětného vyúčtování, které obsahuje mimo citované odvolání také jiné úkony právní pomoci, zřejmě nebude na klientovi vymáhat.

K prodlení s předložením klientského spisu uvedla kárně obviněná, že to bylo způsobeno zejména tím, že s původní výzvou na dodání spisu nebyla předložena příslušná stížnost, kterou u ČAK urgovala a následně omylem, resp. malou zkušenosť jejího syna, jelikož v dané době měla sekretářku dlouhodobě vzdálenou, a proto jí v práci vypomáhal syn. Ten zřejmě omylem nepředložil předmětný spis k jejímu vyjádření ke kárné žalobě, za což se dodatečně omlouvá.

Při jednání kárného senátu byli vyslechnuti dva svědci. Prvý svědek, klient a stěžovatel, uvedl, že bylo zvykem, že si obvykle v předvečer telefonicky ověřoval účast kárně obviněné na jednání, s výjimkou jednání 23. 6. 1997, a že ta mu vždy svoji účast přislíbila. Uvedl též, že kárně obviněná ho z vlastní iniciativy nikdy nekontaktovala. K neúčastem kárně obviněné na předmětných jednáních uvedl, že při nich byl veden řízený výslech dětí, se kterým nesouhlasil, a že pro její neúčast se mu nepodařilo prosadit výslech psychologičky.

Druhý svědek uvedl, že kárně obviněnou asi jednou nebo dvakrát zastupoval jako substitut, s čímž pan stěžovatel souhlasil. Jinak mechanismus kontaktu mezi kárně obviněnou a stěžovatelem neznal a předpokládal, že je standardní.

Kárný senát posoudil provedené dokazování tak, že potvrdilo opodstatněnost kárné žaloby, když je nesporné, že kárně obviněná se neúčastnila ústních jednání ve dnech 27. 11. 1996 a 24. 7. 1997, podala bez domluvy s klientem odvolání proti vydanému rozsudku, ačkoliv se klient práva odvolání po vyhlášení rozsudku vzdal a tento úkon mu vyúčtovala.

Rozhodnutí z 10. 11. 2000 předcházela dvě odvolací řízení, jejichž výsledky vedly k doplnění výrokové části rozhodnutí. Jelikož při jednání dne 10. 11. 2000 nebyly zjištěny žádné nové skutečnosti, dospěl kárný senát na základě shora uvedených zjištění k závěru, že v případech obou skutků, které jsou kárně obviněné kladeny za vinu, se jedná o kárná provinění. Proto s přihlédnutím k dosavadní profesní bezúhonnosti kárně obviněné jí uložil pokutu ve výši 5 000,- Kč a připojil výrok o náhradě nákladů kárného řízení.

Připravil JUDr. Jan Syka

## **DOKUMENT**

### ***Etické zásady chování soudce***

Etické zásady chování soudce jsou mravní principy soudcovské činnosti, kterými soudci sami sobě dávají vodítko pro své chování a zavazují se je dobrovolně dodržovat, a to v zájmu zvýšení vlastní důvěryhodnosti i v zájmu zlepšení vztahu veřejnosti k soudnictví. Tyto nemohou být přijímány formou zákona, neboť právo je pouze minimem etiky. Soudcovská unie jako reprezentant soudcovského stavu přijímá následující soubor zásad s tím, že tyto budou dále vykládány a rozvíjeny:

1. Soudce podporuje mravní integritu a nezávislost soudnictví.
2. Soudce využívá všech svých schopností k naplnění soudcovského poslání a soustavně si doplňuje své odborné znalosti.
3. Soudce vykonává soudcovské povinnosti nestranně, podle svého nejlepšího vědomí a svědomí.
4. Soudce se vyvaruje chování, které zpochybňuje jeho důvěryhodnost a tím i narušuje důvěru veřejnosti v soudnictví. Vyvaruje se i chování, které by se jako takové mohlo jevit.
5. Soudce se chová trpělivě, důstojně a zdvořile k osobám zúčastněným na řízení i ke všem dalším osobám, s nimiž z titulu své funkce jedná, a respektuje jejich osobnost.

6. Soudce zachovává vůči ostatním soudcům náležitou úctu a chová se k nim kolegiálně.
7. Soudce považuje za čest podílet se na správě soudnictví a na zdokonalování právního systému.

Dokument byl schválen Shromážděním zástupců sekcí Soudcovské unie ČR (nejvyšším orgánem dobrovolného stavovského nepolitického sdružení českých soudců) dne 28. října 2000.

*Přetištěno z časopisu Soudce č. 12/2000.*

## **ZE ZAHRANIČÍ**

### **SLOVENSKO**

**JUDr. Andrej Madliak**

advokátní koncipient, Košice, SR

## **Konkurz a vyrovnanie na Slovensku po novele z r. 2000**

Podobne ako v Českej republike<sup>1)</sup> prijala v tomto roku aj Národná rada Slovenskej republiky „druhú“<sup>2)</sup> veľkú novelu zákona č. 328/1991 Zb., o konkurze a vyrovnaní – zákon č. 283/2000 Z. z., ktorej účelom bolo, resp. je výrazné zrýchlenie a zjednodušenie konkurzného konania. Jedná sa o doteraz najrozsiahljšiu novelu zákona o konkurze a vyrovnaní (58 bodov), pričom na ňu nadväzuje i novelizácia celého radu ďalších právnych predpisov, a to predovšetkým v oblasti daňovej a v oblasti pracovno-právnej. Vzhľadom na rozsah novely ju nebude možné v tomto článku podrobne rozobrať a pozornosť preto bude venovaná najmä zmenám, ktoré môžu ovplyvniť postavenie veriteľa, resp. pôsobiť na

---

<sup>1)</sup> Zákon č. 105/2000 Sb.

<sup>2)</sup> Po zákone č. 12/1998 Z. z. – pozn. autora.



vymožitelnost jeho pohľadávky voči úpadcovi – toto je totiž zrejme oblasť, ktorá bude s najväčšou pravdepodobnosťou zaujímavá pre veriteľov a ich právnych zástupcov z Českej republiky.<sup>3)</sup>

Zákon č. 238/2000 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „novela“), ako aj s ním súvisiace ďalšie zákony,<sup>4)</sup> nadobudli účinnosť 1. augusta 2000. Na konania začaté pred účinnosťou novely sa vzťahujú ustanovenia novely týkajúce sa vecí spadajúcich do konkurznej podstaty (§ 6 ods. 2), zmien v osobe veriteľa po vyhlásení konkurzu (§ 7 ods. 4), možnosti zbavenia správcu jeho funkcie (§ 8 ods. 5), schôdze konkurzných veriteľov a veriteľského výboru (§ 10, § 11 ods. 1 až 3), speňažovania zabezpečených pohľadávok (§ 28 ods. 1) a výmeny správcu vo vyrovnacom konaní (§ 51 ods. 3); na konania, v ktorých nebolo do 1. augusta 2000 skončené prieskumné pojednávanie, sa vzťahujú i ustanovenia § 27 až § 27d týkajúce sa speňažovania konkurznej podstaty na dražbe.

Kým do účinnosti zákona č. 238/2000 Z. z. poznal slovenský právny poriadok len tzv. „likvidačné konkurzy“, kedy podnik, na ktorý bol vyhlásený konkurz prakticky vypadol z celkovej daňovej a podnikateľskej sústavy a jedinou možnosťou správcu na uspokojenie veriteľov bol predaj podniku, resp. jeho jednotlivých súčastí (nehnutelnosti, hnutelné veci apod.), touto novelou došlo k zavedeniu tzv. „revitalizačných“ konkurzov, ktoré by mali slúžiť na oživenie podniku, resp. viesť k predaju podniku ako celku schopného ďalšej prevádzky. Novela, hoci problematika konkurzu a vyrovnania nepatrí medzi prioritné oblasti aproximácie práva obsiahnuté v čl. 70 Európskej dohody o pridružení a svojou problematikou nepatrí ani medzi priority odporúčané v Bielej knihe Európskej únie, zároveň aj implementuje smernice Rady č. 80/987/EHS z 20. októbra 1980 o aproximácii zákonov členských štátov týkajúcich sa ochrany práv zamestnancov pri platobnej

<sup>3)</sup> Hoci súčasné znenie zákona Slovenskej národnej rady č. 132/1990 Zb., o advokácii, v znení zákona č. 302/1999 Z. z. neumožňuje pôsobenie zahraničných advokátov v Slovenskej republike, je už v legislatívnom procese novela tejto právnej normy (uverejnená v Bulletinu SAK č. 4/2000), ktorá by mala od 1. 1. 2001 povoliť pôsobenie zahraničných advokátov na Slovensku – pozn. autora.

<sup>4)</sup> Čl. II, III a IV zákona č. 238/2000 Z. z. obsahujúce novelizáciu Obchodného zákonníka, živnostenského zákona a zákona č. 36/1967 Zb., o znalcoch a tlmočníkoch; zákony č. 239/2000 Z. z., č. 240/2000 Z. z., č. 241/2000 Z. z., č. 242/2000 Z. z., č. 243/2000 Z. z., č. 244/2000 Z. z., č. 245/2000 Z. z., č. 246/2000 Z. z., 247/2000 Z. z., 250/2000 Z. z., č. 251/2000 Z. z., č. 252/2000 Z. z., č. 253/2000 Z. z., č. 254/2000 Z. z. a zákon č. 256/2000 Z. z.

neschopnosti ich zamestnávateľa a č. 77/187/EHS zo 14. februára 1977 o zblížovaní zákonov členských štátov, ktoré sa týkajú ochrany práv zamestnancov v prípadoch prevodov organizácií, podnikov alebo ich častí (z tejto sa vzťahuje na konkurz a vyrovnanie len jej článok 4a – pozn. autora).

Prijatím novely došlo k závažnej zmene týkajúcej sa hmotnoprávných podmienok vyhlásenia konkurzu – kým podľa doterajšieho znenia § 1 ods. 2 zákona č. 328/1991 Zb., o konkurze a vyrovnaní, v znení neskorších predpisov (ďalej len „ZKV“) bol dlžník v úpadku, ak mal viac veriteľov a nebol schopný po dlhší čas plniť svoje splatné záväzky,<sup>5)</sup> novela zakotvila (vzhľadom na rozličné posudzovanie dĺžky tejto doby v praxi) definíciu tejto doby na 30 dní; keďže však ide o podstatný zásah do existujúcej platobnej praxe,<sup>6)</sup> nadobudlo toto ustanovenie účinnosť až 1. januárom 2001. Novelou došlo i spresneniu pojmu konkurznej podstaty (§ 6 ZKV) – i naďalej patrí do konkurznej podstaty majetok, ktorý patril dlžníkovi v deň vyhlásenia konkurzu a ktorý nadobudol počas konkurzu (s výnimkou majetku, ktorého sa nemôže týkať výkon rozhodnutia), na rozdiel od úpravy platnej v Českej republike však doň nespadá mzda a obdobné príjmy (predovšetkým sociálne dávky, štipendiá a pod.) a colná zábezpeka do výšky colného dlhu. Vzhľadom na preťaženosť konkurzných súdov a sudcov,<sup>7)</sup> došlo novelou k zakotveniu oprávnenia súdneho tajomníka na vedenie schôdze konkurzných veriteľov a veriteľského výboru (§ 10 ods. 4 ZKV) s výnimkou prvej schôdze konkurzných veriteľov (§ 20a ZKV). Proti uzneseniu o vyhlásení konkurzu môže od účinnosti novely v zmysle § 13 ods. 6 ZKV podať odvolanie aj úpadca, ak nie je navrhovateľom a navrhovateľ, ak bol návrh na vyhlásenie konkurzu zamietnutý; odvolanie nemá odkladný účinok.

V súvislosti s novým chápaním konkurzu došlo novelou i k upresneniu účinkov vyhlásenia konkurzu (§ 14 ZKV ods. 1), jednak pokiaľ ide o oprávnenie správcu nakladať s majetkom úpadcu [písm. a)], prerušenie civilných konaní týkajúcich sa majetku spadajúceho do konkurznej podstaty [písm. c) a d)], upresnenie zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov [písm. k)] a oprávnenie

---

5) Rovnaké je i znenie prvej vety § 1 ods. 2 ZKV platného v Českej republike po novele vykonanej zákonom č. 105/2000 Sb.; k dôvodom takejto úpravy pozri: Holeyšovský, M.: Konkurz a vyrovnání po novele, NEWSLETTER, Praha 2000, s. 5 – 6.

6) Dôvodová správa k vládnomu návrhu novely zákona o konkurze a vyrovnaní (Parlamentná tlač č. 561), osobitná časť, s. 1.

7) Aj po tom, čo bola Slovenská republika zákonom Národnej rady Slovenskej republiky č. 221/1996 Z. z. rozdelená na osem krajov, zostali konkurznými súdmi v zmysle zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 328/1996 Z. z. len Krajské sudy v Bratislave, Banskej Bystrici a v Košiciach – pozn. autora.

správcu na obchodné vedenie podniku úpadcu [písm. l)]. Novela upravila i vzťah správcu k súdnemu exekútorovi pri dražbe nehnuteľností (§ 14a ZKV) – súd môže po vyhlásení konkurzu na majetok úpadcu, na ktorý bol súdnym exekútorom udelený príklep, tento schváliť len na návrh správcu alebo vydražiteľa. Ak súd príklep schváli, stáva sa vydražiteľ vlastníkom vydraženého majetku dňom udelenia príklepu; súd príklep neschváli, ak vydražiteľ najneskôr dňom schválenia príklepu nezaplatil najvyššie podanie – v tomto prípade je vydražiteľ povinný správcovi vydať nehnuteľnosť a úžitky z nej, ako aj nahradiť mu škodu, ktorú spôsobil pri užívaní nehnuteľnosti a tento majetok sa stáva súčasťou podstaty. V súvislosti s oprávnením správcu na prevádzkovanie podniku upravila novela aj povinnosť správcu vykonať potrebné opatrenia na zabezpečenia ďalšieho prevádzkovania podniku (§ 14b ZKV).

Rovnako ako v Českej republike (§ 14a ods. 2 ZKV platného a účinného v Českej republike) zakotvila povinnosť správcu predložiť súdu konečnú správu do 18 mesiacov od vyhlásenia konkurzu. Hodnotu podniku alebo jeho časti určuje ako celok súdny znalec (§ 18 ods. 4 ZKV), pričom takéto ohodnotenie môže vykonať len ústavy alebo iné pracoviská kvalifikované na znaleckú činnosť, ktoré sú zapísané v zozname Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky, v znaleckom odbore podnikové hospodárstvo,<sup>8)</sup> podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 255/2000 Z. z., o stanovení hodnoty podniku, jeho častí a zložiek majetku podniku.

Novelizovaný § 27 ZKV mení i doterajšiu prax speňažovania konkurznej podstaty – kým do prijatia novely prebiehalo speňažovanie konkurznej podstaty spravidla predajom mimo dražby podľa podmienok, ktoré správcovi určil v opatrení konkurzný súd, novela pokladá dražbu za primárny nástroj speňažovania konkurznej podstaty,<sup>9)</sup> v nadväznosti na čo zakotvuje i úpravu dražby a dražobného poriadku v § 27a až 27d ZKV.<sup>10)</sup> Mimo dražby bez schválenia plánu speňažovania schôdzou konkurzných veriteľov (§ 27 ods. 1, 9 ZKV) sa pritom speňažujú len byty a bytové domy, majetok bezprostredne ohrozený zničením alebo znehodnotením a tovary vyrábané alebo služby poskytované úpadcom, ktorého podnik sa prevádzkuje [§ 27 ods. 2 písm. a) až c) ZKV]. V súvislosti

<sup>8)</sup> § 21 ods. 3 až 7 zákona č. 36/1967 Zb. o znalcoch a tlmočníkoch v znení zákona č. 238/2000 Z. z.

<sup>9)</sup> Porovnaj znenie § 27 ods. 1 ZKV – „(1) Podstatu možno speňažiť predajom na dražbe (§ 27a) alebo predajom mimo dražby.“ – pozn. autora.

<sup>10)</sup> Do prijatia novely sa, podobne ako v Českej republike (27 ods. 3 ZKV platného v Českej republike), vykonávala dražba podľa ustanovení o výkone rozhodnutia – pozn. autora.

s rozšírenými možnosťami zabezpečenia pohľadávky prevodom práva alebo postúpením pohľadávky podľa § 553 alebo § 554 Obč. zák. boli novelou i takíto veritelia zaradení medzi tzv. oddelených veriteľov; zároveň bolo zakotvené i uspokojenie oddelených veriteľov do výšky 70 % výťažku zo speňaženia, ak výťažok zo speňaženia ostatného majetku patriaceho do podstaty nestačí na úhradu odmeny a výdavkov správcu a na úhradu nákladov spojených s udržiavaním a správou podstaty a odmenu a výdavky správcu nie je možné v plnom rozsahu uhradiť ani z predavku na trovy konkurzu (§ 28 ods. 4 ZKV) – prevyšujúca čiastka sa uspokojuje speňažením zostatku podstaty. Colným orgánom novela priznala právo na uspokojenie ich pohľadávky, ktorá vznikla pred vyhlásením konkurzu z tovaru, ktorý je pod colným dohľadom z dôvodu neuhradenia tejto pohľadávky (§ 28 ods. 6 ZKV). Na rozdiel od úpravy platnej v Českej republike (§ 28 ods. 5 ZKV platného v Českej republike), kedy speňažením vecí, práva alebo pohľadávky v konkurze zanikajú všetky zabezpečovacie práva, v Slovenskej republike zaniká len záložné právo, a to speňažením zálohu (§ 28 ods. 9 ZKV).

Dôležitú zmenu priniesla novela i do uspokojovania pohľadávok v priebehu konkurzného konania – od 1. augusta 2000 možno kedykoľvek v priebehu konkurzného konania uspokojiť nároky na vrátenie preddavku na trovy konania, nároky na vrátenie preddavku na odmenu predbežného správcu, trovy výkonu rozhodnutia a trovy exekúcie, ak výkon rozhodnutia alebo exekúcia boli prerušené, nároky na vylúčenie vecí z podstaty, nároky na oddelené uspokojenie a pohľadávky proti podstate [§ 31 ods. 1 písm. a) až f) ZKV], pričom pohľadávkami proti podstate sú všetky pohľadávky, ktoré vznikli po vyhlásení konkurzu a sú splatné v priebehu konkurzu [§ 31 písm. a) ZKV] a pracovnoprávne nároky uvedené v § 31 ods. 4 ZKV, ktoré vznikli a sú splatné tri mesiace pred vyhlásením konkurzu a v priebehu konkurzu – týmto sa slovenská právna úprava zosúladila s Dohovorom Medzinárodnej organizácie práce č. 173 o ochrane nárokov pracovníkov pri platobnej neschopnosti zamestnávateľa.<sup>11)</sup> K zmene došlo i pri uspokojovaní pohľadávok v rozvrhu – tu sa najprv uspokojia pohľadávky uvedené v § 31 ods. 1 ZKV, ak neboli uspokojené v priebehu konkurzu, pričom pohľadávky proti podstate a nároky podľa § 31 ods. 1 písm. a) až c) ZKV sa uspokojia podľa § 32 ods. 1 ZKV v nasledujúcom poradí – 1. výdavky a odmena

---

<sup>11)</sup> V tejto súvislosti je však potrebné poznamenať, že Slovenská republika pristúpila len k druhej časti tohto dohovoru, ktorá obsahuje v § 31 ods. 4 ZKV – pozri: Dôvodová správa k vládnemu návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 328/1991 Zb., o konkurze a vyrovnaní, v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, s. 11.

správcu, 2. náklady spojené s udržiavaním a správou podstaty, daň z pridanej hodnoty, spotrebné dane a clo, 3. náhrada nutných výdavkov a odmena likvidátora a odmena zodpovedného zástupcu za činnosť po vyhlásení konkurzu, 4. pracovné nároky, 5. nároky zo zmlúv uzatvorených správcom, 6. nároky zo zmlúv týkajúcich sa prevádzkovania podniku, od ktorých správca neodstúpil, 7. uvedené nároky podľa § 31 ods. 1 písm. a) až c) ZKV, 8. trovy konaní vyvolaných konkurzom, 9. peňažné náhrady vyplatené zamestnancom z garančného fondu, ostatné daňové pohľadávky, poplatky, iné platby pri dovoze, ktoré nie sú uvedené v § 31 ods. 6 písm. b) ZKV, pohľadávky z návratných finančných výpomocí za zrealizované štátne záruky, poistné na zdravotné poistenie, poistné na nemocenské poistenie, poistné na dôchodkové zabezpečenie, príspevky na poistenie v nezamestnanosti a príspevok do garančného fondu, 10. nároky na vrátenie plnenia zo zmlúv, od ktorých sa odstúpilo podľa § 14 ods. 2 ZKV, 11. náklady na úschovu písomností úpadcu inej ako archívnej povahy a 12. ostatné pohľadávky, ktoré vznikli po vyhlásení konkurzu [§ 31 ods. 6 písm. a) až 1) ZKV]; ak nemožno uspokojiť v celom rozsahu pohľadávky toho istého poriadu, uspokojujú sa pomerne (§ 31 ods. 7 ZKV). Po úplnom uspokojení uvedených pohľadávok sa uspokojujú ostatní nároky, a to nasledovne – 1. pohľadávky prihlásené podľa § 20 ZKV s výnimkou pohľadávok zo zmlúv, ktoré obsahujú záväzok podriadenosti<sup>12)</sup> (tzv. pohľadávky prvej triedy) a 2. pohľadávky zo zmlúv obsahujúcich záväzok podriadenosti (pohľadávky druhej triedy); aj v tomto prípade platí, že ak nemožno plne uspokojiť pohľadávky toho istého poradia, uspokojia sa tieto pomerne. Uvedené zmeny by mali podľa Dôvodovej správy viesť k spoločnému postupu veriteľov pri reštrukturalizácii podniku úpadcu a k spriechodneniu a zefektívneniu konkurzného a vyrovnacieho konania.<sup>13)</sup> Poslednou závažnou zmenou týkajúcou sa konkurzného konania je doplnenie § 44a ZKV, ktorý sa týka zrušenia konkurzu a ktorý je obsahovo totožný s § 44a ZKV platným v Českej republike.

V časti týkajúcej sa vyrovnania priniesla novela z dôvodu zabezpečenia účasti čo najväčšieho počtu veriteľov na vyrovaní<sup>14)</sup> zmeny v predĺžení lehoty na nariadenie vyrovnacieho pojednávania na dvanásť týždňov odo dňa vyvesenia uznesenia na úradnej tabuli súdu [§ 50 ods. 3 písm. b) ZKV; doterajšia lehota bola osem týždňov] a predĺženiu lehoty pre veriteľov na prihlásenia pohľadávok do vyrovnacieho konania na desať týždňov odo dňa vyvesenia uznesenia

<sup>12)</sup> Záväzok podriadenosti bol ako nový inštitút, zakotvený do § 408a Obch. zák., zakotvený predchádzajúcou „veľkou“ novelou zákona č. 328/1991 Zb., o konkurze a vyrovaná – zákonom č. 11/1998 Z. z.

<sup>13)</sup> Dôvodová správa cit. v pozn. 11, s. 11.

<sup>14)</sup> Tamže, s. 13.

na úradnej tabuli súdu [§ 50 ods. 3 písm. c) ZKV; doterajšia lehota bola šesť týždňov]. Ďalej novela v § 52a ZKV obdobne ako vo vyššie rozobratom § 14a ZKV upravila vzťah exekučného konania k vyrovnaciemu konaniu, ako aj vylúčila uspokojenie úrokov z omeškania, ktoré veriteľom prirástli po povolení vyrovnania (§ 53 ods. 3 ZKV). Prednostnými daňovými a colnými pohľadávkami, poplatkami, pohľadávkami na poistnom na zdravotné poistenie, pohľadávkami na poistnom na nemocenské poistenie, pohľadávkami na poistnom na dôchodkovom zabezpečení, pohľadávkami na príspevkoch na poistenie nezamestnanosti a pohľadávkami na príspevkoch do garančného fondu sú tieto od 1. augusta 2000 len ak vznikli po povolení vyrovnania a ak nebudú uspokojené z majetku zafažené pre ne záložným právom [§ 54 ods. 1 písm. c) ZKV]; rovnako došlo ku skráteniu obdobia, podľa ktorého sa posudzujú ako prednostné pohľadávky pohľadávky vyplývajúce z pracovnoprávných vzťahov, u ktorých bola doba ich vzniku skrátená z troch rokov na tri mesiace [§ 54 ods. 1 písm. d) ZKV].

Ďalšou významnou zmenou dotýkajúcou sa konkurzného i vyrovnacieho konania je i zmena výšky uspokojenia pracovnoprávných nárokov vedúcich zamestnancov, ktoré vznikli po vyhlásení konkurzu – tieto je od 1. augusta 2000 v súlade s § 66 h ods. 1 možné uspokojiť najviac do výšky päťnásobku minimálnej mesačnej mzdy<sup>15)</sup> (do účinnosti novely bola táto čiastka len 10 000 Sk; v Českej republike určuje túto čiastku v zmysle § 67a ods. 1 ZKV platného v Českej republike správca so súhlasom súdu); pracovné nároky vedúcich zamestnancov prevyšujúcu túto čiastku sa uspokojujú ako pracovné nároky ostatných zamestnancov [§ 32 ods. 2 písm. a) ZKV]. Novelou boli do zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní zakotvené i vysvetlenie niektorých pojmov (§ 66i a § 66j ZKV), ako aj prechodné ustanovenie (§ 67 ods. 9 ZKV), ktoré do 31. marca 2001 vyníma Slovenskú konsolidačnú, a. s., Bratislava, spravujúcu nevýhodné úvery slovenských komerčných bánk, spod povinnosti podať na seba návrh na vyhlásenie konkurzu alebo na vyrovnanie, ak je táto dlžníkom a je nepretržite po dobu 60 dní v predĺžení (§ 66g ZKV).

Zákonom č. 238/2000 Z. z. došlo i k novelizácii Obchodného zákonníka č. 513/1991 Zb. v znení neskorších predpisov, a to k zmene ustanovenia § 68 ods. 3 písm. f) Obch. zák., v ktorom sa upravuje zrušenie spoločnosti zrušením konkurzu po splnení rozvrhu za podmienok upravených v cit. ustanovení – odliš-

---

<sup>15)</sup> Minimálna mesačná mzda činí od 1. októbra 2000 v súlade s nariadením vlády Slovenskej republiky č. 298/2000 Z. z. o minimálnej mzde čiastku 4 400 Sk – pozn. autora.

nost' oproti doterajšej úprave spočíva v tom, že z dôvodu umožnenia vyvíjať činnosť za účelom dosiahnutia zisku správcom v prospech veriteľov, nie je možné ponechať doterajšiu koncepciu zrušenia spoločnosti vyhlásením konkurzu alebo zamietnutím návrhu na vyhlásenie konkurzu pre nedostatok majetku; obdobná úprava bola novelou zakotvená aj do § 254 ods. 2 písm. b) Obch. zák., ktorý upravuje zrušenie družstva.

Ako už bolo uvedené v úvode tohto článku, na novelu zákona o konkurze a vyrovnaní nadväzuje celý rad ďalších právnych predpisov novelizujúcich ďalšie zákony, predovšetkým v daňovej a pracovno-právnej oblasti, ako aj v oblasti zdravotného, nemocenského a sociálneho poistenia a poistenia v nezamestnanosti – vzhľadom však na skutočnosť, že sa jedná o zákony dotýkajúce sa špecifickej situácie v Slovenskej republike, ich rozoberanie v tomto príspevku by bolo zrejme zbytočným; cieľom tohto článku totiž nie je vyčerpanie celej platnej slovenskej právnej úpravy, ale priblíženie najdôležitejších zmien konkurzného a vyrovnacieho konanie českej odbornej verejnosti, a to predovšetkým z radov advokátov.

## **MEZINÁRODNÍ VZTAHY**

### ***AIJA & mladí čeští advokáti aneb je všechno, jak má být?***

AIJA (Association Internationale des Jeunes Avocats) je mezinárodní organizací sídlící v Bruselu a sdružující více než 3 000 advokátů mladších 45 let z celého světa. V rámci AIJA pracuje 14 stálých odborných výborů, zaměřených mj. na mezinárodní obchodní právo, duševní vlastnictví, arbitráž či evropské právo, které připravují v průběhu celého roku specializované semináře a zajišťují i prezentaci pro každoroční kongres (předloňský byl v Bruselu, loňský v Helsinkách a letošní bude v Montrealu).

Výbory nejsou v žádném případě „uzavřenou společností“, naopak neustále usilují o získání aktivních účastníků, kteří mají skutečný zájem o přípravu národ-

ních zpráv a jsou připraveni se aktivně podílet na organizování zmiňovaných specializovaných seminářů a prezentací.

Nespornou výhodou AIJA je možnost snadného neformálního setkání s kolegy ovládajícími angličtinu či francouzštinu ze všech pěti kontinentů a výměny profesních znalostí a zkušeností v přátelské atmosféře. Za zmínku též stojí, že roční členský příspěvek se pohybuje od 70 USD do 210 USD, což je podstatně méně než v jiných mezinárodních organizacích.

AIJA měla vždy velký zájem o rozšíření členské základny o mladé advokáty ze střední Evropy a tyto snahy byly ještě umocněny volbou poslední předsedkyně AIJA, Michelle Schindler, výjimečně schopné a sympatické australské advokátky, jejíž oba rodiče pocházeli z meziválečného Československa.

ČAK velmi vstřícně rozpoznala prospěšnost účasti v AIJA pro mladé české advokáty a již řadu let poskytuje velkorysou podporu. V roce 2000 například napomohla s přípravou a prezentací české zprávy na dubnovém semináři v Tokiu na téma „Elektronický obchod“ i na výročním kongresu v Helsinkách. Zvláštní pozornost a poděkování si zaslouží ČAK i jednotliví její představitelé a zaměstnanci za aktivní a nezištnou pomoc při organizaci listopadového semináře AIJA ohledně mezinárodního obchodního práva v Praze (pozvánka na tento seminář byla mj. publikována v BA 9/2000). O úspěchu tohoto semináře a vděčnosti členů AIJA z nejrůznějších zemí svědčí řada dopisů zaslaných ČAK a pořadatelské české skupině (či spíše skupince) AIJA.

Tudíž, že by vše bylo jak má být? Mezinárodní organizace široce otevřená mladým českým advokátům, představiteli ČAK a zejména mezinárodním výborem ČAK vyslovená a i materiálně realizovaná široká podpora, nezávratné členské příspěvky, možnost volby právní specializace..., jenže skutečnost je taková, že mezi těmi pár členy AIJA z ČR je prakticky stejně českých advokátů jako zahraničních advokátů oprávněných k výkonu advokacie v ČR a tito jsou i aktivnější. Zkrátka a dobře mladí čeští advokáti mají (či pod tlakem svých starších kolegů a společníků musejí mít?) jiné priority a spolupráce v rámci otevřené mezinárodní profesní organizace je považována za finanční a/nebo časový luxus... ono to s tou snahou o vstup do EU a všeobecně do světa nebude tak horké, no a pokud se opět sladce zaspí, tak přece zbývá báječná schopnost hořce zalomit rukama nad nespravedlivým osudem, a pokud možno spravedlivě natočeným pullitrem. Těm, kteří event. zvažují jinou alternativu či jsou jen ochotni si v rámci zpestření uvedené konzumace vyměnit názor se zahraničním kolegou, který může mít zaměnitelně podobné problémy a třeba zajímavé nápady, cenné poznatky či pozoruhodné zkušenosti, poskytnu ráda další informace a přihlašovací formulář.

JUDr. Radka Pelikánová, vedoucí české sekce AIJA  
AK Čermák Hořejš Myslíl, tel. 96 167 606



---

## VÍTE, ŽE...

- Nobelova cena míru byla udělena i advokátovi? V roce 1909 ji získal Auguste Beernaert (1829 – 1912). Tento vynikající belgický advokát vystřídal od roku 1873 mj. posty ministra veřejných prací, ministra zemědělství, předsedy vlády a ministra financí. Závěr života zasvětil Beernaert mezinárodnímu právu, Nobelovu cenu získal za činnost na mírové konferenci v Haagu.
- tchánem Františka Palackého byl advokát? Do domu JUDr. Jana Měchury čp. 719 v Praze-Nové Město, v tehdejší Pasiřské, od roku 1876 Palackého ulici přivedl mladého Palackého Měchurův syn Leopold. Františku Palackému se zprvu zalíbila mladší Antonie Měchurová, když byl však odmítnut, začal se ucházet o svoji pozdější manželku Terezii. Svatba se konala 16. září 1827.
- postava venkovského advokáta inspirovala i Petra Breughela mladšího? Obraz z roku 1621, na němž je „luční“ advokát zobrazen ve své kanceláři v zájetí klientů, lze zhlédnout v Muzeu krásných umění (Musée des Beaux-Arts) v Gentu.
- advokátskému povolání se zprvu věnoval i britský ministerský předseda v letech 1916 – 1922 David Lloyd George? Francouzským prezidentem byl v období konce I. světové války další advokát Raymond Poincaré. Lloyd George (1863 – 1945) se aktivně účastnil i pařížské mírové konference, kde zastával umírněný postoj vůči poraženému Německu.
- jedním z autorů, kteří se věnovali řečnictví, byl ve 13. století i Ital Albertano da Brescia? Jeho Tractatus de arte loquendi et tacendi (Traktát o umění mluvení a mlčení) byl několikrát vydán tiskem ještě v 15. století. Jeden z exemplářů vytištěný v Angoulemu v letech 1491 – 1492 je uložen v pařížské Bibliothèque des avocats. Albertano je zmiňován jako Causidicus čili – moderně řečeno – advokát.

Stanislav Balík

*Brzek, Antonín*

### ***Sexuologie pro právníky***

Univerzita Karlova v Praze, nakl. Karolinum 1999, s. 70.

Na nevelkém množství stránek podává Antonín Brzek, přední odborník ze Sexuologického ústavu 1. LF UK v Praze, ucelený přehled základních informací z oboru sexuologie, určených široké právnícké veřejnosti. Autor práci člení do deseti kapitol nazvaných Pojem sexuologie, Determinanty lidského sexuálního chování, Poruchy tělesného pohlavního vývoje, Sexuální deviace, Transsexualismus, Homosexualita, Poruchy sexuální funkce, Pohlavně přenosné choroby, infekce HIV/AIDS, Poruchy mužské plodnosti a Mezinárodní klasifikace chorob. Součástí je i seznam doporučené literatury pro další studium.

Význam a smysl recenzované publikace pro právníky spočívá především v tom, že autor nezapomíná na okruh čtenářů, kterým je práce určena a že se celkem prolíná jako červená niť forenzně sexuologický pohled na jednotlivé problémy.

Tak kupříkladu v kapitole o sexuálních deviacích nezapomíná ani na sexuální delikvenci osob nedevariantních. Připomíná, že se nezřídká sexuálního deliktu dopouští i takové osoby, které nejsou nositeli žádné deviace s tím, že u některých sexuálních deliktů, jako je kupříkladu incest nebo znásilnění, je pachatel častěji osobou sexuálně normální než deviantní.

Jindy se naopak nositel určité deviace sexuálního deliktu určitého typu, byt s danou deviací těsně svázaného, dopustí jen zcela výjimečně nebo vůbec ne.

Stejně tak si autor v kapitole o poruchách sexuální funkce všímá právního významu dysfunkcí, frigidity a hypersexuality. Doporučuje, aby se soud tam, kde je uváděn sexuální nesoulad zapříčiněný dysfunkcí jednoho z partnerů nebo nevyváženou pohlavní potřebou jako příčina rozvodu, vždy tázal, zda a kdo je nositelem dysfunkce nebo abnormality v síle pohlavní motivace a vysvětluje význam tohoto zjištění. Nezapomíná ani na význam hypersexuality z hlediska možné příčiny trestné činnosti a možnost vzniku sexuální dysfunkce jako následku pracovního úrazu.

V kapitole o homosexualitě vysvětluje tento fenomén a vyslovuje názor, že vyškrtnutí homosexuality ze seznamu nemocí nebylo motivováno medicínsky, ale spíše to byla sexuálně politická snaha přispět k eliminaci nezdůvodněné společenské a právní diskriminace homosexuálních osob poukazem na jejich „také normálnost“.

Čtenář tedy má možnost z práce MUDr. Brzka získat ucelený sukus informací nezbytných pro orientaci v problematice a případná východiska pro další odborné studium.

JUDr. Miroslav Mitlöhner, CSc.

## Z ODBORNÉHO TISKU

*Připravuje Jaroslava Vanderková*

### DANĚ

#### Číslo 12/2000

Chmelík, Milan: Daň z převodu nemovitostí, aneb k jedné poznámce pod čarou

#### Číslo 1/2001

Dubšeková, Lenka: Změny ve správě daní a v daňovém řízení na přelomu roku 2000 a 2001

Kozumplík, Jan: Daň z nemovitostí od roku 2001

Korcina, Libor: K ustanovením novely zákona o DPH platným od 1. 1. 2001

### DHK

#### Číslo 24/2000

Janoušek, Lubomír: Novela zákona o daních z příjmů a očekávání změn

Rylová, Zuzana: Vyloučení dvojího zdanění příjmů plynoucích ze zahraničí po novele

Běhounek, Pavel: Uskutečnění zdanitelného plnění u nájmu a podnájmu

Dědič, Jan, Hájek, Martin: Ovládací smlouva – nový prvek v českém právním řádu

Drbohlav, Josef: K některým problémům pohledávek v daňových nákladech

Novela zákona o zdravotním pojištění

#### Číslo 1/2001

Látalová, Vladislava: Daň z nemovitostí od 1. 1. 2001

Janoušek, Lubomír: Změny ve vymezení předmětu daně z příjmů a příjmů od daně osvobozených

Ženíšková, Marta: Změny v sociálním pojištění od 1. 1. 2001

## **OBCHODNÍ PRÁVO**

### **Číslo 12/2000**

Bartošíková, Miroslava, Češková, Marie: Srovnání současné a budoucí právní úpravy podnikání zahraničních osob na území ČR

## **PRÁVNÍ PRAXE**

### **Číslo 8/2000**

Zoulík, František: Státoprávní problémy soudcovských rad

Válková, Helena, Sotolář, Alexander, Šámal, Pavel: Právo a soudnictví nad mládeží ve světle připravovaných legislativních změn

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ve věci Punzelt proti České republice

## **PRÁVNÍ RÁDCE**

### **Číslo 1/2001**

Kasal, Jiří: Věcná práva: Právo zástavní, podzástavní a zadržovací

Chalupa, Luboš: Paragraf 134 odst. 3 občanského zákoníku: Započtení oprávněné držby

Nedorost, Libor: Paragraf 45 odst. 2 zákona č. 92/1991 Sb.: K neplatnosti zástavních smluv

Vrcha, Pavel: Katastr nemovitostí: Částečný vklad věcných práv

Hanák, Marek: Právní záruky svobody projevu

Pohl, Tomáš: Vzor s komentářem: Smlouva o zastavení obchodního podílu

## **PRÁVNÍK**

### **Číslo 1/2001**

Tomášek, Michal: Evropské právo o nezávislosti centrální banky

## **PRÁVNÍ ROZHLEDY**

### **Číslo 1/2001**

Dvořák, S.: Veřejné dražby a ochrana konkurence

Lukeš, J.: Bankovní záruka

Vaške, V.: Prohlášení o majetku podle novely občanského soudního řádu

Nejvyšší soud České republiky: K trestnému činu zpronevěry v případě tzv. leasingové smlouvy, k otázce, kdy je tento trestný čin dokonán, a k určování výše škody způsobené jeho spácháním. K ukládání souhrnného trestu

Nejvyšší soud České republiky: K ceně domu v řízení o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů

Nejvyšší soud České republiky: Obtěžování souseda pohledem jako imise. K postupu stavebního úřadu při odkázání účastníka stavebního řízení na soud

Nejvyšší soud České republiky: Právo dědice domáhat se vydání věcí náležejících do dědictví před ukončením řízení o jeho projednání

Krajský soud v Českých Budějovicích: K časové působnosti § 151f ObčZ

## **PRÁVO A PODNIKÁNÍ**

### **Číslo 12/2000**

Libnar, Dušan: K novele zákona o dluhopisech

Mates, Pavel: Výjimky ze zpracování osobních údajů

### **Číslo 1/2001**

Pospíšil, Richard: Obchodování na internetu

Dvořák, Dušan: Výkon rozhodnutí postižením podílu společníka v obchodní společnosti a družstvu ve světle nové právní úpravy

Lochmanová, Ludmila: Způsoby určení ceny v obchodních smlouvách, doba placení, doložky

## **PRÁVO A RODINA**

### **Číslo 1/2001**

Novotná, Věra: Zajišťování návratu dětí nacházejících se v cizině bez doprovodu  
Bayerová, Monika, Zezulová, Jana: Zákaz diskriminace – článek 2 Úmluvy o právech dítěte

Dvořáková Závodská, Jana: Výkon rozhodnutí prodejem movitých věcí podle novely OSŘ

## **PRÁVO A ZAMĚSTNÁNÍ**

### **Číslo 11 – 12/2000**

Jarošová, Marta: Změny v placení pojistného u osob samostatně výdělečně činných

Příb, Jan: Parametry pro účely důchodového pojištění a pojistného na sociální zabezpečení pro rok 2001

### **Číslo 1/2001**

Gregorová, Zdeňka: Konkurenční doložka – nové ujednání v pracovní smlouvě

**RODINA A PRÁVO**

**Číslo 12/2000**

Kacafírková, Marcela: Výslech nedospělých osob v trestním řízení – průběh výslechu

Lužná, Romana: Přechod nájmu bytu

**SOUDCE**

**Číslo 12/2000**

Projev JUDr. Jana Vyklického, čestného prezidenta Soudcovské unie ČR

Projev Jana Nijenhofa, čestného člena Soudcovské unie ČR

Projev JUDr. Jana Sváčka, předsedy Městského soudu v Praze

Etické zásady chování soudce

**Číslo 1/2001**

Vyklický, Jan: Inspirace z Mezinárodní (a Evropské) asociace soudců

Tuzar, Vladislav: Ještě k trestu obecně prospěšných prací

**SOUDNÍ ROZHLEDY**

**Číslo 12/2000**

Nejvyšší soud České republiky: K rozporu mezi údaji v žalobním tvrzení a v žalobním návrhu

Nejvyšší soud České republiky: Neprovedení navrženého důkazu a odnětí možnosti jednat před soudem. K posouzení žádosti účastníka o odročení jednání

Vrchní soud v Praze: K charakteru obchodního jména obchodní společnosti z hlediska jeho zápisu do obchodního rejstříku

Nejvyšší soud České republiky: K výkladu pojmu „rozhodnutí obsahově navazující“ podle § 269 odst. 2 TrŘ

**TRESTNÍ PRÁVO**

**Číslo 12/2000**

Fenyk, Jaroslav, Sotolář, Alexander, Sovák, Zdeněk: Mediace jako alternativní podoba naplnění trestní spravedlnosti

## ZDRAVOTNICTVÍ A PRÁVO

Číslo 12/2000

Mráková, Monika: Zákonné pojištění odpovědnosti zaměstnavatele za škodu při pracovním úrazu nebo nemoci z povolání

VŠEHRD

Číslo 1/2000

Grossová, Marie: Kontrola ve veřejné správě

## TISK O ADVOKACII

*Připravuje JUDr. Jaroslava Vanderková*

Před Obvodním soudem pro Prahu 7 stál v prosinci 2000 vydavatel Hitlerova spisu Mein Kampf. Stanovisko obhájce a odvolání proti výroku o vině a trestu pobouřilo Michala Pavlatu. LIDOVÉ NOVINY dne 15. 12. 2000 otiskly jeho fejeton „Kšeft je holt kšeft. Že, páni advokáti?“ ■

Časopis TÝDEN otiskl dne 18. 12. 2000 rozhovor s Otakarem Motejlem, prvním ombudsmanem, exministrem spravedlnosti a dlouholetým advokátem. ■

ČESKOBUDĚJOVICKÉ LISTY uveřejnily dne 19. 12. 2000 vzpomínku na skladatele Oskara Nedbala, který se narodil v r. 1874 v Táboře jako syn advokáta. ■

JIHLAVSKÉ LISTY z 19. 12. 2000 upozornily, že občané Havlíčkova Brodu budou moci využívat bezplatnou právní poradnu. Začala fungovat z iniciativy havlíčkobrodských advokátů, kterou uvítala a podpořila zajištěním prostor radnice MěÚ. ■

Hned několik deníků – MF DNES dne 19. 12. 2000, MORAVSKOSLEZSKÝ DENÍK OSTRAVA ze dne 20. 12. 2000 a PLZEŇSKÝ DENÍK z téhož dne uve-

řejnily zprávu, že pražský advokát zpochybnil systém přijímání studentů na vysoké školy. Jeho stížnost odmítl Ústavní soud, neboť nespĺňovala všechny zákonné náležitosti. Advokátovi a současně otci odmítnuté žadatelky o studium na vysoké škole je nakloněna řada vysokoškolských hodnostářů. Advokát nevyložil, že se se stížností obrátí k Evropskému soudu pro lidská práva ve Štrasburku. ■

ÚSTECKÝ DENÍK Ústí nad Labem dne 20. 12. 2000 uveřejnil článek „Jak si mohou přilepšit“. V úvodu autor pod zn. „jon“ říká, že „správce konkurzní podstaty může různými způsoby, více či méně legálními, zvětšit svou šanci na zisk podniku či svůj příjem ze správy majetku firmy“. V případě soudního řízení se „správce nechá zastupovat spřízněnou advokátní kancelář, která na tom vydělá“. ■

METRO, Praha, 20. 12. 2000 přetiskla zprávu ČTK, týkající se vytunelování CS fondů. „Advokátům se podařilo získat asi 180 milionů korun prostřednictvím detektivní agentury po změně kupní smlouvy a zahraniční firmy, která peníze převedla do zahraničí.“ Klienti fondů tak získali zpět malou část vkladů. □

Stejnou zprávu přinesl dne 20. 12. 2000 ÚSTECKÝ DENÍK, kde v článku napsaném „**Klienti CS Fondů získali zpět část svých peněz**“ se píše: „Advokátní kancelář, která zastupovala klienty fondů, se podařilo prostřednictvím detektivní agentury navázat kontakt se zástupci společnosti Swirglen. Poté s nimi dojednali změnu kupní smlouvy, na jejímž základě firma ze svých kont ve Švýcarsku a Lichtenštejnsku, které se advokátní kancelář podařilo zablokovat, vrátila fondům 10 milionů německých marek (zhruba 180 milionů korun).“ ■

MLADÁ FRONTA DNES dne 21. 12. 2000 uveřejnila analýzu týkající se likvidace Harvardského průmyslového holdingu. Podle advokáta Jana Brože je nyní řešení v rukou soudu. Advokát Vladimír Lamacz: „Žaloby o náhradu škody jsou problematické“. Jednodušší je, podle něj, podat trestní oznámení. Také podle Oldřicha Choděry je návrh na trestní stíhání pro malé akcionáře prakticky jediným řešením. ■

DENÍK PRÁVO z 23. 12. 2000. Advokát Kulvejt za Brücklera. Ministr spravedlnosti Pavel Rychetský jmenoval s účinností od 2. ledna do funkce vrchního státního zástupce v Praze advokáta Jiřího Kulvejta. ■



---

**HOSPODÁŘSKÉ NOVINY z 27. 12. 2000 uveřejnily článek **Poslanci žádají další profesní komoru.****

Soudní znalce všech oborů by na základě dobrovolnosti měla sdružit plnohodnotná komora soudních znalců ČR. Příslušný návrh zákona předložili poslanci Unie svobody (KDU-ČSL) a Stanislav Křeček (ČSSD), kteří tvrdí, že teprve nahrazení dosavadního stavu, kdy komora má pouze podobu občanského sdružení, může konečně garantovat patřičnou úroveň znaleckých činností. Svoboda se nebojí názoru, že počet skutečných soudních znalců by se do budoucna měl výrazně zmenšit, neboť nyní jich je kolem deseti tisíc. „Soudních znalců by mělo být jako šafránu. Na Prahu například postačí tak patnáct lidí. To by byli skuteční soudní znalci a chci připomenout, že znalecký posudek slouží jako důkazní prostředek. U nás zatím jde především o odhadce, kteří za dohodnutou cenu poskytují služby soukromému sektoru.“ ■

**MLADÁ FRONTA DNES z 30. 12. 2000 – Advokát: Člověk ztrácí orientaci**

„Znát všechny nové právní předpisy a chovat se podle nich je nad síly většiny lidí. Pro občana je čím dál těžší obejít se bez právního vzdělání nebo bez právníka. Normální smrtelník se prostě přestává orientovat.“, říká advokát Jiří Černý z pražské advokátní kanceláře Raupachová-Černý. „Občan by to ale mohl mít jednodušší, kdybychom při obrovské a pochopitelně potřebné přeměně práva dali více na zkušenosti ze zahraničí. Určitě bychom snížili obrovské množství různých novel, které novelizují novely a nevynalézají už objevené a vyzkoušené... Ono to není jenom o znalosti nebo neznalosti zákonů, ale o úrovni právního vědomí. U nás je bohužel právní vědomí většiny lidí děsivé.“ ■

**PRÁVO ze 4. 1. 2001 – V rubrice Ring volný je uveřejněna úvaha Petra Matějů „Schizofrenie nebo ztráta paměti?“** Jedná se o otázku respektování zákonů a autor dává k úvaze zajímavý názor soudce Soudu pro lidská práva ve Štrasburku, Slovince Boštjana Župančiče. Podle něho ve střední a východní Evropě došlo k posunu od kognitivního přístupu k právu, založenému na jeho porozumění, k cynickému přístupu, pro který je charakteristický „selektivní právní formalismus“.

Podle Župančiče právo a zákony jsou často používány tak, aby bylo možno dospět k předjímaným politickým závěrům, které však nevyplývají ani z litery, ani z ducha zákona. Tento *cynický* způsob aplikace práva a zákonů nezřídka slouží jen jako kouřová clona pro politická rozhodnutí. Právní formalismus se tak v bývalých komunistických zemích stává „vysokým uměním inteligentního podvodu či klamu, anebo méně inteligentním sebeklamem.“ ■

MLADÁ FRONTA DNES dne 6. 1. 2001 uveřejnila seznam vybraných zákonů a předpisů, které začaly platit od 1. ledna 2001 a článek **Soudy: rychlejší, ale dražší**.

Upozorňuje čtenáře na to, že od 1. ledna začal platit nový občanský soudní řád. Průběh řízení bude upraven tak, aby vedl účastníky k větší odpovědnosti a aby jejich případná pasivita nevedla ke zpomalování řízení... Nová úprava bude klást daleko větší nároky na advokáty... Může se tedy stát, že se soudní proces prodraží: jen málokdo si totiž dovolí jít do sporu a nemít kvalitního (a tedy zpravidla i „dražšího“) advokáta. ■

Novela občanského soudního řádu je věnován i článek soudce Jaromíra Jirsy v HOSPODÁŘSKÝCH NOVINÁCH z 8. 1. 2001. „Novela občanského soudního řádu přináší rozsáhlou změnu pravidel, upravujících práva a povinnosti každého účastníka civilního soudního řízení. To, že se bude jednat o změnu zcela zásadního významu, zatím tuší především právnická veřejnost, zatímco běžný občan, o kterého v soudním řízení jde především, nemá... vůbec ponětí, k jaké změně dojde... Bude i na občanech, jako na účastnících řízení, aby se ještě před podáním žaloby u soudu pečlivě na spor připravili, aby se pokud možno obrátili na advokáta s žádostí o konzultaci nebo o zastoupení. Novela občanského soudního řádu klade daleko větší nároky i na advokáty. Na nich bude, aby občané podávali u soudu perfektní žaloby a vyjádření k žalobám, které nebude třeba na výzvy soudu v průběhu řízení zdlouhavě doplňovat, aby k žalobám připojovali veškeré listinné důkazy, aby označili již v této žalobě nebo vyjádření pokud možno veškeré důkazy, které mají být v řízení na podporu jejich tvrzení provedeny tak, aby tyto důkazy mohly být zajištěny k prvnímu a zároveň poslednímu jednání ve věci, aby dodržovali soudem stanovené lhůty a nereagovali na výzvy soudu až po urgencích.

Zároveň je třeba uvést, že občan má právo na to, aby mu byl advokát ustanoven soudem, pokud to odůvodňují jeho majetkové poměry, které je třeba náležitě doložit, a že se tedy civilní řízení nestane po datu 1. ledna 2001 záležitostí bohatých, ale že se jej plnohodnotně mohou zúčastnit i ti občané, kteří z objektivních důvodů nemají na právní zastoupení prostředky. ■

SVOBODA, Ostrava – 28. 12. 2000 – **Vraždících šilenců přibývá**: V souvislosti s masakrem dne 26. 12. 2000 v internetové společnosti v americkém Wakefieldu uvádí deník chronologii zločinů běsnících střelců. Je mezi nimi i americký advokát, specializovaný na záležitosti imigrace, který 28. 4. 2000 zastřelil pět lidí při vražedné projížďce s rasistickým a náboženským podtextem. ■

VEČERNÍK, Praha z 10. 1. 2001 – „**Sexuální harašení má první oběť...**“

„V sedmi náhodně námi vybraných advokátních kancelářích evidují už jedenáct udání na nevhodné chování mužů. Advokát, zastupující dva případy, uvedl, že nebudou jednoduché, ale bude se snažit dokázat, že to byla msta za propuštění.“ „Hned na začátku se potvrdily obavy, že nový paragraf ze zákoníku práce se bude zneužívat i ke mstám na nepohodlných protějšcích,“ píše se v článku. ■

HOSPODÁŘSKÉ NOVINY ze 17. 1. 2001 se v článku „**Flirt v práci může skončit u soudu**“ zabývají novelou zákoníku práce a hrozbou nařčení ze sexuálního obtěžování na pracovišti... „Zatímco odborníci tvrdí, že sexuální obtěžování na pracovištích bývá problémem“, sexuolog Pavel Tautermann zdůrazňuje, že během desítek let praxe se nesetkal s případem, kdy by některý pacient situaci nezvládl. Podle něho lze očekávat, že určitá skupina lidí se bude snažit nové právní situace využít. „Ještě se asi dočkáme toho, a už jsou takové náznaky, že před nemocnicemi, ordinacemi a poliklinikami budou potulní advokáti, kteří se budou ptát pacientů, zda si nechtějí na někoho stěžovat,“ dodal Pavel Tautermann. ■

## RŮZNÉ

### ***Z odpovědi Ministerstva spravedlnosti ČR na podnět Bílého kruhu bezpečí ke zřízení oddělených čekáren pro oběti trestných činů***

Snaha Vašeho sdružení o zvýšenou ochranu obětí trestných činů a poskytnutí jim maximální pomoci je zcela oprávněná a Ministerstvo spravedlnosti ji plně podporuje. Zajištění samostatných oddělených čekáren v budovách soudů pro poškozené, svědky, případně jim blízké osoby však bude zřejmě v současné době jen obtížně realizovatelné, neboť většina soudů se potýká s nedostatkem jednacích síní a prostor pro rozšíření počtu vyšších soudních úředníků. Přesto však tam, kde to bude jen trochu možné, vyjdou předsedové soudů vstříc Vaší

iniciativě a podle dispozičních a technických možností vyčlení oddělené prostory a zajistí informovanost. Požadavek na samostatné čekárny bude uplatňován jako zadávací podmínka pro zpracování přípravné dokumentace při rekonstrukci objektů a při výstavbě.

Umístění poškozených v jednacích síních je upraveno vnitřním a kancelářským řádem pro okresní, krajské a vrchní soudy a to tak, že poškozený, případně jeho zmocněnec sedí vedle státního zástupce spolu se zástupcem zájmového sdružení a zástupcem orgánu péče o děti. Pokud není dostatek místa u stolu zástupce, vyhradí se těmto osobám stůl umístěný vedle stolu státního zástupce. Převyšuje-li počet poškozených a jejich zmocněnců počet takto vymezených míst, vyhradí jim předseda senátu (samosoudce) další místa podle prostorových možností jednacích síní. V závislosti na prostorových možnostech jednacích síní a charakteru projednávané trestní věci může předseda senátu stanovit v jednotlivých případech odchylný zasedací pořádek a přitom přihlédne též ke stanovisku příslušníků Vězeňské služby s ohledem na zajištění bezpečnosti všech osob přítomných v jednacích síních.

Uvedená úprava je v současné době vyhovující a nepovažujeme za nutné ji zařazovat do trestního řádu. Do připravované novely trestního řádu byla zahrnuta řada ustanovení k posílení práv poškozených, kromě jiného též v oblasti zastoupení zmocněncem a tím lze předejít setkání oběti s pachatelem.

Zvýšenou ochranu svědka nebo osoby jemu blízké umožňuje již i současná právní úprava v § 55 odst. 2 trestního řádu. Praktická realizace této ochrany, s cílem jejího prohloubení, pokud jde o možnost utajení svědka, byla zapracována do vnitřního a kancelářského řádu pro soudy formou jeho novelizace s účinností od 1. 3. 2000. Pokud je mi známo, tak obdobnou novelizaci připravuje i Úřad vyšetřování pro ČR Policie České republiky.

Děkuji za Vaše iniciativní návrhy a chci Vás ubezpečit, že snahou justičních orgánů je poskytnout ochranu a pomoc poškozeným, neboť si uvědomuji, že právě oběti trestných činů si zvláštní zacházení v rámci trestního řízení s ohledem na prožitě trauma plně zasluhují.

V úctě

JUDr. Josef Baxa  
I. náměstek ministra spravedlnosti

*Přetištěno ze Zpravodaje Bílého kruhu bezpečí č. 2/2000*



*Pro Bulletin advokacie nakreslil Lubomír Lichý*